Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Mëccëe bínɗa Wo'eencii lëgís Këyítfiiɗa

Wii wërí en Hewhewii Mëccëe bínɗa. Mëccëe yërí en juutaa Yéesu ɓayee tummbari tëelíbéeci. Ya bok ga apotaa'caa Yéesu wosee wo''aɓa kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wii na ki-tuuki' kikerceen.

Mëccëe bín ga këyítfii daa kilímukkaa Yéesu eneeɗa, iñcaa ya tumee ga ëldúnaɗa, iñcaa ya jëgíree ɓuwaaɗa, kikaankaagari na kimílískaagari ga ɓuwaa kaaninɗa. Yéesu jëgíree ɓuwaa ee yërëméeríi wo'eenci; ya yaa wëkí' ɗúukoolí'caa, ya yaa kaal raɓcaa ga ɓuwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí'-waa'.

Hewhewii winéwí'wiima Mëccëe bídi'wa yaawúu'caa fodaagari kiteeɓɓa an kayoh-kayohɗa Yéesu yërí en Músalkaatii sëldíiga-Koohcaa wo'ee ga looci ga Këyítfaa fisela'í'faa; ee ɓéeɓ iñaa wo'see gari balaa ya hay ëldúnaɗa laakka. Yéesu yërí en buuraa jomee kihayɗa. Iñaama tah ɓiyewin ɓayeeri "kucaasamunkii Dëwít" ndaga Dëwít yërí enee buuraa yiyaakyaa ɓu-Isarayeel, heetaa Kooh tanukɗa. Ee hidaa daa Yéesu teeɓɓa heetaa Isarayeel daa Nguuraa Kooh manɗa tóoh, ɓuwaa kuliyuk gaɓaɗa, ɓa ga kihafɓa ɓërí sagohsee nari. Ga waa Yéesu kaanndaɗa, ɓa kaalla tëelíbéecaagari,

hoonohussaɓa ki’aas jaangu-yaawúu'caagaɓa. Ɓaama ga kihafɓa tasaarukohussa daa en ɓéeɓ ga ëldúna, ɓa ɓaa jangat Hewhewii winéwí’wii.

Këyítfii Mëccëe bínɗa tíidoh anee:

1 - Caasamuncaa Yéesu na kilímukkaagari (*1: 1–2: 23*)
2 - Jangataa Saŋ-Bëtís (*3: 1-12*)
3 - Bëtísaa Yéesu, na fíraa Seytaani na Yéesuɗa (*3: 13–4: 11*)
4 - Yéesu yaa lëgëy ga gohaa Gëlílée (*4: 12–18: 35*)
5 - Yéesu meyohha Gëlílée yaa yah Yéerúsaleem (*19: 1–20: 34*)
6 - Bescaa mëeñjoh ga kipeskaa Yéesuɗa (*21: 1–27: 66*)
7 - Yéesu mílíssa ga kikaankaa (*28: 1-20*)

Caasamuncii Yéesu

1 Níilii caasamuncii Yéesu Kiristaa, kucaasamunkii Dëwít, ee Dëwít yiima en kucaasamun Abarahamɗa, wërí wii: 2 Abaraham límmba Ísaak. Ísaak límmba Yakoop. Yakoop límmba Yúdaa, ya na ɓikëmëeŋkíci 3 Yúdaa límmba Farees na Sara, eewɓa teeksee Tama'. Farees límmba Esarom. Esarom límmba Aram. 4 Aram límmba Amínadap. Amínadap límmba Naason. Naason límmba Salmoon. 5 Salmoon laakka na Rahap Boos. Boos laakka na Rut Yobet. Yobet límmba Yesee. 6 Yesee límmba buu' Dëwít. Dëwít laakka na ɓeti Úrí' Salmoon. 7 Salmoon límmba Robowaan. Robowaan límmba Abíyaa. Abíyaa límmba Asaf. 8 Asaf límmba Yosafat. Yosafat límmba Yoraam. Yoraam límmba Osiyaas.

9 Osiyaas límmba Yotaam. Yotaam límmba
Akaas. Akaas límmba Esekíyaas. 10 Esekíyaas
límmba Manasee. Manasee límmba Amoos.
Amoos límmba Yosiyaas. 11 Yosiyaas límmba
Yekoñaas na ɓikëmëeŋkíci ga jamaanaa ɓu-
Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa Babíloonɗa.

12 Ga waa ɓu-Isarayeel toolu Babíloonɗa,
Yekoñaas límmba Salaceel. Salaceel límmba
Sorobabeel. 13 Sorobabeel límmba Abíyút.
Abíyút límmba Elíyakím. Elíyakím límmba
Aasoo'. 14 Aasoo' límmba Sadok. Sadok límmba
Akím. Akím límmba Elíyút. 15 Elíyút límmba
Eleyasaa'. Eleyasaa' límmba Matan. Matan
límmba Yakoop. 16 Yakoop límmba Yoseef,
yaal Mariyaama, yaa en eew Yéesu yii ɓaysi
Kiristaaniiɗa.

17 Iñaa aboh ga Abaraham bi ga buu'
Dëwít, laakin kon jamaanu-ɓo' cidaaŋkaah na
cinikiis; lëehí'ta iñaa aboh ga buu' Dëwít bi
ga daa ɓu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa
Babíloonɗa laakin jamaanu-ɓo' cidaaŋkaah na
cinikiis, ee ɓaawaagaɓa ga kúlkaa Babíloon bi
ga kilímukkaa Kiristaanii, laakin jamaanu-ɓo'
cidaaŋkaah na cinikiis.

Kilímukkaa Yéesu

18 Kilímukkaa Yéesu Kiristaa laakoh anee: Eeci
Mariyaama enee jowu Yoseef. Ee balaa ɓa bok
túuyaa, Mariyaama ennda na look ga tumeenaa
Helaa yisela'í'yaa. 19 Yoseef fiilaagari enee ɓo'
yijúwí', ee iñaama tah ya waaréeríiri kiwíiñ ga
fíkíi ɓuwaa, ya nammbari kiheel kifoñ ee ken
yéegoo. 20 Lak ya yaa lís kihalaat ga iñaama,

dalla kilaak malaakaaHa'mudii, yaa feeñukki ga ɗuuy heey, wo''ari an:

- Yoseef, kucaasamunkii Dëwít, kaa niik kiɓeɓ Mariyaama ya en ɓetifu ndaga lookaa ya ɓayɗa meyoh ga tumeenaa Helaa yisela'í'yaa. 21 Ya hay kilaak kowu kiyaal, ee fu teekanka Yéesu, ndaga yërí yah kimúsal ɓuwiigari ga baakaa'ciigaɓa.

22 Tóoh iñcaama laakka doonaa iñaa Ha'mudii, wo'ee kooroh ga kúuwkaa sëldíiga-Koohaaɗa mat. 23 Ya wo'ee an:

«Oomaa-jowaa ínohoo yaal hay ki'en na look,
ya laak kowu kiyaal
kaa yah kiteeku Emanuweel.»

Teekaama wërí en “Kooh yii naruu.”

24 Ga waa Yoseef yúudukɗa, ya tummba fo-daa daa malaakaa Ha'mudii nakeerikaɗa: ya haydohha ɓetici Mariyaama kaanci. 25 Wayee ya ínohhiiri bi ga daa Mariyaama laak kowu kiyaalɗa, ya teekkaka Yéesu*.

2

Ɓiɓo' ɓilëekí'-hamham ga loo ol hayussa ki-malak Yéesu

1 Ga waa Yéesu límu ga teeraa Betlee'em ga kúlkaa Yúudée, lakanaa Eroot en buu' daamaɗa, laakka ɓiɓo' ɓilëekí'-hamham ga loo ol, ɓa meyoh Peŋku hayussa Yéerúsaleem, 2 ɓa meek-isohha an:

- Yada buurii yaawúu'cii han kilímuɗa? Ɗí hotin ku'olkaagari ga Peŋku ee ɗí hay kijaa-mukki.

---

* **1:25** 1: 25 Yéesu ga ki'Ebërëe, waa' kiwo' «kimúsal, kisom.»

3 Ga waa Eroot ɓuuraa kelohkaɗa, ya jaahli''a
lool, ya na ɓu-Yéerúsaleem ɓéeɓɓa. 4 Ya
hídírohha sarahohcaa ɓiyaakɓaa na jëgíroh-
waascaa ɓu-dëkaa. Ya meekissaɓa ɗekataa
Kiristaanaa jom kilímohuɗa. 5 Ɓa taassari an:

- Ya jom kilímohu Betlee'em ga kúlkaa Yúudée,
ndaga iñii yii yërí sëldíiga-Koohaa bídee:

6 «Ee fu, Betlee'em, ga kúlkii Yúudée,
enndii an kay fu wëñ kijutuut ga dëkcii Yúudée,
ndaga ha'-kúlkii yah kiníi' ɓu-Isarayeel, heetii-
gooɗa, meyohan garaa.»

7 Waa ennda ɗa, Eroot ɓayya ha'-hamhamcaa
ga pet, meekissaɓa wahtaa olaa mey siiyɗa.
8 Lëehí'ta, ya wossaɓa Betlee'em, wo''aɓa an:

- Karat, ɗú meekisoh dijófí' ga loo
ku'oomaakaa. Ɗú hotjanaa, yéegalattoo doonaa
mi ɓan mi ka'ja kijaamuknee.

9-10 Ga waa buuraa wo''a naɓa bi lëehí'ta, ɓa
ammba waas. Ee ga waa ɓa en ga waasɗa, ɓa
hotissa ku'olkaa ɓa séenee ga Peŋkuɗa. Daa
ɓa hotja hen keeñɓa soossa lool. Ku'olkaa
kuliyukka ga fíkíiɓa bi ga ɗekataa oomaanaa
enohɗa, ja tuukka da. 11 Fodaama, ɓa aassa
ɗuuy kaanfaa. Ɓa hotta ku'oomaakaa na eeci,
Mariyaama. Ɓa yí''a, jaamukussa ku'oomaakaa.
Lëehí'ta ɓa pëkíssa hëmbúcaagaɓa, ɓa e'tari
cikëñí'caa: enee wúrúus, cúuraay, na míi'*.
12 Waa ennda ɗa, Kooh yéegallaɓa ga heey an ɓa
hanat kiɓoyukoh ga Eroot. Ɓa ɓoykohha waas
wiliis ɓaa yah kúlɓa.

---

* **2:11** 2: 11 Míi' muluuy kedik mi'éeñí', en fan la'koleñ.

Yéesu núpídohussa kúlkaa Esípti

13 Laakka malaakaaHa'mudii feeñuk Yoseef ga
heey, lak ha'-hamhamcaa karuunun, wo''ari an:
- Kolka, ɓewaa oomaanii na eeci, núpaa
kúlkaa Esípti, ndaga buu' Eroot hay kiraasluk
oomaanii ki'aplukki. Tesaa daama bi ga daa mi
wo'sanndaa yen yiliis.
14 Yoseef kolukka ga wek, ɓeɓpa oomaanaa na
eeci, ka'neera naɓa kúlkaa Esípti. 15 Ya tessa
daama bi ga daa Eroot kaanɗa. Fodaama iñaa
Ha'mudii wo'ee, koorohha ga kúuwkaa sëldíiga-
Koohaaɗa matta. Ya wo'ee an: «Mi ɓayya
kowukaagoo ka meyoh kúlkaa Esípti.»

Buu' Eroot aplukka tu'oomaa ga Betlee'em

16 Eroot ínohha an ɓuwaa ɓilëekí'-
hamhamɓaa ga loo olɗa ɗúkuununndi, ya
aylukka lool. Ya dalla ki'ebil ɓisoldaa' Betlee'em
na dëkcaa wíilwaɗa, ɓa ap ɓéeɓ tu'oomaa-
yaaltaa laakin tíkíis tanak aawwa taahay.
Ndaga tíkíistaama méeŋngoh na jamaanaa
ha'-hamhamcaama wo'seeriɗa. 17 Fodaama, iñii
yii ee Yérémíi sëldíiga-Koohaa wo'eeɗa matta.
Ya wo'ee an:
18 «Laakin koonaakaa kelohuk ga teeraa Ramaa,
tikodukoh na tilooyoh timéeskí' taa da.
Rasel yërí en na kikoduk towutaagari,
ee ya waa'tii ken ɗékóhí'ti, ndaga ta lísissii.»†

Yoseef na Mariyaama na Yéesu kúlkohussa Esípti

† **2:18** 2: 18 Malkat Yérémíi 31: 15 Rasel abu fodii eew yaawúu'cii ee ya yaa ga loy ndaga daa tu'oomaataa en na ki'apuɗa.

19 Waama, lak buu' Eroot kaanin. Laakka
malaakaa Ha'mudii feeñuk Yoseef ga heey, ga
kúlkaa Esípti, 20 wo''ari an:
- Ɓuwaa heelsee ki'ap oomaaniiɗa kaanuu-
nun. Kolka, ɓewaa oomaanii na eeci, ɓoykaa
kúlkaa Isarayeel.
21 Yoseef kolukka, ɓeɓpa oomaanaa na eeci,
ya ɓoyukka kúlkaa Isarayeel. 22 Ee daa Yoseef
kelohee an Arkelawoos yërí lam Eroot, paamci
ga kibuu'kaa kúlkaa Yúudée, ya niikka da kika'.
Kooh wo''a nari ga heey, ya ka'neera gohaa
Gëlílée. 23 Ya dëkka ga teeraa wo'u Nasareetɗa.
Fodaama iñaa sëldíiga-Koohcaa wo'ee ga Kiris-
taaniiɗa matta. Ɓa wo'ee an: «Ya dakantilohsan
ga Nasareet.»✡

3

Jangataa Saŋ-Bëtís
(Mëccëe 1: 2-8; Lúkkaa 3: 1-18; Tumeen 19: 4; Saŋ 1: 6-8,15-37)

1 Ga jamaanaama, Saŋ-Bëtís hayya ga, ya yaa
jangat ga ɗuuy ëgí'-dúndagaa kúlkaa Yúudée
an:
2 - Súpítat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga
ɗookɗa deeyin!
3 Saŋ yërí en ɓaa Ísayíisëldíiga-Koohaa wo'ee
gari an:
«Laakin koonaa-ɓo', kaa en na kiwo' didóolí' ga
ëgí'-dúndagaa an:
“Waayukɗat Ha'mudii waasii, júwí'ɗatti tuwaas-
waastii!”»

✡ **2:23** 2: 23 Malkat Marka 1: 24; Lúkkaa 2: 39; Saŋ 1: 45.

4 Saŋ ekukee kúltífaa terohu na fënúf geeleem,
ya pëkírukka liiɓ-on ga kenohkaa. Ya daanee
kiñam pay na kúum. 5 Ɓuwaa ɓaa meyoh
Yéerúsaleem, na ɓéeɓ kúlkaa Yúudée na ɓéeɓ
dëkcaa deey húlúwaa Yúrdeŋɗa, ɓaa hay gari.
6 Ɓa ɓaa récuk baakaa'caagaɓa ga fíkíi ɓéeɓ ee
Saŋ yaa bëtísi'ɓa ga húlúwaa Yúrdeŋ. 7 Daa Saŋ
hotee ɓiFërísiyeeŋ na ɓiSaduseyeeŋ ɓiyewin ɓaa
hay gari kibëtísi'uk, ya wo''aɓa an:

- Heet goŋ-saamaancii, ɓii lëdí'túu ɓa iñaa
tahanndúu kirëc ga aylukaa Kooh yah kihayɗa?
8 Kon tumat iñcaa teewohin an ɗú récukin
baakaa'ciigarúu. 9 Ee kaa abat ga hellúu an:
“Abaraham en caasammbíi”. Ndaga mi wo''úu
man Kooh mínin kiɓeɓ atohcii cii, ya meydoh ga
tucaasamun Abaraham! 10 Diima deŋ këkúsaa
tíimin boscaa tediktaa, kigú' níilcaa. Kon
kedikkaa límmbii towu tijófí' tóoh, gúru, jafu
ga kiwii. 11 Mi, mi bëtísi''úu ga músú kiteewoh
an ɗú súpítin kipeskiigarúu. Wayee ɓaa en na
kihay ga fenooroɗa yahhúu kibëtísi' na Helaa
yisela'í'yaa na ga kiwii. Yërí wëñnjoo kimat:
mi jutuutin ga kiɗol ñafa'caagari. 12 Kankaa
kaa ga yahci ee ya yah kifaa' yoonaagari, ya ek
tohootaagari ga dapaa; wayee feki'faa, ya hayfa
kitëkí' ga kiwiikaa yímoo taa'ɗa.

Bëtísaa Yéesu

13 Waa ennda ɗa, Yéesu kúlkohha Gëlílée
hayya kibëtísi'uknee ga Saŋ ga húlúwaa Yúrdeŋ.
14 Wayee Saŋ tookkii, ya wo''a Yéesu an:

- Mi yërí sooluk kihay garaa fu bëtísi''oo, fu
nammba garoo kihay!

15 Wayee Yéesu loffari an:

- Tookaa hen rek, ndaga ɗu jomin kimëtí' iñaa Kooh waa'ɗa.

Waa ennda ɗa, Saŋ tookka. 16 Daa Yéesu bëtísi'see bi lëehí'ta, ya meyca músúmaa. Ga saasi asamaanaa lëgísukka, ya hotta Helaa Kooh yaa yoosuk ga ɗookci en fan ho'. 17 Laakka koonaakaa meyoh ɗook wo''a an:

- Ɓii yii yërí en Kowukiigoo mi keeñukɗa, keeñŋjoo soosin gari!

4

Seytaani fí'ta Yéesu

1 Waa ennda ɗa, Helaa yisela'í'yaa woocca Yéesu, ɓayyari ga ɗekat, ëgí'-dúndaŋ doonaa Seytaani fí'ti. 2 Ga waa Yéesu oo'ta noh-noh cidaaŋkaah-nikiis na wekcaagaca, faf kiyaaɓ ammbari. 3 Waa ennda ɗa, Seytaani deeyca Yéesu kifí'ti. Ya wo''ari an:

- En lak fu yërí en Kowukii Koohaa, nakaa atohcii ca súpítuk mbúurú.

4 Wayee Yéesu loffari an:

- Këyítfaa wo' an: «Ɓo' pesohanndii na mbúurú doŋ, wayee ɓan, na tóoh wo'eenaa meyohin ga kúuw Kooh.»

5 Waa ennda ɗa, Seytaani ɓayyari Yéerúsaleem, teeraa wisela'í'waa, yíppari ga ɗook Kaanfaa Kooh, 6 wo''ari an:

- En lak fu yërí en Kowukii Koohaa, yípukaa kakay, ndaga Këyítfaa wo' an:

«Kooh hayyaa kinaki' malaakacaagari,

ɓa teeŋngaa ga yahcaagaɓa, doonaa kotfu
këftukoo ga atoh.»✡
7 Yéesu loffari an:
- Bíduunun ɓan an: «Kaa jéematuk Ha'mudii,
Koohyiigaraa.»
8 Waa ennda ɗa, Seytaani ɓayissa Yéesu
ga ɗook jaŋjaŋ wihóorí', ya teeɓpari dëkcii
ga ëldúnaɗa tóoh na ndamaa nguuraagaca,
9 wo''ari an:
- Mi hayyaa ki'on iñcuma tóohca binaa fu yí'
ga fíkíiroo, fu jaamukkoonaa.
10 Wayee Yéesu wo''ari an:
- Nískaa dii Seytaani! Ndaga Këyítfaa wo' an:
«Fu yí'ɗan Ha'mudii, Koohyiigaraa
ee fu jaamukanndi ya doŋ.»
11 Waa ennda ɗa, Seytaani hannda Yéesu ki'íis
kimma, laakka malaakacaa Kooh hayu ga Yéesu
ɓa ɓaa toputu''i.

Yéesu dalla lëgëyaagari ga gohaa Gëlílée (Marka 1: 14-15; Lúkkaa 4: 14-15)

12 Ga waa Yéesu kelohha an Saŋ-Bëtís abu-
unun ga kasu, ya ka'ta gohaa Gëlílée. 13 Ya
yuŋngii ga Nasareet, ya ka'ta kidëknee ga teeraa
Kafarnawom en ga gohaa Sabulon na Neftalíi.
Teeraama en ga yahaa giiyaa Gëlílée. 14 Iñaama
laakka fodaama doonaa iñaa Ísayíi, sëldíiga-
Koohaa wo'eeɗa mat. Ya wo'ee an:
15 «Ɗú ɓu-Sabulon, ɗú ɓu-Neftalíi;
Gohcii deey ga giiyii bi ga ɓakaa hanoh húlúwaa
Yúrdeŋ gaaɗa;

✡ **4:6** 4: 6 Malkat Kañcaa 91: 11-12.

Fu Gëlílée, kúlkii ɓuwii enussii yaawúu'
dëkohdɑ!
16 Heetii dëkee ga ñúusdɑ, hotin lee'laat wiyaak,
ɓuwaa dëk ga kúlkaa kiñúusí'kaa kikaan
enohdɑ, lee'laat hayin gaɓa!»
17 Waa ennda dɑ, Yéesu aawwa kijangat an:
- Súpítat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga
dookdɑ deeyin!

Yéesu ɓayya tëelíbée ɓinikiis
(Marka 1: 16-20; Lúkkaa 5: 1-11)

18 Yéesu enee na kitíidisuk ga seereenaa giiyaa
Gëlílée. Ya hotta ɓo' ɓanak ɓaa bokoh. Enee
Simoŋ yaa teeku Pee'dɑ na Andari këmëeŋkíci.
Ɓa ɓaa wees mbaal ga giiyaa Gëlílée. Ɓa enee
ɓimbaaloh jën. 19 Yéesu wo''aɓa an:
- Taabukattoo, mi hayyúu kitum ɓimbaaloh
ɓo'! 20 Ga saasi ɓa foñnja mbaalcaagaɓa, ɓaa
taabukki. 21 Ga waa Yéesu ka'ta bi ga fíkíi, ya
hotta ɓo' ɓanak ɓiliis ɓaa bokoh. Enee towutaa
Sebedee: Saak na këmëeŋkíci Saŋ. Ɓa enee
ga dɑuy gaal-loocaa na Sebedee paamɓa, ɓaa
hëwíraat mbaalcaagaɓa. 22 Yéesu ɓayyaɓa; ga
saasi, ɓa foñnja paamɓa na gaal-loocaa, ɓaa
taabukki.

Yéesu yaa jëgíroh ee ya wëkí' dúukoolí'caa

23 Yéesu yaa wíil gohaa Gëlílée ɓéeɓwa, yaa
jëgíroh ga jaangu-yaawúu'caa, yaa yéegaloh
Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguuraa
ga dookdɑ, ee ya yaa wëkí' dúukoolcaa
ɓuwaa ɓéeɓca na ɓéeɓ iñcaa mesik ɓuwaadɑ.
24 Teekaagari síwwa ga ɓéeɓ kúlkaa Síríi. Ya yaa
komu ɓéeɓ ɓuwaa dúukool, ee dúukoolcaagaɓa

na mesiklaatcaagaɓa bokkii. Ennda ɓuwaa raɓ abee na ɓaa laakee cikeen-keen, na lafañcaa, ya yaa wëkí'ɓa. 25 Mbooloo wiyaak waa taabukki: ɓuwaa meyohee gohaa Gëlílée na gohaa Teerucaa Cidaaŋkaahcaa, na teeraa Yéerúsaleem, na gohaa Yúudée, na gohaa hanoh húlúwaa Yúrdeŋ gaaɗa.

5

Jangataa Yéesu ga ɗook jaŋjagaa

1 Daa Yéesu hotee mbooloomaa, ya lappa ɗook jaŋjagaa, ya yuŋnga, tëelíbéecaagari hayussa ga yahaaci. 2 Ya aawwaɓa kijëgí' wo'eencii cii:

3 - Ɓa yewinin múu', ɓuwii tookuunun ga keeñɓa
kinduulkaagaɓa ga fíkíi Koohɗa, ndaga
Nguuraa ga ɗookɗa wuuɓa!

4 Ɓa yewinin múu', ɓuwii en na kikoduk watiɗa,
ndaga Kooh hayɓa kiɗékóhí'!

5 Ɓa yewinin múu', ɓuwii yewinin jamɗa, ndaga
ɓërí yah kilam ëldúna!

6 Ɓa yewinin múu', ɓuwii ɗíibuk kipes ga iñaa
Kooh nakohɗa, ndaga Kooh hayɓaka kitumi'!

7 Ɓa yewinin múu', ɓuwii laakin yërmaandi
ga mooroomɓaɗa, ndaga Kooh hay kilaak
yërmaandi gaɓa!

8 Ɓa yewinin múu', ɓuwii setin keeñɗa, ndaga ɓa
hay kihot Kooh!

9 Ɓa yewinin múu', ɓuwii saki jam daa ɓa
enoh tóohɗa, ndaga ɓa hay kiɓayu ɓitowu
Kooh!

10 Ɓa yewinin múu', ɓuwii hatalu ga kipesɓa,
ndaga kitum iñaa Kooh nakohɗa; Nguuraa
ga ɗookɗa wuuɓa!
11 Ɗú yewinin múu', binaa mi tah ɗú ɓassi, ɗú
hatalsi ga kipessúu, ɗú wo'ɗusi enaama
yibóní' yaa en ɓéeɓ ee saboh!
12 Leenaa keeñnjúu soosat, ɗú neɓluki, ndaga
neehalaagarúu ga ɗookɗa hay kiyak.
En ki'enaa, sëldíiga-Koohcaa ɗeɓpúu ki-
hayɗa hatalsee ga kipesɓa fodaama.

Ki'en maraa na lee'laat ga ëldúna (Marka 9: 50; Lúkkaa 14: 34-35)

13 - Ɗú ɓërí en maraamii ëldúna. Binaa maraa
safissiinaa, ma ɗaanohsan na ya? Ma laaksisoo
jeriñ, ma aamsan ga lëedúu, ɓuwaa togisohma.
14 Ɗú ɓërí en lee'laatii ëldúna. Teeraa tawahu ga
ɗook tëgël mínoo kiɗaakuk. 15 Ken taaloo lampu
lí' kanu ga ɗookgaanaa. Wayee fu líkanwa hen
doonaa wa mín kilee' ga ɓéeɓ ɓuwaa enu ga
túuyaaɗa. 16 Kon lee'laatii en garúuɗa jom
kimelic fodaama ga fíkíi ɓuwii. Doonaa ɓa
mín kihot tumeencaagarúu cijófí'caa, ee ɓa mín
kikañ Paammbúu yii en ga ɗookɗa.

Yéesu na Waasaa Móyíis

17 - Kaa foogat an mi hay kinís Waasii Móyíis
wala iñii sëldíiga-Koohcii jëgírohɗa. Kinísca
haydohhiiroo, wayee mi hayca kimëtí'si'. 18 Mi
wo''úuka ee kayoh; en an asamaanii na kakayfii
cii lís diinaa, ku'oc jíinoo wala kufíiskaa wëñ ki-
jutuut ga Bíncii Waasii nískoo ga, bi ga daa tóoh
laakan. 19 Këríi tah, ɓaa fu foñ enaama yíinoo
doŋ yaa wëñ kijutuut ga iñcii nakohu kitumɗa,

fu jëgí' ɓuwaa kitum fodaamanaa, fu tíksan ɓaa wëñ kijutuut ga Nguurii yii ga ɗookɗa. Wayee ɓaa fu taabukca, fu jëgí' ɓuwaa kitum fodaamanaa, fu tíksan ɓo' yiyaak ga Nguurii yii ga ɗookɗa. 20 Mi wo''úu man: jëgíroh-waascii na Fërísiyeeŋcii, binaa ɗú wëñnjiiɓa kitaabuk iñaa Kooh nakohɗanaa, ɗú aasoo ga Nguurii yii ga ɗookɗa.

Ki'aylukoh na kijúwoh

21 - Ɗú kelohin an wo'see caasamuncaa an: «Kaa laŋ kumuun ɓo'. Ɓaa laŋ kumuun ɓo' ɓéeɓ hay kiɓayu ga waas.» 22 Ee mi wo''úu man: Ɓaa ayluk mooroomcinaa, gënin gari ya ɓayu waas. Ɓaa ɓas mooroomci an "Fu enndii dara" ɓéeɓ, gënin gari ya ɓayu ga fíkíi paanaa yaawúu'caa wiyaakwaa. Ɓaa wo''i an "Hafiigaraa líiffii" ɓéeɓ, gënin gari ya jafu ga kiwiikaa safara. 23 Binaa book, ɓaa fu tuuk ki'e' Kooh sarah ga loteelaa, ee daama fu níindísuk an mooroomfu amɗinndaa aylookaa, 24 foñaa sarahaa daama ga loteelaa. Kara, fu júwohnee na mooroomfu paay. Lëehíraa, ɓoyka, fu eroh sarahaagaraa. 25 Binaa fu laakoh na ɓo', ɗú taam kilayohneenaa, gaawaa nari kijúwoh ga waasaa. En ɗanaa ya tíkooraa ga yah atti'ohaa, yaama tíkkaa ga yah ëlkëetaa, fu tëcu ga kasu. 26 Mi wo''úuka ee kayoh; fu meyohoo daama ee fu fayyii iñaa fu laaki'tiɗa bi ga fíftínaa mëeñjohɗa.

Kiɗúk yaalfu wala ɓetifu fu faanuk na ɓo' yiliis

27 - Ɗú kelohin an wo'see an: «Kaa ɗúk yaalfu wala ɓetifu, fu faanuk na ɓo' yiliis.» 28 Ee mi, mi

wo''úu man: ɓaa fu malak ɓeti mooroomfu bi helfu tes garinaa, fu ɗúkin ɓetifu, fu faanukka na ɓetifaama ga helfu. 29 Binaa en lak kuhaskaa-garaa ñaabaa tahhaa kitum baakaaraa, luki-taaja fu jafja di'úsaayí'. Iñaa gën garaaɗa wërí en kiñak ɓak wíinoo ga faanfiigaraa loo faanfiigaraa tóohfa jafu ga safara. 30 Ee en lak yah-ñaabaagaraa tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa, fu jafwa di'úsaayí'. Iñaa gën garaaɗa wërí en kiñak ɓak wíinoo ga faanfiigaraa loo faanfiigaraa tóohfa jafu ga safara.

Yéesu wo''a ga loo kifasi'

31 - Laakin iñaa wo'see an: «ɓaa fu foñ ɓetifunaa, eraari jikëyítjaa teewoh an fu fasi'inndi.» 32 Wayee mi wo''úu an: ɓéeɓ ɓaa fu foñ ɓetifu, ee enndii an ya ɗúkkaa hen faanukka na yaal yiliisaa, fu ekki ga kifaanuk na ɓo' yiliis. Ee ɓaa fu pañ ɓetifaa fasi'u henaa, iñaa kiɗúk ɓetifu fu faanuk na ɓeti filiis.

Yéesu wo''a ga loo kiwaatuk

33 - Ɗú kelohin ɓan an wo'see caasamuncaa an: «Kaa waatuk sooy, wayee iñaa fu waatukin kitum ga fíkíi Ha'mudiinaa, tumaari»; 34 wayee mi, mi wo''úu man: Kaa waatat hen dara. Enndii ga teekii ɗook-Kooh, ndaga Kooh yuŋ daama kinguuruk. 35 Enndii ga teekii kakayfii ndaga Kooh tum da ditogaa' kotci. Enndii ga teekii Yéerúsaleem, ndaga daama en teeraa buurii yiyaakyii. 36 Kaa waatuk ga hafiigaraa ndaga fu mínoo kiyaanaawi' wala kisúusúusí' kufen jíinoo ga. 37 Wo'eenndúu en “Eheenaa”, enat

“Ehee”. En ó'óonaa enat “ó'óo”. Iñaa ɓaatuk ga ɓéeɓ, meyoh ga Seytaani.

Iñaa Yéesu jëgíroh ga loo ki'ëldúkɗa

38 - Ɗú kelohin wo'u an: “Kobot baam fay-
ohsi baam”*; 39 wayee mi, wo''úu an: ɓo'
tummbúu iñaa meskinaa, kaa ëldúkat. Binaa
ɓo' múttaa pa' ga ŋaamaagaraa ñaabaanaa,
eraari wíinoowaa ɓan. 40 Binaa ɓo' waa'taa
kiɓay waas kite' túrkaagaraanaa, íisɗaari ɓan
sibidooraa. 41 Binaa ɓo' gítínndaa kitíin gaaf
cijúnninaa, tíidaa nari cijúnni-kanak. 42 Ɓo'
kíimmbaanaa onaari, ee kaa saŋ kilúun ɓaa
hayinndaa kilúuduk.

Yéesu nakoh kiwaa' ɓaa saŋngaa

43 - Ɗú kelohin wo'u an: «Waaraa ɓaa en fiili-
ifu, fu saŋ ɓaa waa'tii garaa kihot»; 44 wayee mi,
mi wo''úu an: Waarat ɓuwii waarussii garúu ki-
hotɗa ee ɓuwii hatallúu ga kipesɗa, ɗú kíimɗiɓa
Kooh. 45 Ɗú tumkanaa, ɗú hay ki'en towutii Paa-
mudiigarúu en ga ɗookɗa. Ndaga nohiigari ya
oninwa ɓuwii joffii na ɓuwii jofinɗa. Ya towi ga
ɗook ɓuwii júwinɗa na ɓuwii júɓpiiɗa. 46 Binaa
en lak ɗú waa' ɓuwii waa'túuɗa rekaa, neehalii
wiida wërí ɗú laakan ga iñaama? Iñaama, bi ga
juuticii sah tumsinndi. 47 En lak ɗú këñɗohi na
ɓo''úu dogaa, ɗú tum ya daama yiyëkí'? Iñaama,

---

* **5:38** 5: 38 Yéesu ɓewaat wo'eenaa bídu ga Këyítfaa kifiili-
imunkaa kuɗewaakaaɗa an: «kuhas na kuhas, sís na sís, yah na
yah, kot na kot», ee waa' kiwo' an ki'ëldúk hídat na tooñaa fu
tooñuɗa, hanat kiwëñ. Eksoot 21: 24; Léwítík 20: 40; Dëteronom
19: 21.

bi ga yiifa'cii tumsinndi. 48 Kon enat ɓuwaa
matin, fodii dii Paammbúu yii ga ɗook matɗa.

6

Iñaa Yéesu wo' ga loo kisarahohɗa

1 - Binaa ɗú en na kitum iñii Kooh nakohɗanaa,
abukat ga kiheel kihotuk bi tah ɗú tumika ga fíkíi
ɓuwii ɓéeɓ. Enndiikanaa, ɗú laakanndii neehal
wíinoo ga Paammbúu yii ga ɗookɗa. 2 Kon
binaa fu en na kisarah ɓaa laakoonaa kaa típ
han, kiwaa' kiyéeguk, fodaa daa ɓuwaa ɓíinoo
jófjófɗuki tumsi ga ɗuuy jaangu-yaawúu'caa
na mbedicaa, kiheel ɓuwaa ndamɓa. Mi
wo''úuka ee kayoh; ɓa laasin neehalaagaɓa
kumëeñí'. 3 Wayee fu, binaa fu en na kisarah
ɓaa laakoonaa, yah-segaagaraa hanat ki'ínoh
iñaa yah-ñaabaagaraa tumɗa, 4 doonaa sara-
haagaraa ɗaakuk, ee paamfu yii hotin ga iñaa
ɗaakukinɗa, hayyaaka ki'ík.

5 Ee binaa ɗú en na kikíim Koohaa, kaa madat
na ɓuwii ɓíinoo jófjófɗukiɗa. Ɓa waari kituuk
ɓa kíimi Kooh ga ɗuuy jaangu-yaawúu'cii na
sal-waascii doonaa ɓéeɓ hotɓa. Mi wo''úuka
ee kayoh; ɓa laasin neehalaagaɓa kumëeñí'.
6 Wayee fu, fu en na kikíim Koohaa, aasaa
túuyaagaraa wëñ kiɗaakuk ga kaanfuɗa, fu laŋ
halaa, fu kíim Paamudiigaraa. Ya yaa da, ga
ɗekataa wiɗaakukí'waama. En ɗanaa, Paamudi-
igaraa hotin ga iñaa ɗaakukinɗa hayyaaka ki'ík.

Yéesu yëedí'ta ɓuwaa kikíim Kooh

7 - Binaa ɗú en na kikíim Koohaa kaa madat na
yiifa'cii, ɗú am ga kiwo' rek ɗú ínohoo kilëehí'.

Ɓa fooŋ an ɓa yewin tiwo'aa Kooh tumi'ɓa iñaa
ɓa kíimɗa. 8 Kaa ëldúkohatɓa. Iñaa ɗú sooluk,
balaa sah ɗú kíimmbi Kooh, Paamudiigarúunaa,
lak ya ínohinndi haat. 9 Kon ɗú jom kikíim Kooh
anee:
«Paammbíi yii ga ɗookɗa,
ɓéeɓ ɓuwii ínohat kisela'kii teekiigaraa,
10 Nguuriigaraa le'at dii,
Iñaa fu waa'ɗa laakat ga kakay,
fodaa ka laak ga ɗookɗa.
11 Onaaríi iñaa ɗí jom kiñam ga besii watiɗa.
12 Bayalaaríi baakaa'cii ɗí tumiɗa,
fodaa ɗí ɓan, ɗí bayalin ɓuwaa tooñnjíiɗa.
13 Ee kaa íissíi ɗí keen ga fí' Seytaani,
wayee músalaaríi ga sépí'í'-ga-nofii,
[ndaga fu yërí laak kinguuruk,
fu yërí laak kimín, fu yërí laak ndam, bi taa'.
Aameen]*.»
14 En ki'enaa, binaa ɗú bayal ɓuwii iñcii
ɓa tooñirúuɗanaa, Paammbúu yii ga ɗookɗa
hayyúu kibayal ɓan. 15 Wayee binaa ɗú bayallii
ɓuwiinaa, Paammbúu yii ga ɗookɗa ɓan bay-
aloorúu baakaa'ciigarúu.

Yéesu wo' ga loo ki'oo'

16 - Binaa ɗú en na ki'ooraa, kaa súuñɗukat
fodii dii ɓuwii jófjófɗuki tumsiɗa: ɓa api faan-
caagaɓa kiteeɓ ɓuwaa ɓéeɓ an ɓa oorin. Mi
wo''úuka ee kayoh; ɓa laasin neehalaagaɓa
kumëeñí'. 17 Wayee fu, binaa fu en na
ki'ooraa, sëmúluka bi set, fu la'koleñ hafaagaraa,

---

* **6:13** 6: 13 Lóogísohcii ɗeɓɗa laakoo wo'eencii ga ɗuuy hëlí-júɓciiɗa

18 doonaa fu teewoo ɓuwaa an fu en na ki'oo'.
Paamudiigaraa hotin ga iñaa ɗaakukinɗa doŋ
ínohanka. Ee Paamudiigaraa hotin ga iñaa
ɗaakukinɗa hayyaaka ki'ík.

Heelat kilaak alalaa ga ɗookɗa (Lúkkaa 12: 33-34)

19 - Kaa nëgírohɗat haffúu alal ga ëldúna. Dii,
maasoh na homaak míninwa kilaas, yasohwa, ee
lokcii mínin kihay pook kaan, ɓayuwa. 20 Namat
kinëgírohi' haffúu alal ga ɗook, daa maasoh
na homaak mínsoowa kiyasoh ee lokcii mínsoo
kihay, pooku kaan, ɓa ɓaywa. 21 En ki'enaa, daa
alalfu enoh ɓéeɓ, keeñfu waa da ɓan.

Kuhas, lampu ga faan

22 - Kuhas këríí en lampii faanfii. Kon binaa
dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa tóohfa
yah ga lee'laat. 23 Wayee binaa tuhastaagaraa
mesikaa, faanfaagaraa ɓéeɓfa en ga ñúus. Kon
binaa lee'laatii en garaaɗa ñúusaa, waama ñúus
hídan na kitërúus!

Yéesu nakoh ki'óoluk Kooh

24 - Ken mínoo kisúrga'uk ga ha'-kaan ɓanak.
Faw fu saŋ yíinoo, fu waa' yaa tesɗa; wala fu
taabuk yíinoo, fu foñluk yaa tesɗa. Ɗú mínoo
ki'atukoh kitop Kooh na kitop hëelís.

25 - Iñaama tah mi wo''úu an: kaa ɓítukat
ga ñamahaa [wala anahaa] ɗú laakan sooli
kipesoh wala yëerícaa ɗú laak sooli ki'ekuk ga
faanndúuɗa. Ndaga kipes këríí wëñ kilaak solu
ñamah ee faan fërí wëñ yëerí kilaak solu. Enndii
ɗee? 26 Malkat ga selii púdiɗa. Ɓa sokoo, ɓa
píikoo, ɓa laakoo dap, ee Paammbúu yii ga

ɗookɗa yii ñëmí'ɓa. Enndii ɗú wëñ selii púdiɗa
kilaak solu fúufe? 27 Ɓii yiida garúu mín kiɓaat
iñaa hín na siñdaa jokon ga kipesci, bi ya ɓítuki
ga coonucaagari?
28 Kon iñii tahhúu kiɓítuk ya ga iñcaa ɗú
ekukan? Malkat ga pëegíi-nduhumfii fimórí'fii
ga ëgíriiɗa na ga dii fa kolukiɗa: fa lëgëyoo,
fa foliloo. 29 Wayee mi wo''úuka, bi ga buu'
Salomon na alalaagari tóoh, ya ekukkii kúltícaa
hín kimo' na wíinoo ga pëegíi-nduhumcii. 30 En
lak Kooh yërí mórí' fodaama pëegíi-nduhumfii
fimórí'fii ga ëgírii wati, ee kuwisaa fa yah kijafu
ga kiwii doŋɗanaa, wëñaa ga, ɗú ga kihaffúu,
ya ekoorúu bi jofe? Ngëmiigarúu daal dooyyii!
31 Kon kaa ɓítukat rek ga kiheel iñaa ɗú ñaman,
na iñaa ɗú anan, na iñaa ɗú ekukan. 32 Ɓéeɓ
iñcuma ɓuwii ga ëldúna ee ínohsoo Koohɗa
ɓërí tumi lëgëy kiheelca. Wayee, Paammbúu
yii ga ɗookɗa ínohin an ɗú laakin sooli gaca.
33 Namat kiɗeɓ kiheel Nguurii [Kooh] na kitum
iñaa ya nakohɗa. Ee iñaa tes ɗú laak sooli gaɗa,
Kooh hayyúuri ki'e'. 34 Kuwis hanattúu kiɓít.
Kuwis hay kihëwí' hafwa, ndaga besaa en ɓéeɓ
coonufaa gaɗa dooyin ga.

7

Yéesu wo''a an ken hanat ki'atti' mooroomci (Lúkkaa 6: 37-38,41-42)

1 - Kaa atti'at ken, en ɗanaa Kooh atti'oorúu.
2 En ki'enaa, Kooh atti'anndúu fodaa ɗú
atti'i ɓimooroommbúuɗa. Ee nataa ɗú natoh
ɓuwiiɗa, wërí ɗú natohohsan. 3 Iñii tah ya fu
malaki ɓolaa en ga kuhaskaa mooroomfu, ee

fu mínoo sah kimalaksukoh dúuñii ga kuhaski-
igaraaɗa. 4 Fu yii fu ɓay dúuñ ga kuhaski-
igaraaɗa, fu mín na kiwo' mooroomfu an: «Íisa
mi nísí'taa ɓolii en ga kuhaskiigaraaɗa»? 5 Fu
yii fu jófjófɗuki ga fíkíi ɓuwiiɗa, ɗewaa kinís
dúuñii ga kuhaskiigaraaɗa, en ɗanaa fu hay
kihot dijófí' bi fu mín kinís ɓolaa ga kuhaskaa
mooroomfuɗa.
6 Kaa jafɗat baaycaa iñaa setin ga fíkíi
Kooh enndiikanaa ɓa mínin kimëeñsuk ga
ɗookkúu ɗowussúu. Ee ɓan kaa weesat siimii-
pemiciigarúu ga fíkíi mbaamcii, enndiikanaa, ɓa
yahca kitogisoh doŋ.

Kíimat, heelat, fëekírat, Kooh hayyúu kitaas (Lúkkaa 11: 5-13)

7 - Kíimat, Kooh hayyúu ki'on. Heelat, ɗú
hay kihot. Fëekírat, ɗú hay kilëgísɗu. 8 En
ki'enaa, ɓaa kíim ɓéeɓ, onu; ɓaa heel ɓéeɓ,
hot; ee ɓaa fëekí' ɓéeɓ, hay kilëgísɗu. 9 Ɓii
yiida garúu eran kowukaagari atoh binaa ka
kíimmbi mbúurúnaa? 10 Wala ya e'ka goŋ
binaa ka kíimmbi jënaa? 11 Kon dii ɗú hín
kibonɗa, en lak ɗú ɓërí mín ki'on towutaagarúu
enaama cijófíraa, wëñaa ga Paammbúu yii ga
ɗookɗa. Ɓuwaa kíimmbi enaama cijófí'ɗa, ya
onooɓacane?
12 Kon ɓéeɓ iñaa ɗú waa' ɓimooroommbúu
tumi'túunaa, ɗú ɓan tumɗatɓari. Waasii Móyíis
na iñcaa sëldíiga-Koohcaa wo'ɗa, nakohu
iñaama.

Halcaa kanakcaa (Lúkkaa 13: 24)

13 - Aasohat halaa wiyínwaa. En ki'enaa, halaa
ëewdoh ɓo' ga kisaŋku'ɗa agin, ee waasaa aaw
gaɗa newin kitaaboh*. Yewinin ɓuwaa taam
ga waasaama. 14 Wayee halaa ëewdoh ɓo' ga
kipeskaa leehoo taa'ɗa hatin, ee waasaa aaw
gaɗa newoo kitaaboh. Yewinndii ɓuwaa mínwa
kihot.

Kedik ínohsohsi ga towutaa ka límɗa (Lúkkaa 6: 43-44)

15 - Watukat haffúu ga ɓuwii tík hafɓa
ɓisëldíiga-Kooh ee lak sabohɗa. Ɓa hay
garúunaa, ɓa teewoh kiɗooy en fan baal, ee
lak ga ɗuuy keeñcaagaɓa, ɓa iñcaa ɓigumuu
ɓisóotí'. 16 Ɗú ínohsohanɓa ga tumeen-
caagaɓa. Ɓo' mínan na kiɓeen kowu reseŋ
ga pëegíi-ñaawaaɓ wala kowu een ga ka'ka'?
17 Kedik kijófí'kaa en ɓéeɓ límí towu timórí',
wayee kedikkaa ɗúukoolin límí towutaa mo-
roo. 18 Kedikkaa jofin mínoo kilím towutaa
moroo, ee kedikkaa ɗúukoolin mínoo kilím towu
timórí'. 19 Kedikkaa límmbii towu tijófí' ɓéeɓ,
hay kigúru, jafu ga kiwii. 20 Kon fodaama, ɓuwaa
tík hafɓa ɓisëldíiga-Kooh ee lak sabohɗa, ɗú
ínohsohanɓa ga tumeencaagaɓa.

Ɓuwaa en tëelíbée kayoh-kayohɗa

21 - Enndii an ɓéeɓ ɓuwii ɓayiroo «*Ha'mudii,
Ha'mudiiɗa» ɓërí aasan ga Nguuraa Kooh ga
ɗookɗa; ɓii tumi iñii Paammboo yii ga ɗook
waa'ɗa ɓërí yah ki'aas. 22 Besaa Kooh yah

---

* **7:13** 7: 13 Ga Këyítcaa ciɗewaacaa laakin ɓaa bín an:
«waasaa ëewdoh ɓo' ga kikaanɗa agin ee newin kitaaboh.»

ki'atti'oh ɓuwii le' bëríinaa, hay kiyewin ɓuwaa wo'anndoo an: «Ha'mudii, Ha'mudii, man ɗí yéegalohee wo'eenaa Kooh ga teekiigaraa. Ɗí kaalla raɓcaa abee ɓuwaaɗa ga teekiigaraa. Ɗí tummba kíntaan ciyewin ga teekiigaraa!»

23 Wayee mi hayɓa kilof an:

- Mi mosoorúu ki'ínoh, úsaayattoo, ɗú ɓii ɗú meerin kitum iñaa joffiiɗa.

Kaancaa kanakcaa

24 - Kon ɓéeɓ ɓaa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'ɗa, ee ya taabukiwa ga tumeencaagarinaa, hay kimëdírohu na ɓo' yiñëeñí' yaa tawah kaanci ga atoh. 25 Toɓ wiyewin keennda bi ɓaalcaa líiffa. Wambalaa na uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa ɓú'tii ndaga fa yípsee ga atoh. 26 Wayee ɓéeɓ ɓaa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'ɗa, ee ya taabukkiiwa ga tumeencaagarinaa, hay kimëdírohu na ɓo' yiñëkí'-hel yaa tawah kaanci ga ɗook koleñ. 27 Toɓ wiyewin keennda bi ɓaalcaa líiffa, wambalaa na uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa ɓú'ta, ɓéeɓfa tassa tasar.

28 Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' iñcaama, ɓéeɓ ɓuwaa waaru'ussa ga jëgírohaagari. 29 En ki'enaa, ya madéeríi na jëgíroh-waascaa. Ndaga ya en kijëgírohaa, ya yërëmoo wo'eenci.

8

Yéesu wëkí'ta ɓaa ɓay ɗúukool-gaana
(Marka 1: 40-45; Lúkkaa 5: 12-16)

1 Daa Yéesu yoosukee janjagaa, mbooloo wiyaak taabukkari. 2 Laakka ɓaa ɓay ɗúukool-gaana, ya deeyca gari, yí''a ga fíkíici, wo''ari an:

- Ha'mudii, fu waa'kanaa, fu mínínndoo kiwëkí'*.
3 Yéesu lëríssa yahaagari, le''a ga ɓaa, wo''ari an:
- Mi waarinka, waka! Ga saasi, ɓaa wakka ga ɗúukool-gaanaa. 4 Lëehí'ta Yéesu wo''ari an:
- Abukaa ga kiwo' ɓo' iñii mi tumi'taaɗa, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa, ee fu tum sarahaa Móyíis nakoh ga kisetkiigaraaɗa. En ɗanaa, iñaama hay kiteeɓ ɓéeɓ an fu setin✡.

Yéesu wëkí'ta súrgaa soldaaraa yiyaakyaa (Lúkkaa 7: 1-10)

5 Lak Yéesu yaa aas teeraa Kafarnawom, soldaa', yaa kuliyuki ɓo' ɓitéemée' ga heñ, deeyca gari, kíimmbari 6 an:
- Kiyaakii, súrgaagoo ɗúukoolin bi mínoo kikoluk, yaa faanukka ga kaan ee sodin lool.
7 Yéesu wo''ari an:
- Mi hay kika', mi wëkí'ti.
8 Ɓaa wo''a Yéesu an:
- Ha'mudii, joobinndoo fu aas Kaanndoo, wayee wo'aa wo'een wíinoo rek, súrgaagoo wak. 9 Mi ga kihaffoo, mi laakin ɓuwaa hanohhoo ɗook, ee mi laakin soldaa'caa hanohussoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yíinoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' súrgaagoo an tumaa iñii yiinaa, ya tummbi.

---

* **8:2** 8: 2 Fu mínndoo kiwëkí': wo'u an: «Fu mínndoo kisétí'». Ɗúukool-gaana ga baahaa yaawúu'caa enee ɗúukoolaa hoonohi ɗúukoolíraa kideey ɓuwaa. Ɓaa wak ganaa man na ya sétí'siru ga yen yisépí'í'. ✡ **8:4** 8: 4 Malkat Léwítík 14: 2-32.

10 Daa Yéesu kelohee wo'eencaama, ya
waaru''a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya wo''a
ɓuwaa taabukeeriɗa an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; ga ɓu-Isarayeel, mi
mossii kihot ken ɓaa laak ngëmaa hín na wii
garoo. 11 Ee mi wo''úu an ɓo' ɓiyewin hay
kimeyohu meyaa'-noh na aasaa'-noh, ɓa bok
kanu na Abaraham, Ísaak na Yakoop ga Nguurii
yii ga ɗookɗa. 12 Wayee ɓuwaa jomee ki'aas
ga Nguurii yii ga ɗookɗa hay kijafu ga fooh
ga ñúusaa, daa kikodukoh na ki'úñoh sís yah
kilaakɗa.
13 Lëehí'ta Yéesu wo''a soldaaraa yiyaakyaa
an:
- Tíida fu yee kaanfu, ka laakohat fodum fu
gëmkaɗa. Ga wahtaama siiy, súrgaa soldaaraa
wakka peleŋ.

Yéesu wëkí'ta payam Simoŋ na ɓiɓo' ɓiyewin ɓiliis
(Marka 1: 29-34; Lúkkaa 4: 38-41)

14 Waa ennda ɗa, Yéesu ka'ta kaan Pee', ya laak
payam Pee' yiɓeti yii ga ɗook fayaaŋ, ɗúukoolin
ee faanfaa tamin jír. 15 Yéesu ammbari ga
yah, tamohlaataa faanfaa dalla kiyím, lëehí'ta ya
kolukka, ya aawwa kitoputu' Yéesu.
16 Ga noh-soosaa, Yéesu haydohɗussa ɓiɓo'
ɓiyewin ɓaa raɓ am. Ya kaalla raɓcaa na
doolaa wo'eenaagari ee ya wëkí'ta ɗúukoolí'caa
ɓéeɓɓa. 17 Fodaama, iñaa Ísayíi, sëldíiga-
Koohaa wo'eeɗa matta. Ya wo'ee an: «Ya
ɓewin ga hafci coonuciigaruu, ya koorukin
ɗúukoolciigaruu.»

Ɓuwaa waa' kitaabuk Yéesuɗa (Lúkkaa 9: 57-62)

18 Daa Yéesu hotee mbooloomaa wíilinndi, ya
ebilla tëelíbéecaagari an:
- Ɗu paafat ɓakii giiyii hanoh gaaɗa.
19 Laakka jëgíroh-waasaa deey gari, wo''ari
an:
- Jëgírohii, daa fu yah tóoh, mi hayyaa ki-
taabuk.
20 Yéesu wo''ari an:
- Tílcii laakuunun ɗúl ee selcii ga asamaanɗa
laakuunun taal, wayee Kowukii ɓii laakoo daa ka
leeman hafiigari.
21 Ɓo' yiliis ga tëelíbéecaagari wo''ari an:
- Ha'mudii, onaaroo paay mi ka' ki'acnee
paammboo.
22 Wayee Yéesu wo''ari an:
- Taabukaaroo, fu íis ɓuwaa kaaninɗa ɓa ac
ɓuwaagaɓa kaanɗa.

Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak (Marka 4: 34-41; Lúkkaa 8: 22-25)

23 Lëehí'ta Yéesu aassa ga gaal-loocaa,
tëelíbéecaagari taabussa nari. 24 Uuris wiyaak
dalla kiyíp ga giiyaa bi dúuscaa caa yah
ki'úul gaal-loocaa. Wiima lak Yéesu yii neeh.
25 Tëelíbéecaa hayussa gari, yúudussari na tifiip
an:
- Ha'mudii, somaaríi, kikaankii kii hayyuu!
26 Yéesu wo''aɓa an:
- Iñii tahhúu ya kiniik hínɗa? Ɗú daal
ngëmiigarúu yëgíssii!
Waa ennda ɗa, ya kolukka, gëtta uurisaa na
giiyaa, tóoh ennda selew. 27 Ɓa jaahli''a lool, ɓa
ɓaa wo' an:

- Moo ɓii yii yërí en ɓa bi uurisii sah na giiyii tumsi ga iñaa ya nakohɗa?✡

Yéesu wëkí'ta ɓo' ɓanak ɓaa raɓ am (Marka 5: 1-20; Lúkkaa 8: 26-39)

28 Ga waa Yéesu le''a ɓakaa giiyaa Gëlílée hanoh gaa, ga kúlkaa Gadaraaɗa, ɓo' ɓanak ɓaa raɓ am, meyohussa ga loycaa†, gú'ɗukohussari. Ɓuwaama namee kisoot hen bi ken kaañéeríi kikooroh waasaa waama. 29 Ɓa aawwa kifiip an:

- Fu naríi ya, fu Kowukii Kooh! Kitummbíi iñaa meskin haydohhaa dii ee wahtii le''ii duume?

30 Wiima lak ga disam di'úsaayí' laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kiníiru daama. 31 Raɓcaa am ɓuwaaɗa kíimussa Yéesu an:

- En an fu yahhíi kikaal ɗí meyoh ga ɓuwii ɓiinaa, ekaaríi ga yop-mbaamaa wúunee!

32 Yéesu wo''aɓa an:

- Tíidat ɗú aas gaɓa!

Raɓcaa meyohussa ga ɓuwaa, aasussa ga mbaamcaa. Ga saasi ɓéeɓ yopaa írkísukohha ɗook jaŋjagaa, wa keennda ga giiyaa, wa muu'ta.

33 Ɓuwaa níi'see yopaaɗa núpussa, aasussa teeraa, ɓa ɓéestí'ta tóoh iñaa laakɗa, na iñaa dal ɓuwaa ɓanakɓaa raɓcaa abeeɗa.

34 Waa ennda ɗa, ɓéeɓ ɓu-teeraa meyussa kigú'ɗukohnee Yéesu. Daa ɓa hoteeri, ɓa kíimmbari ya mey gohaagaɓa.

✡ **8:27** 8: 27 Mëdírohat na Kañcaa 65: 8; 89: 10; 107: 23-32.

† **8:28** 8: 28 Loycaa waama, ga iñaa wëñ kiyewinɗa, tumsee ga atohaa ɓayin noŋ wala acu ga ɗuuy atoh ciyaak.

9

Yéesu wëkí'ta ɓaa lafañin
(Marka 2: 1-12; Lúkkaa 5: 17-26)

1 Waa ennda ɗa, Yéesu aassa gaal-loocaa, ya
húusissa giiyaa Gëlílée, ya ɓoyukka teeraa ya
dëkohɗa. 2 Daama ya haydohɗussa ɓaa lafañin
ee faanuk ga ɗook gatan. Daa Yéesu hotee
ngëmaagaɓa waama, ya wo''a lafañaa an:
- Yaal, helfu dalat, baakaa'cumgaraa bayaluu-
nunndaa.
3 Jëgíroh-waascaa ɓaa wo' ga ɗuuyɓa an:
- Bii yii ɓasin Kooh!
4 Wayee Yéesu ínohha iñaa en ga helcaagaɓa,
wo''aɓa an:
- Iñii tah ya ɗú laak halaatcum cibóní'cuma ga
helciigarúu? 5 Kon iñii yiida wëñ kiyooɓ kiwo'
lafañii? Kiwo''i an «Baakaa'cumgaraa bay-
aluununndaanoo», kiwo''i an «Kolka fu tíin»?
6 Wayee bi ɗú ínoh an ga ëldúna Kowukii ɓii
onuunun kibayal baakaaraa, malkat:
Ya wo''a lafañaa an:
- Kolka, ɓewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!
7 Baa kolukka, yaa yah kaanci.
8 Daa ɓuwaa hotee iñaama, ɓa dalla kitíit, ɓa
ɓaa ndam Koohyii on ɓo'-súusúus kimín kitum
iñaa hínɗa kiyakɗa.

Yéesu ɓayya Mëccëe
(Mëccëe 2: 13-17; Lúkkaa 5: 27-32)

9 Yéesu meyca, yaa yah. Ya hotta ɓaa teeku
Mëccëe, yugin ga daa ɓuwaa fayohi juutiɗa.
Yéesu wo''ari an:
- Taabukaaroo!

Mëccëe kolukka yaa taabuk Yéesu. 10 Laakka
bes, Yéesu yuŋnga kiñam ga kaan Mëccëe.
Juuti ɓiyewin na ɓiɓo' ɓiliis ɓibóní', hayussa,
bokussa na Yéesu kanu, ya na tëelíbéecaagari.
11 Fërísiyeeŋcaa hotussa iñaama, wo'ussa
tëelíbéecaa Yéesu an:
- Iñii tah ya jëgírohiirúu bok kiñam na juuticii
na ɓuwii ɓibóní'ɓii ɓii? 12 Wayee Yéesu kelo-
hhaɓa, loffaɓa an:
- Ɓuwii dara gaa naɓaɗa enndii ɓa laak sooli
ga payoh, wayee ɓuwii ɗúukoolɗa ɓërí laak sooli
ga. 13 Karat, ɗú heel ki'ínoh iñaa wo'eenii wii
waa' kiwo'ɗa: «ërmaandi wëñnjoo kineɓloh
kisarahoh júu'»✡, ndaga mi hayyii ëldúna kiɓay
ɓuwii tík hafɓa ɓiɓo' ɓijúwí'ɗa, wayee mi hay
kiɓay ha'-baakaa'cii.

Yéesu wo''a ga loo ki'oo'
(Marka 2: 18-22; Lúkkaa 5: 33-39)

14 Waa ennda ɗa, tëelíbéecaa Saŋ hayussa ga
Yéesu, ɓa meekissari an:
- Iñii tah ya ɗí na Fërísiyeeŋcii ɗí oori ee
tëelíbéeciigaraa oo'soo?
15 Yéesu loffaɓa an:
- Ɓedohcaa ha'-kílookkaa, mínan na ki'en
keeñɓa newoo ee lak ha'-kílookkaa yaa
naɓa? Wayee bes waa hay, waa ha'-kílookkaa
hay kiɓewohu ga leelooɓa; le' bëríinaa,
tëelíbéeciigoo hay kidalu ki'oo'. 16 Ken daafoo
píis wi'as ga líil-kúltí, ndaga píisaa wi'aswaa hay
kiɓaydoh yen ga líil-kúltaa, wa tum ɗaraa wëñ

✡ **9:13** 9: 13 Malkat Osee 6: 6.

kiyak. 17 Ee ken tumoo biiñ* wi'as ga mbúus-oncaa maañin. Enndiikanaa biiñaa lúudaa, mbúuscaa pook, biiñaa aamuk, mbúuscaa yasukoh. Biiñ wi'as kay tumsi ga mbúus-on ci'as, en ɗanaa ca ɓéeɓca ca mín kimaañ.

Kowu ɓaa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraaɗa na Ɓetifaa le'ee ga Yéesuɗa.
(Marka 5: 21-43; Lúkkaa 8: 40-56)

18 Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, ɓo' yaa kuliyuk ga yaawúu'caa hayya, yí''a ga fíkíici, wo''ari an:
- Kowuroo kiɓeti han kikaan diima-diima, wayee hay fu tíkki yahciigaraa ee ka hay kipesis.
19 Yéesu kolukka, yaa yah na ɓaa, ya taammba na tëelíbéecaagari.
20 Laakka ɓetifaa daanee kimeydoh ñíf rek iñaa le'in tíkíis tidaaŋkaah na tanak; fa kooro-hha fenoo, le''a ga pawaa kúltífaa Yéesu, 21 ndaga fa wo'ee ga helci an: «Binaa mi le' rek ga kúltífaagarinaa, mi hay kiwak.» 22 Yéesu heelukka, hottari, wo''ari an:
- Jowu, helfu dalat, ndaga ngëmumgaraa wëkɗinndaa. Ga wahtaama sii' ɓetifaa wakka.
23 Yéesu le''a kaan ɓaa yaama kuliyuk ga yaawúu'caaɗa, ya hotta mbiiwohcaa†, ee lak coowaa ɓan ɗúukin pút ga mbooloomaa, ya wo''aɓa an:
24 - Meyat fooh! Ku'oomaa-jowukii kaanndii, ja en na kineeh rek. Daama, ɓuwaa ɓaa ciiɓsukki.

* **9:17** 9: 17 Biiñ wi'as Biiñ enee anahaa yaawúu'caa mee'see ki'an ee meyoh ga kowu reseŋ. † **9:23** 9: 23 Mbiiwohcaa ɓa bok ga típohcaa daanee kiɓayu ga hew loy. Ɓa taabi na ɓeti-looyohcaa kihúmbal loycaa.

25 Ɓuwaa meydohussa fooh, lëehí'ta Yéesu aassa
túuyaa. Ya ammba yahaa ku'oomaa-jowukaa, ja
kolukka.
26 Iñaa hew yaama síwwa ga ɗuuy gohaama
ɓéeɓwa.

Yéesu wëkí'ta búumí' ɓanak

27 Yéesu meyohha daama, ya yaa yah. Laakka
búumí' ɓanak ɓaa taabukki ee ɓa ɓaa fiip an:
- Kucaasamunkii Dëwít, yërëmaaríi!
28 Ga waa Yéesu le''a kaanfaa, búumí'caa
hayussa gari, ya meekissaɓa an:
- Ɗú gëmin an mi mínin kitum iñii ɗú
kíimmbooɗane?
Ɓa taassa an:
- Ee, Ha'mudii, fu míninka.
29 Yéesu dalla kile' ga tuhastaagaɓa, wo''a an:
- Iñii ɗú kíimɗa laakat fodii ɗú gëmkaɗa.
30 Tuhastaagaɓa dalla kilëgísuk, ɓa ɓaa hot.
Lëehí'ta Yéesu gëttaɓa, wo''aɓa an:
- Watukat! Ken hanatka kiyéeŋ!
31 Wayee daa ɓuwaa meyee, ɓa síwi'ta teekaa
Yéesu ga gohaama ɓéeɓwa.

Yéesu wëkí'ta ɓaa luuɓ hen
(Lúkkaa 11: 14-15)

32 Ga wahtaa búumí'caama meyu kiyahɗa,
Yéesu haydohɗussa ɓaa raɓ am, luuɓlukohhari.
33 Yéesu kaalla rawaa, luuwaa aawwa kiwo'.
Ɓuwaa waaru''a ga lool, ɓa ɓaa wo' an:
- Iñaa man na yii, ken mosoori kihot ga
Isarayeel.
34 Wayee Fërísiyeeŋcaa ɓa wo'ee an:
- Buurii raɓcii, yërí onndi dooli kikaal raɓcii
ga ɓuwii.

Yéesu laakka yërmaandi ga mbooloomaa (Marka 6: 6,34; Lúkkaa 10: 2)

35 Yéesu yaa wíil ɓéeɓ teerucaa na dëk-
kawcaa, ya yaa jëgíroh ga jaangu-yaawúu'caa,
ya yaa jangat ga loo Hewhewii winéwí'wii wo' ga
loo Nguuraa Koohɗa. Ya yaa wëkí' ɗúukoolcaa
ɓuwaa ɓéeɓca na ɓéeɓ iñcaa mesik ɓuwaaɗa.
36 Daa Yéesu hotee mbooloomaa enin nërëm
ndaga coonu en fan baalcaa laaksoo níiroh, ya
laakka yërmaandi wiyaak gaɓa. 37 Ya dalla kiwo'
tëelíbéecaagari an:

- Píikii yewinin ee píikohcii caakussii. 38 Kon
kíimat ha'-píikii ya ɓaat kiwosoh ɓilëgëyoh ga
píikiigari.

10

Yéesu ɓayya apotaa'caagari

1 Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayya tëelíbéecaagari
ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa, ya onndaɓa dooli
kimín kikaal raɓ ga ɓuwaa na kiwëkí'
ɗúukoolcaa ɓuwaa ɓéeɓca na ɓéeɓ iñaa mesik
ɓuwaaɗa. 2 Teekcii apotaa'cii ɓidaaŋkaah na
ɓanakɓii cërí cii: yaa ɗeɓɗa, Simoŋ yaa ɓaysi
Pee'ɗa, na Andari këmëeŋkíci, towutaa Sebedee:
Saak* na Saŋ këmëeŋkíci, 3 Filiip na Bartulëmíi,
Toomaa na Mëccëe juutaa, Saak kowukaa Alfee,

---

* **10:2** 10: 2 Saak teekaa Yakoobos (Yakoop) wërí enee ga wo'eenaa yaawúu'caa. Malkat ɓan ga gúris 10: 3.

na Tadee, 4 Simoŋ selootaa†, na Yúdaa Iskariyot
yaa onan Yéesu bíiŋɗa.

Yéesu wossa apotaa'caagari ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa

5 Buwaa ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaama ɓërí
Yéesu wosee, ya dígallaɓa an:
- Kaa karat gohcaa ɓuwaa enussii yaawúu'
dëkohɗa ee kaa aasat teerucaa ga kúlkaa
Samaríiɗa. 6 Namat kika' ga ɓuwaa ga heetaa
Isarayeel múuyuunun fodii ɓibaalɗa. 7 Daa
ɗú kooroh ɓéeɓ, yéegalohat an: «*Nguurii
yii ga ɗookɗa deeyin, wii dii!» 8 Wëkɗat
ɗúukoolí'caa, mílísɗat ɓuwaa kaaninɗa, sétírat
ɓuwaa gaana'inɗa, kaalat raɓcaa ga ɓuwaa. Ɗú
onuunun ee ɗú meekisohussii dara ga, ono-
hat ɓan ee kaa meekisohat dara ga. 9 Kaa
ɓaydohat dara ga poossúu, enndii wúrúus, en-
ndii hëelís, enndii përëm. 10 Kaa ɓaydohat dara
ga ɓaawaagarúu, enndii hëmbu, enndii kúltí
fisúmíyukaah, enndii ñafa', enndii doo', ndaga
lëgëyohaa en ɓéeɓ jomin kiñam✡.
11 Dëk-teeru wala dëk-kawaa ɗú mín ki'aas
ɓéeɓ, meekisohat ati laakin ɓo' yilëekí'-haf yaa
mínndúu kitook ga kaanci; ɗú dal ga kaan-
faama bi ga daa ɗú kolukohan da. 12 Ɗú en
na ki'aas kaanfaanaa, këñɗat ɓu-kaanfaa an:
«Jam namohat narúu!» 13 Binaa ɓuwaa dëk
ga kaanfaama tookussúunaa, jamaa ɗú kíimɗa

† **10:4** 10: 4 Selootaa wo'eenaa dakantilohu ga Simoŋɗa wërí e'see lagaa yaawúu'caa waa'see kilaak hafɓaɗa. Ɓa daanee kiheñoh ɓu-Room ee ɓa tookéeríi kifay buu' Sesaa' lempu na ciliis. Malkat ɓan Tum 1: 13. ✡ **10:10** 10: 10 Malkat 1 Korenti 9: 4; 1 Tímotée 5: 17-18.

yoosukat gaɓa, wayee ɓa tookkiirúunaa jamaa ɗú kíimɗa ɓoykat garúu. 14 Ee kaan wala
teeraa ɗú aasoh, binaa ɗú tookussii da ee
wo'eenndúu súkúrukussiinaa, meyohat kaan-
faama wala teeraama, ɗú përtuk pëndëlaa ga
kotcaagarúuɗa.
15 Mi wo''úuka ee kayoh; besaa yah
ki'atti'ohuɗa le'aa, ɓu-dëkaa Sodom na Gomoo'
ɓërí tani'an ɓu-dëkaawaama atti'.

Coonucaa sek tëelíbéecaa Yéesuɗa (Marka 13: 7-13; Lúkkaa 21: 12-17)

16 - Súkúrukat, mi yii wossúu fodii ɓibaal ga
leeloo ɓigumuu. Kon taabat na kiteey fodii goŋ
ee ɗú lewet fodii ho'. 17 Watukat haffúu ga ɓo'-
súusúus, ndaga ɓa hayyúu kiɓay paancaa ee
ɓa hayyúu kitíp laawoo ga ɗuuy jaangucaagaɓa.
18 Ɗú hay kiɓayu ga fíkíi gúwernëe'caa na ga
fíkíi buu'caa ndaga teekiigoo. En ɗanaa, ɗú en
seedi ga fíkíiɓa na fíkíi ɓéeɓ heetcii ga ëldúnaɗa.
19 Binaa ɗú ɓayu paancaanaa, helciigarúu dalat
ga daa ɗú wo'anɗa na iñaa ɗú yah kiwo'ɗa.
Iñcaa ɗú yah kiwo'ɗa, ɗú e'sanca ga wahtaama
siiy. 20 En ki'enaa, enndii ɗú ɓërí yah kiwo'
wayee Helii meyoh ga Paammbúuɗa yërí yah
kiwo' kooroh túuwtiigarúu.
21 Yaakmun hay ki'eroh këmëeŋkíci ya tíku
kikaan. Paamun hay ki'eroh kowuci ka tíku
kikaan. Oomaacaa hay kiɓeɓku keenu ga ɗook
paamɓa na eewɓa, aplukɓa. 22 Mi hay kitah
bi ɓo' ɓiyewin hayyúu kisagu. Wayee ɓaa fu
guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama
fu hay kimúc. 23 Teeraa ɗú ka', ɗú hatalu ga

kipessúu daamanaa, núpat, ɗú ka' teeru wiliis. Mi wo''úuka ee kayoh; ɗú lëehɗoo kiwíil teerucii ga Isarayeelɗa ee Kowukii ɓii hayyii.
24 Tëelíbée mínoo kipaaf ɓaa jëgí'tiɗa ee súrga mínoo kipaaf ha'-kaanci. 25 Tëelíbée heelat kiman na ɓaa jëgí'tiɗa rek ee súrga heelat kiman na ha'-kaanci rek. En lak ha'-kaadii yërí ɓa ɓay Belsebulaa‡, wëñaa ga ɓu-kaanci, ɓa ɓaysan na?

Ɓaa cal kiniikɗa

26 - Kon kaa niikat ken. Ndaga laakkii iñaa mín kiɗaakuk bi hotukoo ee laakkii iñaa ɓo' mín kiɗaak bi meydohsoo faŋ. 27 Iñaa mi wo''úu ga wek, ɓéestíratti ga noh taŋ ee iñaa ɗú mëedíru, yéegalohatti ga leeloo paancaa. 28 Kaa niikat ɓuwaa mínu ki'ap faan ee mínsoo ki'ap fítɗa. Namat kiniik ɓaa mín kisaŋku' faan na fít ga safaraɗa. 29 Tudiindii' tanak toonohsirii dërëme? Moona déy, jíinoo gata keenoo kakay ee neɓpii Paamudiigarúu. 30 Wayee ɗú, bi ga fenfii hafciigarúu sah, tóohfa kíduunun. 31 Kon kaa niikat dara, ndaga ɗú, ɗú ɓërí wëñ solu tóoh diindii'cii.

Kitook wala kitaasuk Yéesu

32 - Baa fu tookkoo ga fíkíi ɓuwiinaa, mi ɓan mi hayyaa kitook ga fíkíi Paammboo yii ga ɗookɗa. 33 Wayee ɓaa taasukkoo ga fíkíi ɓuwiinaa, mi ɓan, mi hayyaa kitaasuk ga fíkíi Paammboo yii ga ɗookɗa.

Yéesu haydohhii jam wayee haydoh kihëgískoh

‡ **10:25** 10: 25 Belsebul iñaa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliyuk ga raɓciiɗa.

34 - Kaa foogat an mi haydoh jam ga ëldúna.
Mi haydohhii jam wayee mi haydoh kihëgískoh.
35 Mi haydoh kihëgískoh ga díkaanti kowu
kiyaal na paamci, díkaanti kowu kiɓeti na eeci,
díkaanti ɓeti na payamci yiɓeti. 36 Ɓo', ɓuwaa
waaranndii gari kihotɗa, yah ɓu-kaanci. Yéesu
wo''a tëelíbéecaagari an:

37 - Ɓaa wëñ kiwaa' paamci wala eeci loo
mi, ɓaama joobinndi ya en tëelíbéeroo. Ɓaa
wëñ kiwaa' kowuci kiyaal wala kiɓeti loo mi,
ɓaama joobinndi ya en tëelíbéeroo. 38 Ɓaa
koorukkii kuraanaagari§ taabukiroonaa, ɓaama
joobinndi ya en tëelíbéeroo. 39 Ɓaa fu waa
kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'.
Wayee ɓaa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu
hayka kilaakis.

Yéesu dígohin enaama cinéwí'

40 - Ɓaa te''úu ga kaancinaa lakanaa te''oo, ee
ɓaa te''oo ga kaancinaa, te' ɓaa wossooɗa. 41 Ɓaa
te' sëldíiga-Kooh ga kaanci, ndaga ki'en sëldíiga-
Koohkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa
sëldíiga-Kooh jom kilaasɗa. Ee ɓaa te' ɓo'
yijúwí' ga kaanci ndaga kijúɓkaa yaamanaa, ya
hay kilaas neehalaa ɓaa yijúwí'yaa jom kilaasɗa.
42 Luu enee kaas-músú wisóosí' wíinoo doŋ, ɓaa
fu onwa ɓo' yíinoo ga tëelíbéeciigoo, yaa ínohoo
dara, ndaga dii ya en tëelíbéerooɗanaa, mi
wo''úuka ee kayoh, fu hay kilaas neehalaagaraa.

---

§ **10:38** 10: 38 Kuraanaa wërí en kitook kison na kitook ki'eroh kumuunci fodaa Yéesu.

11

Saŋ-Bëtís wosohha ga Yéesu (Lúkkaa 7: 18-35)

1 Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' tëelíbéecaagari
ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa iñcaa ya nakɓa ki-
tumɗa, ya kolukohha daama, yaa yah ga teeru-
caa ga gohaaɗa kijëgíroh na kiyéegaloh Hewhe-
waa winéwí'waa.
2 Ga waa Saŋ kelohha ga ɗuuy kasaa iñaa
Kiristaa tumɗa, ya wossa ga tëelíbéecaagari,
3 kimeekis Yéesu an:
- Fu yërí en ɓaa jom kihayɗanoo, ɗí sekan ɓo'
yiliis?
4 Yéesu dalla ɓuwaa kitaas an:
- Karat, ɗú ɓéestí'nee Saŋ iñcii ɗú kelohɗa
na iñcii ɗú hotɗa: 5 búumí'cii ɓii hot, lafañcii
ɓii tíin dijófí', gaanacii ɓii sétíru, ɗekcii ɓii
keloh, faraafcii cii mílís, ee nduulcii ɓii yéegalu
Hewhewii winéwí'wii. 6 Baa mi tahhiiraa kisoof
fenoo ga ngëmaagaraanaa, fu yewinin múu'!
7 Tëelíbéecaa ɓanakɓaa, daa ɓa soofee, Yéesu
aawwa ɓuwaa kiwo' ga loo Saŋ, an:
- Ɗú karee kimalaknee ya ga ëgí'-dúndagaa?
Pëegíi-përúudúufaa en na ki'eguk ga uurisaane?
8 Enndiikanaa, ɗú karee ya kimalaknee? Ɓo' yaa
ekuk kúltí cimóríre? Ee sah ɓuwii ekuk kúltí
cimórí'ɗa ɓii ga kaancii buu'cii. 9 Kon ɗú karee
kimalaknee ya daama? Sëldíiga-Koohe? Ee!
Mi wo''úuka, ɓaama paafin sah sëldíiga-Kooh.
10 Saŋ yërí en ɓaa wo'u ga Këyítfaaɗa an: «Mi yii
wos ɓo''oo, yaa ɗëwrukanndaa, kiwaayuki'taa
waasum.» 11 Mi wo''úuka ee kayoh; ga ɓuwii
límukoh ga ɓetiɗa ɓéeɓɓa, mossii ga kilaak

yíinoo yaa wëñ Saŋ-Bëtís kiyak; ee moona déy, ɓaa wëñ kijutuut ga Nguuraa yii ga ɗookɗa, yërí wëñ Saŋ-Bëtís kiyak. 12 Iñaa aboh ga jamaanaa Saŋ-Bëtís hayohɗa bi diima, Nguurii yii ga ɗookɗa wii soogu na dooli* ee ɓuwii meeri ki'ek dooli ga iñaa en ɓéeɓɗa ɓërí heelwa kite', ɓa laakwa. 13 En ki'enaa, ɓéeɓ sëldíiga-Koohcaa na Waasii Móyíis yéegalohseera Nguuriima bi ga daa Saŋ hayoh. 14 En lak ɗú mínka kitookaa mi wo''úu man Saŋ yaama yërí en Ili, sëldíiga-Koohaa jomee kihayisɗa. 15 Ɓaa fu laakin nof kikelohaa súkúruka.

16 Ɓuwii jamaanii wati, mi mëdírohanɓa naɓa? Ɓa man na oomaacaa yugu ga paanaa dëkaa ee ɓa wo' mooroomɓa an: 17 «Dí mbiiɓɗinndúu ee ɗú hammbii! Dí helemin ee ɗú dayukkii.»

18 En ki'enaa, Saŋ-Bëtís hayin, ya ñamoo ee anoo fodii ɓuwii, ee ɗú wo' an: «Ya laak raɓ». 19 Kowukii ɓii hayin, kii ñam, kii an, ee ɓa wo' an: «Malkat ɓii yii halaat kiñam doŋ na ki'an biiñ ee ya fiiliimunoh na juuticii na tumoh-baakaa'cii.» Wayee iñii kiñaañkii Kooh límiɗa, wërí teewohi an ka júwin.

Dëkcaa sagu kigëmɗa (Lúkkaa 10: 13-15)

20 Waa ennda ɗa, Yéesu keennda ga ɗook teerucaa ya wëñee kitumoh kíntaan ee ɓuwaa súpítséerii kipeskaagaɓaɗa, ya yaa ña'ɓa an:

21 - Massa ɗú ɓu-Korasee! Massa ɗú ɓu-Betsaydaa! Ndaga kíntaancii tumsee ga

* **11:12** 11: 12 Malkat Lúkkaa 16: 16 na iñaa wo'u gaɗa.

ɗuuycúuɗa, tumsee ga ɗuuy dëkaa Tíi' na waa Sídoŋaa, eneenaa kumëeñí' ɓa koorin ga saaku na wet kiteewoh an ɓa récukin baakaa'ciigaɓa. 22 Këríí tah mi wo''úu an besaa atti'ohsanɗa le'aa, ɓu-Tíi' na ɓu-Sídoŋ ɓërí tani'anndúu atti'. 23 Ee ɗú, ɓu-teerii Kafarnawom, ɗú yaakaa' an ɗú hay kiɓëwíru bi ga ɗook-Koohe? Ó'óo, ɗú yah kiyóoskíru bi ga ɓu-baam. En ki'enaa, kíntaancii tumu ga ɗuuycúuɗa, tumsee ga teeraa Sodomaa eneenaa wa wii lís bi wati. 24 Këríí tah mi wo''úuka, besaa atti'ohsanɗa le'aa, teeraa Sodom wërí tani'anndúu atti'.

Yéesu wo''a na ɓuwaa yóoskírin hafɓaɗa (Lúkkaa 10: 21-22)

25 Ga wahtaama, Yéesu wo''a an:

- Buba, mi yii gërëmmbaa, fu, Ha'mudii ɗook na kakay, ndaga iñaa fu ɗaak ha'-hamhamcii na ɓuwii jaginɗa, fu teewinwa oomaacii. 26 Kayoh buba, iñaama laakohɗa, ndaga iñaama yërí fu waa' ya laak. 27 Paammboo tíkin tóoh ga yahhoo. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa, ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na ɓuwaa Kowukii waa'ɓari kiteeɓɗa naa. 28 Hayat garoo ɓéeɓpúu ɗú ɓii ɗú sodin ee ɗú ɓítukohinɗa, mi onndúu íika'. 29 Koorukat iñii mi gallúuɗa, ɗú yoon garoo, ndaga mi yewinin jam ee mi yóoskírin haffoo, en ɗanaa fítciirúu laak íika'. 30 En ki'enaa, iñii mi gallúuɗa yoowin ee ɗofiigoo mi koo'túuɗa erefin.

12

Yéesu yërí laak bes Sabat (Marka 2: 23-28; Lúkkaa 6: 1-5)

1 Ga bescaama, hídukoh ga bes Sabat, Yéesu
kooree ga ɗuuy yooncaa lúudin*. Lakanaa
tëelíbéecaagari yaawuunun, ɓa aawwa kiweel
ga boŋcaa✡, ɓa ɓaa ñam towutaa. 2 Laakka
Fërísiyeeŋcaa hot iñaama, ɓa wo''a Yéesu an:
- Malkaa tëelíbéeciigaraa! Ɓa ɓii tum iñaa
Waasii kokohin kitum ga bes Sabat.
3 Yéesu dallaɓa kilof an:
- Hanaa ɗú jaŋngii iñaa buu' Dëwít tumee
bëríi lak ya yaawin ya na ɓuwaa taabee nariɗa?
4 Ya aassa taalaa Kooh, ya ñammba naɓa ga
mbúurúcaa meydohɗusee Koohɗa. Moona déy,
ya na ɓuwaa taamsee nariɗa, waas onéeríi
yíinoo gaɓa kiñam ga mbúurúcaama, saraho-
hcaa doŋ onuca kiñam✡. 5 Wala book, hanaa
ɗú jaŋngii ga Këyítfaa Waasaa Móyíis an, en
ga bes Sabataa sarahohcaa hëyrohu kilëgëy ga
Kaanfaa Koohɗa tumu iñaa hoonohu kitum ga
besaamaɗa ee iñaama enoo tooñ gaɓa. 6 Moona
mi wo''úu man laakin dii ɓaa wëñ Kaanfaa
Kooh. 7 Bíduunun ga Këyítfaa an: «Yërmaandi
wëñnjoo kineɓloh kisarahoh júu'»✡. Binaa
ɗú ínohee iñii wo'eenuma waa' kiwo'ɗanaa,
eneenaa ɗú daloo ga ɗook ɓuwaa tummbii dara
yibóní'. 8 En ki'enaa, Kowukii ɓii kërí laak bes
Sabat.

Yéesu wëkí'ta ɓaa yahaa ɗooykin (Marka 3: 1-6; Lúkkaa 6: 6-11)

---

* **12:1** 12: 1 Lëegísoh ciyewin tumu daama «yoon-beli»: boŋcaa beli waa' kiman na boŋ píim, kuuncaagari cërí hëwrohsi mbúurú. ✡ **12:1** 12: 1 Malkat Dëteronom 23: 26. ✡ **12:4** 12: 4 Malkat Léwítík 24: 9. ✡ **12:7** 12: 7 Malkat 9: 13; Osee 6: 6.

9 Yéesu meyohha daama, aassa jaangu-
yaawúuraagaɓa. 10 Wiima lak laakin daama
ɓo' yaa yahaa ɗooykin. Fërísiyeeŋcaa enee
daamaɗa meekisohha Yéesu an:
- Waasiigaruu onohin kiwëkí' ɓo' ga bes
Sabate?
Fodaama ɓa waaree iñaa ɓa yabohanndi.
11 Yéesu taassaɓa an:
- Yiida garúu, binaa ya laak baal yíinoo doŋ,
ee baalaa keen ga noŋ wihóotí' ga bes Sabataa,
ya karoori ki'am meydohhi? 12 Ee ɓo' wëñ baal
kilaak solu fúuf. Kon Waasii onohin kitumi' ɓo'
iñaa jofin ga bes Sabat.
13 Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a ɓaa yahaa
ɗooykinɗa an:
- Lërísaa yahiigaraa!
Ɓaa lëríssa yahaagari, wa wakka, mannda na
wíinoowaa. 14 Fërísiyeeŋcaa dalla kimeyu, ɓa
hídohha kimalak ga daa ɓa tuman bi ɓa apluk
Yéesu.

Yéesu yërí en súrgaa Kooh tanukɗa

15 Ga waa Yéesu ínohha an Fërísiyeeŋcaa ɓaa
heelli ki'ap, ya kolukohha daama. Mbooloo
wiyaak taabukkari ee ya wëkí'ta ɓéeɓ ɓuwaa
ɗúukool gaɗa. 16 Wayee ya ɗíŋngaɓa na wo'een,
kihoonohɓa kiwo' ɓaa ya enɗa.
17 Iñaa laakohhaɗa, doonaa iñaa Ísayíi,
sëldíiga-Koohaa wo'eeɗa mat, ya wo'ee an:
«Kooh wo' an:
18 - Súrgiigoo mi tanukɗa yeema.
Yii mi keeñuk ee yërí soos keeñnjooɗa.
Mi hay kiyóoskí' Heliigoo ga ɗookci,
ee ya hay kiteeɓ heetcii ɓéeɓca iñaa en kijúɓɗa.

19 Ya heelanndii ñaroh na ken,
ee ken kelohanndii koonaaci ga mbedicii.
20 Ya weelanndii pëegíi-përúudúufaa leemukin,
ee ya yímanndii kiwiikaa en na kiɗúuk.
Ya tuman fodaama bi ga daa kijúɓ laakohan
ndam ga ɗook ëldúna,
21 ee ɓéeɓ heetcii tíksan yaakaa' gari.»

Yéesu yabussa kitaam na Seytaani (Marka 3: 22-30; Lúkkaa 11: 14-20)

22 Waa ennda ɗa, Yéesu haydohɗussa ɓaa raɓ am, búumí'tari, luuɓlukohhari, Yéesu wëkí'tari bi ɓaa mínissa kiwo' na kihot. 23 Mbooloomaa waaru''a ee ɓéeɓ ɓuwaa ɓaa wo' an:

- Ɓii yii enndii kucaasamunkii Dëwít wo'uɗane?

24 Daa Fërísiyeeŋcaa kelohsee iñaa wo'u yaama, ɓa wo''a an:

- Doolii Belsebul, buurii raɓcii, e' ɓii yiiɗa, wërí onndi kimín kikaali raɓ ga ɓuwii.

25 Yéesu ínohha iñaa en ga helɓaɗa, ya dallaɓa kiwo' an:

- Kúlkaa hëgískoh ga ɗuuyka ɓéeɓ aaw ga kiɗúm. Teeru wala kaan hëgískoh ga ɗuuycinaa mínoo kituuk.

26 Kon binaa Seytaani kaal Seytaaninaa, ya hëgískohin ga ɗuuyci. Haa baanaa nguu-raagari mínan na kituuk? 27 Ee en an mi, Belsebul yërí onndoo dooli kikaal rawaa, haa ɓii on ɓuwiigarúu dooli kikaal raɓ ɓa? Kon ɓuwumgarúu, ga kihafɓa, ɓërí atti'anndúu. 28 En ki'enaa, en an mi kaali raɓcii na Helii meyoh ga Koohɗanaa, kon Nguurii Kooh le'in bi garúu.

29 Wala ɓan, ɓo' mínan na ki'aas kaan ɓaa yaa
na doolaagari gík, ya ɓeɓ iñaa yaama laakɗa ee
ya ɗewohhii ga kiɓaŋngi paay, doonaa ya han
kimín kipook kaanfaa? 30 Ɓaa fa'tii naroonaa,
heñoh naroo, ee ɓaa nëgírohhii naroonaa, yii
taɓarsoh. 31 Këri tah mi wo''úuka, ɓaakaaraa ɓo'
mín kitum tóoh na ɓaseenaa ɓo' mín kiɓas Kooh
tóoh, ya míninca kibayalu, wayee ɓaa fu ɓas
Helaa yisela'í'yaa ɓéeɓ, fu bayalsooka. 32 Ɓaa fu
wo' iñaa moroo ga Kowukii ɓiinaa, fu míninka
kibayalu, wayee ɓaa fu ɓas Helii yisela'í'yii ɓéeɓ,
fu bayalsooka bi taa': enndii dii ga ëldúnanii wii,
enndii ga waa en na kihayɗa.

Kedik na towutaa ka límɗa
(Lúkkaa 6: 43-45)

33 - Abat an kedik jofaa, líman towu tijófí',
kedik ɗúukoolaa líman ɓan towutaa moroo.
Kedik ínohohsan ga kowukaa ka límɗa. 34 Túuk
goŋ-saamaancii! Dii ɗú bonɗa moos, ɗú mínan
na kiwo' yijófí'? En ki'enaa, iñaa meyi ga kúuw
yërí líif ga keeñ ha'ci. 35 Ɓo' yijófí' meydohi
enaama cijófí' rek ga keeñaagari líif na yijófí'ɗa;
ee ɓo' yibóní' meydohi enaama cibóní' rek ga
keeñaagari líif na yibóní'ɗa. 36 Mi wo''úu an:
besaa atti'ohsanɗa le'aa, ɓéeɓ ɓuwii hay kituuk
kilayoh na Kooh ga ɓéeɓ wo'eenaa ɓa mosin
kiwo' ee laakoo hafɗa. 37 En ki'enaa, ɓaa en
ɓéeɓ, ga wo'eencaagaraa, fu e'san kayoh ga wala
fu tíku saboh.

Ɓuwaa waa' kihotu kíntaan
(Marka 8: 11-12; Lúkkaa 11: 29-32)

38 Waa ennda ɗa, Laakka ɓijëgíroh-waas na
ɓiFërísiyeeŋ ɓaa meekis Yéesu an:

- Jëgírohii, ɗí waa' kihot fu teeɓpíi kíntaanaa teewoh an fu meyoh ga Kooh!
39 Yéesu taassaɓa an:
- Ɓuwii jamaanii wati ɓibóní'ɓii ee ooruunun Koohɗa, ɓa waa' kihot kíntaan. Wayee kíntaan wíinoo tookɗusanndiiɓa enndii waa Sonaas, sëldíiga-Koohaanaa. 40 En ki'enaa, fodaa daa Sonaas enee noh-noh kaahay na wek-wek kaahay ga lookaa jënaa yiyaakyaaɗa, fodaama Kowukii ɓii hay ki'en ga bos kakay noh-noh kaahay na wek-wek kaahay. 41 Besaa atti'ohsanɗa le' bëríinaa, ɓu-teeraa Níníf hay kituuku ga fíkíi ɓuwii jamaanii wati, ɓa ɓúlɓa, ndaga ɓu-Níníf súpítseera kipeskaagaɓa ga waa ɓa keloh jangataa Sonaasɗa; ee malkat, laakin dii ɓaa wëñ Sonaas. 42 Besaa atti'ohsanɗa le' bëríinaa, buuraa yiɓetiyaa✡ kúlkoh iñaa hanoh meyaa'-noh ñaamɗa hay kituuk ga fíkíi ɓuwii jamaanii wati, ya ɓúlɓa. Ndaga ya meyohee gohcaa ëldúna wëñ ki'úsaayɗa kisúkúruknee wo'eencaa buu' Salomon líif na hamhamɗa. Ee malkat, laakin dii ɓaa wëñ Salomon.

Raɓ mín kiɓoyukis ga daa ya kaalohseeɗa (Lúkkaa 11: 24-26)

43 - Binaa raɓ meyoh ga ɓo'aa, ya túuti ga ëgíraa ya heeli daa ya íikarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, 44 ya wo' ga helci an: «Mi naman kiɓoyuk kaanfaagoo mi meyoheeɗa.» Binaa ya le' danaa nak, ya laak kaanfaa lak ken gaa ga, paruunun bi setin, hëwíruunun bi jekin. 45 Fodaama, ya yee kikoo'nee raɓ ɓiyitnaɓanak ɓiliis ɓaa wëñnji kisoot, ɓa aas ga kaanfaa,

✡ **12:42** 12: 42 Malkat 1 Buu' 10.

ɓa dëk ga. Faf ɓaa yaama, ga daa ya madee kuɗewaaɗa, wëñisɗa kiyiis. Ee yah kiman fodaama deŋ ga ɓuwii ɓibóní' ɓii jamaanii wati.

Eew Yéesu na ɓikëmëeŋkí Yéesu
(Marka 3: 31-35; Lúkkaa 8: 19-21)

46 Lak Yéesu yaa lís kiwo' na mbooloomaa, eeci
na ɓikëmëeŋkíci le'ussa, ɓa eemmba fooh ee ɓa
soolukeeri. [47 Laakka ɓaa yéegal Yéesu an:
- Taasa, eefu na ɓikëmëeŋkífu ɓaa day ga fooh,
soolukussaa.]
48 Yéesu taassa ɓaa an:
- Ɓii yiida en eewwoo? Ɓuwii ɓiida en
ɓikëmëeŋkíroo?
49 Ya noonnda, kiteewoh tëelíbéecaagari,
wo''a an:
- Malkat, eewwoo na ɓikëmëeŋkíroo ɓeema.
50 Ɓaa tumi iñaa Paammboo yii ga ɗook waa'ɗa,
ɓaa yaama yërí en këmëeŋkíroo yiyaal wala
yiɓeti wala eewwoo.

13

Liiwukaa wo' ga loo sokohaaɗa
(Marka 4: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)

1 Ga besaa bëríi, Yéesu meyohha kaanfaa ya
enoheeɗa, ka'ta yuŋneera* ga seereenaa giiyaa
Gëlílée. 2 Mbooloo wiyaak wíillari bi faf ya
nammba ki'aas ga gaal-looci ga ɗuuy giiyaa,
ya yuŋnga ga. Ɓéeɓ mbooloomaa tuukka ga
tewisaa. 3 Ya wo''a naɓa enaama ciyewin ga
liiwuk fodii liiwukii wii, an:

---

* **13:1** 13: 1 Waama jëgírohcaa, ɓa daanee kiyuŋ hen ɓa en na kijëgírohaa.

- Enee línoh, ya kolukka yaa yah kisoknee. 4 Ga
daa ya en na kisokɗa, laakka tesohtaa keen ga ya-
haanaa waasaa: selcaa hayussa, ñamussata say.
5 Laakka tesohtaa keen ga ɗekataa yewinin atoh,
daa yewinndii kakay. Tesohtaa gaawwa kipaal
ndaga lak kakayfaa yewinndii daama. 6 Wayee
daa nohaa tamee, iñcaa paleeɗa neewwa, ca
súɓpa ndaga níilcaagaca abéeríi. 7 Laakka
tesoh tiliis taa keen ga yówée-lúp, ta paalla
da. Lúpcaa yakka, onndata. 8 Ee laakka
tesohtaa keen ga ɗekataa laakin dooli. Ta ɓíríssa
boŋ. Cii erohha iñaa le'in waas citéemée' ga
tesohtaa sokseeɗa, cii cidaaŋkaah-yitniinoo, cii
cidaaŋkaah-kaahay.
9 Lëehí'ta Yéesu tíkka ga an:
- Ɓaa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iñaa tah Yéesu liiwuki ɓuwaa henɗa (Marka 4: 10-12; Lúkkaa 13: 18-19)

10 Tëelíbéecaa deeyussa ga Yéesu, ɓa
meekissari an:
- Iñii tah ya fu wo''a na ɓuwaa ga liiwuk?
11 Yéesu taassaɓa an:
- Dú ɓërí e'see ki'ínoh kúmpacaa Nguuraa
yii ga ɗookɗa. Wayee ɓa, ɓa erussiika. 12 En
ki'enaa, ɓaa laakin, hay kiɓaatɗu bi ya dóoyí'
sëk. Wayee ɓaa laakoo, ki'iñkaa ya ɓayɗa sah,
hay kite'u. 13 Iñii yii yërí tah mi wo'i naɓa ga
liiwuk: ɓa malakin ee ɓa hotoo, ɓa súkúrukin ee
ɓa kelohoo, ɓa ínohoo. 14 Fodaama iñaa Ísayíi,
sëldíiga-Koohaa wo'eeɗa matta gaɓa. Ya wo'ee
an:
«Dú hay kikeloh dijófí' wayee ɗú ínohanndii
dara.

Ɗú hay kimalak dijófí' wayee ɗú hotanndii dara.
15 En ki'enaa, heetii wii súwin ga keeñ,
ɓa lagin nofciigaɓa paraas,
ɓa ɗúugin nap,
en ɗanaa hasɓa hotoo,
nofɓa kelohoo,
ee helɓa aboo dara,
bi ɓa súpít kipeskiigaɓanaa, mi wëkí'ɓa.»
16 Wayee ɗú, ɗú ɓërí yewin múu': hasciigarúu
hotin ee nofciigarúu kelohin! 17 Mi wo''úuka
ee kayoh; yewinin ɓisëldíiga-Kooh na ɓiɓo'
ɓijúwí', ɓaa waa'seera lool kihot iñcii ɗú hotɗa
ee hotussiica. Ɓa waareera kikeloh iñcii ɗú
kelohɗa ee kelohussiica.

Iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'ɗa
(Marka 4: 13-20; Lúkkaa 8: 11-15)

18 Yéesu wo''a an:- Kon ɗú, súkúrukat iñii
liiwukii sokohii waa' kiwo'ɗa: 19 Ɓuwii kelo-
hin loo Nguurii Kooh ee ínohsooɗa madu na
seereenaa waasaa tesohtaa sokohuɗa: sépí'í'-ga-
nofaa hayaa nís Wo'eenaa soku ga keeñɓaɗa.
20 Bíinoo madu na ɗekataa yewinin atoh pe-
sohpaa sokohuɗa: ɓa keloh Wo'eenii Koohaa,
ɓa dallawa kite' na keeñ wisóosí'. 21 Wayee
ɓa úsaayoo ga ndaga Wo'eenaa Kooh yíppii níil
ga keeñcaagaɓa. Fodaama, binaa ɓa en ga
coonu wala ɓa sodalu ga kipesɓa ndaga Wo'eenii
Koohaa, ɓa gaaw kigúroh nawa. 22 Ɓíinoo ɓan
madu na yówée-lúpaa pesohpaa sokohuɗa: ɓa
kelohin Wo'eenii Kooh, wayee halaat ëldúna
na kiwaa' kihëpí'kaa aaw ga alal on Wo'eenii
Kooh bi wa mínoo kilím yen. 23 Ɓuwii ɓíinoo
tesɗa madu na ɗekataa kakayfaa laakin dooli

pesohpaa sokohuɗa: ɓa keloh Wo'eenii Koohaa, ɓa ínoh iñaa wa waa' kiwo'ɗa. Ɓa límí' Kooh jeriñ, ɓa tum bi pesohpaa meydoh: pii towu titéemée', pii towu tidaaŋkaah-yitniinoo, pii towu tidaaŋkaah-kaahay.

Liiwukaa wo' ga loo pëegíi jëmfaaɗa

24 Yéesu wo'issaɓa liiwuk wiliis an:
- Nguurii ga ɗookɗa man anee: Enee ɓo', ya sokka pesoh pijófí' ga yoonci. 25 Laakka ɓaa waa'tii gari kihot hayya ga wek, lak ɓéeɓ ɓuwaa neehuunun, ya sokka pëegíi-jëm ga yoontohoonaa, yaa paaf kotci. 26 Daa tohootaa kolukee bi ta ɓíríssa, jëmfaa ɓan hannda kihotuk. 27 Daa súrgacaa hotee pëegíi-jëmfaa, ɓa ka'ta ga ha'-yoonaa, ɓa wo''ari an: «Kiyaakii, hanaa fu sokéeríi pesoh pijófí' ga yoonfu? Kon tum na pëegíi-jëmfii en ga ɗuuygii?»
28 Ha'-yoonaa taassaɓa an: «Ɓaa waa'tii garoo kihot yërí tum iñaama.» Súrgacaa meekisussari an: «Eneenaa ɗí karoo ɗí ɗoffane?» 29 Ha'-yoonaa taassaɓa an: «Ó'óo, mi niik ɗú en na kiɗof jëmfaanaa, ɗú kiɓaydoh tohootaa ga. 30 Ísatca bi kipíik le'. Kipíik le'aa, mi hay kiwo' píikohcaa an: ɗewat kiɗof jëmfum, ɗú pokfa ɗof, ɗú tëkí'fa. Lëehíraa ɗú ɗapi'too tohootum ga dapaagoo.»

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaaɗa (Marka 4: 30-32; Lúkkaa 13: 18-19)

31 Yéesu wo'issaɓa liiwuk wiliis an:
- Nguurii ga ɗookɗa man na kowu fúdan, kaa ɓo' ɓeɓ sokkaka ga yoonci. 32 Këríwëñ kijutuut ga tesohtii, wayee ka paalaa, këríwëñ kiyaak

ga tediktii línsi ga dë'ɗa. Ka en kedik bi selcaa hayaa taal ga toytaa ka laakɗa.

Liiwukaa wo' ga loo moloŋ-kuunɗa (Lúkkaa 13: 20-21)

33 Yéesu wo'issaɓa liiwuk wiliis an:
- Nguurii ga ɗookɗa man na moloŋ-kuunaa kaañohin, ɓeti ɓeɓ, tumwa ga ɗuuy kanu kuun, íiswa ga bi ga daa kuuncaa ɓéeɓ kaañohan.

Iñaa tah Yéesu liiwuki ɓuwaa henɗa (Marka 4: 33-34)

34 Iñcaama ɓéeɓca Yéesu wo''aca mbooloomaa ga kiliiwuk. Ya wo'éeríi na ɓuwaa ga iñaa enndii liiwuk. 35 En ɗanaa, iñaa sëldíiga-Koohaa wo'eeɗa mat. Ya wo'ee an:
«Mi wo'an naɓa ga liiwuk na liiwuk.
Mi hayɓa kiyéegal iñcaa ɗaaku, ga iñaa ëldúna saksee bi wati.»

Iñii liiwukii pëegíi-jëmfii waa' kiwo'ɗa

36 Waa ennda ɗa, Yéesu tagohha na mbooloomaa, ya ɓoyukka kaan. Daama, tëelíbéecaagari hayussa gari, wo'ussari an:
- Lëegísohɗaaríi liiwukaa wo' ga loo pëegíi-jëmfaa ga yoonaaɗa. 37 Yéesu taassaɓa an:
- Ɓaa sok pesohpaa pijófí'paaɗa yërí en Kowukii ɓii. 38 Yoonaa wërí en ëldúna. Pesoh-paa pijófí'paa ɓërí en ɓuwii boku ga Nguuraa Koohɗa. Pëegíi-jëmfaa fërí en ɓuwii taam na sépí'í'-ga-nofiiɗa. 39 Ɓaa waa'tii kihot ga ha'-yoonaa ee sok pëegíi-jëmfaaɗa, yërí en Seytaani. Píikaa wërí en túki'aa ëldúna, ee píikohcaa ɓërí en malaakacaa Kooh. 40 Fodaa daa jëmfaa ɗofu, jafussa ga kiwiikaaɗa, ëldúna túki'aa yah

kiman fodaama. 41 Ee bëríinaa, Kowukii ɓii
hay kiwos malaakacaagari ɓa meydoh ga Ngu-
uriigari ɓéeɓ ɓuwii eki ɓimooroomɓa ga kitum
baakaa'ɗa na ɓuwii meeruunun kitum iñaa
joffiiɗa. 42 Lëehíraa ɓa jafɓa ga kiwiikaa safara,
daa kikodukoh na ki'úñoh sís yah kilaakɗa.
43 Wayee ɓuwii júwinɗa, hay kimelicu fodii nohii
ga ɗuuy Nguuraa Paamɓa. Ɓaa fu laakin noh
kikelohaa, súkúruka.

Liiwukaa wo' ga loo alalaa ɗaakseeɗa

44 - Nguurii ga ɗookɗa man anee: fodii ɓo' yaa
hot alalaa ɗaaku ga ɗuuy yoon; ya ɓeɓpawa,
ɗaakissawa. Keeñci soossa ga bi, ya ka'ta, toon-
neera iñaa ya laak ga alalɗa tóoh, ya lommba
yoonaama.

Liiwukaa wo' ga loo pemicaaɗa

Yéesu tíkka ga an:

45 - Ee ɓan, Nguurii ga ɗookɗa man anee: fodii
toonohaa raas pemi cimórí'. 46 Daa ya hotee
yarak pemi wiséerí', ya ka'ta toonneera iñaa ya
laak ga alalɗa tóoh, ya lommba yarak pemaama.

Liiwukaa wo' ga loo mbaal-jënaaɗa

47 - Ee ɓan, Nguurii ga ɗookɗa man anee: fodii
mbaal-jënaa weesu ga giiy, waa am heet jënaa
en ɓéeɓ. 48 Binaa mbaalaa líifaa, mbaalohcaa
nookwa tewisaa, ɓa yuŋ, tanu jëncaa: ɓa
nëgíroh jëncaa cijófí'caa ga pañi ee ɓa jaf caa
laakoo jeriñɗa. 49 Bëríinaa ëldúna túki'anɗa
le'aa, yah kiman fodaama deŋ: malaakacaa
Kooh hay kihayu, ɓa hëgísoh ɓuwii joffiiɗa ga
ɓuwii júwinɗa. 50 Ɓuwii joffiiɗa, ɓa jafu ga

kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'úñoh sís yah kilaakɗa.
51 Iñcuma tóohca leerin ga hafcumgarúune?
Tëelíbéecaa taassa an:
- Ee, leerin!
52 Yéesu tíkí'taɓa ga an:
- Kërí tah ɓéeɓ jëgíroh-waas, yaa en tëelíbée ga Nguurii yii ga ɗookɗa, man na ha'-kaadaa meydohi ga ɗaakaa' alalaagari enaama ci'as na enaama cimëeñí', ya onoh.

Bu-Nasareet tookussii kigëm ga Yéesu (Marka 6: 1-6; Lúkkaa 4: 16-30)

53 Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' liiwukcaa caama, ya meyohha daama, 54 ya ka'ta teeraa ya dëkohɗa†, ya yaa jëgí' ɓuwaa ga jaangu-yaawúuraa daamaɗa. Ɓéeɓ ɓuwaa súkúrukeeriɗa jaahli'ussa ga lool bi ɓaa wo' an:
- Ya ɓewohnee hamhamii wii na kíntaancii ya tumiɗa gada? 55 Hanaa enndii kowukii daayohhaŋngii? Ati enndii Mariyaama en eeci ee Saak, Yoseef, Simoŋ na Yúdaa enu ɓikëmëeŋkíci? 56 Ee ɓikëmëeŋkíci ɓiɓeti enussii ɓéeɓɓa ga ɗuuycuune? Iñcii ya mín cii tóohca ya ɓewohca gada?
57 Fodaama ɓa eewwari bi ɓa gëmmbii gari. Yéesu nak wo''aɓa an:
- Sëldíiga-Kooh waaruunun ga daa en ɓéeɓ bi tessa dëkaa ya meyohɗa, na mbokcaagari.
58 Yéesu tummbii kíntaan ciyewin daama ndaga daa ɓa gëmmbii gariɗa.

---

† **13:54** 13: 54 Teeraa ya dëkohɗa waa' kiwo' Nasareet. Mëdírohat na Marka 6: 1.

14

Kaanaa Saŋ-Bëtís
(Marka 6: 14-29; Lúkkaa 9: 7-9)

1 Waama, Eroot, buuraa gohaa Gëlílée kelohha
iñaa wo'u ga Yéesuɗa. 2 Ya wo''a súrgacaagari
an:
- Ɓaa yaama, Saŋ-Bëtís yërí. Ya mílís hen ga
ɓuwaa kaaninɗa, iñaama yërí onndi dooli kimín
kitum kíntaan.
3 En ki'enaa, Eroot yërí amlukee Saŋ-Bëtís,
ɓaŋlukkari, laŋngari ga kasu. Ee Erojaas,
ɓeti këmëeŋkíci Filiip, yërí tahee Eroot kitum
iñaama. 4 Saŋ nak wo'eeri an:
- Waas onndiiraa kiɓeɓ Erojaas ya en ɓetifu!
5 Eroot waa'ta ki'apluk Saŋ-Bëtís, wayee ya ni-
ikka mbooloomaa, ndaga ɓa tíkee Saŋ sëldíiga-
Kooh.
6 Bëríi lak Eroot en na kihúmbal besaa ya
límohuɗa. Kowukaa Erojaas kiɓetikaa hammba
ga fíkíi sagaccaa. Hamaa neɓpa Eroot lool 7 bi
tahha ya waatta an iñaa oomaanaa kíimmbi
ɓéeɓ, ya hayyiri ki'on. 8 Oomaanaa nak, eeci
dígallari, ya meekissa buu' Eroot an:
- Haydohɗaaroo hafaa Saŋ-Bëtís dii ga ɗook
palaat*!
9 Keeñaa buuraa leehha tak ga iñaama. Wayee
waa ya laasinka kiwo' ga fíkíi ɓuwaa ya nakee
hewaaɗa, ee ya waatinkaɗa, ya nakohha an
wa e'sat oomaanaa. 10 Ya wossa ɓo' kasaa
kigú'nee hafaa Saŋ. 11 Hafaa Saŋ haydohussa ga
palaat, wa erussa oomaanaa, yaama ɓayneerawa

* **14:8** 14: 8 Erojaas waaree kihot an Saŋ-Bëtís kaanin, wayee enndii kiñam hafaa Saŋ.

ga eeci. 12 Waa ennda ɗa, tëelíbéecaa Saŋ-Bëtís hayussa kiɓeɓ faraaffaagari, acsuneerafa, lëehí'ta ɓa ka'ta, ɓa wo'neera Yéesu iñaa laakɗa.

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyëtúus na jën kanak
(Marka 6: 30-40; Lúkkaa 9: 10-17; Saŋ 6: 1-14)

13 Daa Yéesu yéegee kaanaa Saŋ-Bëtís, ya kolkohha daama, ya aassa ga gaal-looci, yaa yah daa wéetin. Ɓuwaa yéeŋngaka. Ɓa ɓaa meyoh ga dëkcaa ga yahaanaaɗa, ɓa taabohha na seereenaa giiyaa, ɓaa taabukki na kot. 14 Daa Yéesu yoosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yërmaandi gaɓa, ya aawwa kiwëkí' ɗúukoolí'caagaɓa.

15 Ga waa nohaa soossa, tëelíbéecaa deeyussa gari, wo'ussari an:

- Ɗekatii laakoo dara ee Kooh hoowin. Íisaa ɓuwii ɓa aas dëk-kawcii ɓa lomnee iñaa ɓa ñaman.

16 Wayee Yéesu wo''aɓa an:

- Calooɓa kika', eratɓa na kihaffúu iñaa ɓa ñaman!

17 Ɓa wo''ari an:

- Dí laak mbúurú ciyëtúus na jën kanak doŋ dii.

Yéesu wo''aɓa an:

18 - Haydohɗattooca gii.

19 Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a ɓuwaa ɓa yuŋ kakay ga pëegíifaa. Ya ɓeɓpa mbúurúcaa ciyëtúuscaa na jëncaa kanakcaa, ya taaginukka ɗook, ya gërëmmba Kooh gaca. Lëehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta tëelíbéecaa ɓa waroh ɓuwaa. 20 Ɓuwaa ɓéeɓɓa ñammba bi ɓa kappa pút, ee

iñaa teseeɗa ɓa líifí'ta ga pañi cidaaŋkaah na kanak. 21 Ɓuwaa ñameeɗa le'in yaal ɓijúnni-yëtúus ee ɓeticaa na oomaacaa kídussii ga.

Yéesu tíinnda ga ɗook giiyaa (Marka 6: 45-52; Saŋ 6: 15-21)

22 Ga waa iñaama paaffa, Yéesu dalla kituukuk tëelíbéecaa ɓa aas ga gaal-loocaa, ɓa ɗëwírukki ɓakaa giiyaa hanoh gaaɗa; hídinaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa. 23 Waa ya tagohha na mbooloomaa, ya lappa ɗook jaŋjagaa, ya wéetta da, yaa kíim Kooh. Wekaa laakki ya tes haŋci daama. 24 Wahtaama, lak gaal-loocaa tëelíbéecaa úsaayin ga ɗuuy giiyaa. Wa mínsiséerii ki'aaw fíkíi ndaga dúuscaa giiyaa tapukee gawaɗa, ee wa jaanohee na uurisaa. 25 Lak leeloo wek paafin ee Kooh wíissii duum, Yéesu yaa tíin ga ɗook músúmaa giiyaa, yaa hay gaɓa. 26 Daa tëelíbéecaa hoteeri yaa tíin ga giiyaa, ɓa tíitta lool. Ɓa ɓaa wo' an:

- Iñii jíni!

Ɓa niikka, ɓa ɓaa fiipoh. 27 Yéesu nak gaawwa naɓa kiwo' an:

- Yëgísɗat fítciigarúu. Ɓii mi, kaa niikat!

28 Waa ennda ɗa, Pee' wo''ari an:

- Ha'mudii, en lak fu yërí kayoh-kayohaa, nakaaroo mi tíin ga ɗook músúmii, mi hay garaa.

29 Yéesu wo''ari an:

- Hay!

Pee' dalla kiyoosuk ga gaal-loocaa, ya yaa tíin ga ɗook músúmaa, yaa yah ga Yéesu.

30 Wayee daa Pee' hotee doolaa uurisaa, ya
niikka. Faf ya yaa muu', ya fiippa an:
- Ha'mudii, foola!
31 Yéesu gaawwa kilërís yah, ammbari, wo''ari
an:
- Ngëmiigaraa daal dooyyii! Iñii tahhaa kilaak
hel kanak ya?
32 Lëehí'ta, ɓa aassa ɓa ɓanak ga gaal-loocaa,
uurisaa dalla kituuk. 33 Tëelíbéecaa enee ga
gaal-loocaaɗa yí'ussa ga fíkíi Yéesu, wo'ussari
an:
- Fu yërí en Kowukii Kooh kayoh-kayohɗa.

Yéesu wëkí'ta ɓiɗúukooli' ga Genesareet (Marka 6: 53-56)

34 Waa ennda ɗa,Yéesu na tëelíbéecaagari
lëehɗussa kihúus giiyaa na gaal-looci, ɓa tee'ta
ga kúlkaa Genesareet†. 35 Ɓuwaa dëk daamaɗa
ínohsohussa Yéesu, ɓa yéegalohha hayaagari
ga iñaa wíil gohaama tóohɗa, ee ya haydohɗussa
ɓéeɓ ɓuwaa ɗúukool gaɓaɗa. 36 Ɓa ɓaa
kíimmbi ɓan ya onɓa ɓa mín kile' rek ga pawaa
kúltífaagari. Fodaama, ɓéeɓ ɓuwaa le'seera
gariɗa tóoh, wakussa.

15

Yéesu wo''a na Fërísiyeeŋcaa ga loo baah-caagaɓa (Marka 7: 1-13)

† **14:34** 14: 34 Kúlkaa Genesareet Ɗekataama newin kilínoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa ɓak aasaa'-noh.

1 Waa ennda ɗa ɓiFërísiyeeŋ na ɓijëgíroh-
waas meyohussa Yéerúsaleem, hayussa ga
Yéesu, meekisohussari an:
2 - Iñii tah ya tëelíbéeciigaraa taabuksoo
baahcii caasamuncii? Ndaga ɓa yah kiñamaa ɓa
tísoo yahciigaɓa* fodii dii baahcii nakohkaɗa.
3 Wayee Yéesu loffaɓa an:
- Haa ɗú, iñii tah ya ɗú taabukoo iñii Kooh
nakohɗa? Ɗú am ga baahciigarúu? 4 En ki'enaa,
Kooh wo' an: «Kelohɗaa paapu na eefu.» Na
ɓan an: «Ɓaa fu ɓas paapu wala eefunaa, fu
jom ki'apu hen✡.» 5 Wayee ɗú, ɗú jëgíroh an
ɓo' mínin kiwo' paamci wala eeci an: «Iñaa
mi jomeerúu kitoputu'ohɗa, mi faanɗinwa Kooh
sarah.» 6 Ɓaa tum iñaamanaa wacin ga iñaa
wa'ti ga paamci wala eeciɗa. Ee fodaama ɗú
nís iñaa wo'eenaa Kooh nakohɗa, ɗú taabukka
kesi baahciigarúu! 7 Ɗú, ɗú jófjófɗuk ga hascii
ɓuwii. Ísayíi, sëldíiga-Koohaa, hoteerúu moos
ee ya wo'ee kayoh ga waa ya wo' ga teek Kooh
an:
8 «Ɓuwii ɓii, kañii ɓa kañiroodaa eem túuwtii
doŋ,
ɓa ekkiiroo ga keeñɓa dara dara.
9 Ɓa ɓay teekkoo sooy,
ndaga iñcii ɓa jëgíroh ga teekiigooɗa meyoh ga
iñaa ɓo' nakoh»†.

---

* **15:2** 15: 2 «Kitís yah» ga baahcaa yaawúu'caa enee fodii kisétísiruk ga fíkíi Kooh balaa ɓa ñam, wala balaa ɓa kíim Koohaa. ✡ **15:4** 15: 4 Malkat Eksoot 20: 12; Dëteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwítík 20: 9. † **15:9** 15: 9 Ísayíi 29: 13 ɓéestíru fodaa bínsee ga kiGerek múusɗa.

Iñcaa líiɓɗi ɓo' ga fíkíi Koohɗa (Marka 7: 14-23)

10 Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayya ɓuwaa, wo''aɓa an:

- Súkú'kattoo ee ɗú ínoh iñii yii bi jof. 11 Enndii iñaa aasi ga kúuw ɓo' yërí tahiri kilíiɓ ga fíkíi Kooh, wayee iñaa meyohi ga kúuwciɗa yërí tahiri kilíiɓ.

12 Tëelíbéecaa nak deeyussa gari wo'ussari an:

- Iñaa Fërísiyeeŋcaa keloh fu wo' yaama, fu ínohin an neɓpiiɓa ga keeñe?

13 Yéesu taassaɓa an:

- Ɓéeɓ kedik, kaa Paammboo yii ga ɗookɗa yíppii, ka hay kiɗofu. 14 Ísatɓa, ɓa ɓibúumí', ɓaa en na kinook ɓibúumí' mooroomɓa. Binaa búumí' nook búumí' mooroomcinaa, ɓa ɓanak ɓéeɓɓa ɓa hay kikeen ga noŋ.

15 Pee' wo''a Yéesu an:

- Lëegísohɗaaríi wo'eenaa fu nataal karamɗa.

16 Yéesu wo''a an:

- Ɗú ɓan, bi wati ɗú laakoo hele? 17 Ɗú ínohoo an iñaa aas ga kúuw ɓéeɓ paafi ga look, lëehíraa wa ka' fenoo kaan? 18 Wayee iñaa mey ga kúuw ɓo' ɓéeɓ meyoh ga keeñaa ee iñaama yërí tahi ɓo' kilíiɓ ga fíkíi Kooh. 19 En ki'enaa, halaat cibóní', kilaŋ kumuun ɓo', kiɗúk yaalfu wala ɓetifu fu faanuk na ɓo' yiliis, kifaanuk na ɓaa en ɓéeɓ, kilok, kipok kiwo', kiyah teek ɓo', ca meyohi ga keeñ. 20 Iñcuma cërí líiɓɗi ɓo' ga fíkíi Kooh, wayee kiñam ee fu tíssii yah fodaa daa baahcaa nakohkaɗa tahoo ɓo' kilíiɓ ga fíkíi Kooh.

Ngëmaa ɓetifaa enndii yaawúu'ɗa (Marka 7: 24-30)

21 Waa ennda ɗa Yéesu meyohha daama, ka'ta
ɓak dëkaa Tíi' na waa Sídoŋ. 22 Laakka ɓetifaa
hay gari. Ɓetifaama bok ga ɓu-Kanaa ee fa dëk
gohaama. Fa faa fiip an:
- Éey Kiyaakii, kucaasamunkii Dëwít,
yërëmaaroo! Kowukaagoo kiɓetikaa, laak
rawaa amka ee sodalinka lool!
23 Wayee Yéesu nammbiiri sah kitaas hen.
Tëelíbéecaagari deeyussa gari, kíimussari an:
- Fu ɓëgíssinaa en na, ya yee? Ya yii
taabukkuu, ya fiipi rek!
24 Yéesu taassa an:
- Mi wosu ki'eem ga baalcii Kooh ga ɓu-
Isarayeel múuyɗa.
25 Wayee ɓetifaa hayya, yí''a ga fíkíi Yéesu,
wo''ari an:
- Kiyaakii, hay dímalaaroo!
26 Yéesu loffari an:
- Kiɓeɓ ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa,
iñaama moroo.
27 Ɓetifaa wo''ari an:
- Fu wo' kayoh, Ha'mudii. Wayee tubaaytaa
mínin kiñam wúunéecaa keeni ga kanukaa
ha'muncaagaɓa ñamohiɗa.
28 Ga ɗekataama, Yéesu wo''a ɓetifaa an:
- Ngëmiigaraa yakin, fu ɓetifii fii! Iñum fu
waa'ɗa, Kooh tumɗattaari. Ee kowukaagari
dalla kiwak ga wahtaama.

Yéesu wëkí'ta ɓo' ɓiyewin

29 Waa ennda ɗa, Yéesu kolkohha ɗekataama
ka'ta seereenaa giiyaa Gëlílée. Ya lappa

ga ɗook janŋjagaa daama, ya yuŋnga da.
30 Biɓo' ɓiyewin hayussa gari, haydohɗussari
ɓiɓéedúkí', ɓibúumí', ɓilafañ, ɓiluuɓ na ɓo'
ɓiyewin ɓiliis ɓaa ɗúukool hen. Ɓa faanndaɓa
kakay ga kotcaa Yéesu, ya wëkí'taɓa.
31 Ɓéeɓ
ɓuwaa waaru'ussa ga waa ɓa hot luuɓcaa
ɓaa wo', lafañcaa ɓaa tuuk na kotcaagaɓa,
ɓéedúkí'caa ɓaa tíin dijófí', búumí'caa ɓaa hot,
ee ɓéeɓ aawwa kindam Koohyii ɓu-Isarayeel.

Yéesu ñëmí'ta ɓo' ɓijúnni-nikiis (Marka 8: 1-10)

32 Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayya
tëelíbéecaagari, wo''aɓa an:
- Mi laakin yërmaandi wiyaak ga mbooloomii,
ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wëe'taa ga an
cii, ɓa ɓii naroo, ee diima deŋ ɓa laakoo iñaa ɓa
ñaman. Mi waa'tiiɓa kiwo' ɓa ɓoyuk kaanɓa na
kiyaaɓ, mi saŋ ɓa tëhlí ga waas.
33 Tëelíbéecaa wo'ussari an:
- Ñamahaa yah kikëpí' ɓuwii ɓii, ɗí
ɓewohanwa gada, ga ɗekatii wii laakoo daraɗa?
34 Yéesu meekissaɓa an:
- Ɗú laak mbúurú cera dii? Ɓa taassa an:
- Ciyitnakanak na tujëntaa yewinndii.
35 Waa ennda ɗa, ya nakka ɓuwaa ɓa yuŋ
kakay.
36 Ya ɓeɓpa mbúurúcaa ciyitnakanakcaa
na jëncaa, ya gërëmmba Kooh, ya weellaca, ya
e'ta tëelíbéecaagari, ɓaama warohhaca ɓuwaa.
37 Ɓaa en ɓéeɓ ñammba bi kappa pút, bi
tessa. Iñaa teseeɗa ɓa wookkari: ennda ɗaba
ciyitnakanak caa líifin muut ga mbúurú na
jën.
38 Ɓuwaa ñameeɗa enee ɓo' ɓijúnni-nikiis
(4.000) ee ɓeticaa na oomaacaa kídussii ga.

39 Lëehí'ta Yéesu tagohha na ɓuwaa, ya aassa
gaal-looci, yaa yah ɓak gohaa Magadaan‡.

16

Fërísiyeeŋcaa na Saduseyeeŋcaa waa' kihotu kíntaan
(Marka 8: 11-13; Lúkkaa 12: 54-56)

1 Laakka ɓiFërísiyeeŋ na ɓiSaduseyeeŋ ɓaa
hay ga Yéesu, kifí'ti. Ɓa meekissari ya tumi'ɓa
kíntaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.
2 Yéesu loffaɓa an:
- Noh yah ki'aas, ɗú hot asamaanaa setaa,
ɗú wo'i an: «Kuwis, Kooh hay kitam noh.» [
3 En na kím, ɗú hot asamaanii kúnukaa, ɗú
wo'i an: «wati, Kooh hay kitoɓ.» Fodaama
ɗú mínin kimalaksukoh dii asamaanii madiɗa
wayee ɗú mínoo kimalaksukoh iñcii Kooh en na
kitum ga wati.] 4 Ɓuwii jamaanii wati ɓibóní'ɓii
ee ooruunun Koohɗa, ɓa waa' kihot kíntaan.
Wayee kíntaan wíinoo tookɗusanndiiɓa, enndii
waa Sonaasaa✡. Lëehí'ta Yéesu foñnjaɓa daama,
ya yaa yah.

Lëwíiraa Fërísiyeeŋcaa na waa Saduseyeeŋcaa
(Marka 8: 14-21; Lúkkaa 12: 1)

5 Tëelíbéecaa Yéesu paafussa giiyaa ɓakaa
hanoh gaaɗa, ɓa alukka kiɓaydoh mbúurú.
6 Yéesu wo''aɓa an:
- Watukat, ee abukat ga lëwíiraa Fërísiyeeŋcaa
na waa Saduseyeeŋcaa!
7 Tëelíbéecaa enussa kiwo' ga díkaantiɓa an:

‡ **15:39** 15: 39 Magadaan Ken ínohhii bi wati daa gohaama enohɗa. ✡ **16:4** 16: 4 Kíntaan Malkat 12: 41.

- Dii ɗu ɓaydohhii mbúurúɗa, kërítah ya wo' iñaama.
8 Yéesu ínohha iñaa ɓa en kiwo' ga díkaantiɓaɗa, wo''aɓa an:
- Iñii tah ya ɗú wo' ga díkaantirúu an dii ɗú ɓaydohhii mbúurúɗa tah. Ngëmiigarúu daal dooyyii! 9 Helciirúu hayyii bi watine? Hanaa ɗú níindísukkii mbúurúcaa ciyëtúuscaa warohsee ɓuwaa ɓijúnni-yëtúusɓaaɗa (5.000)? Pañi cera cërí ɗú wookee ga iñaa teseeɗa? 10 Haa mbúurúcaa ciyitnakanakcaa warohsee ɓuwaa ɓijúnni-nikiisɓaaɗa (4.000), ɗaba cera cërí ɗú wookee ga iñaa teseeɗa? 11 Tum na ɗú ínohoo an mi wo''iirúu mbúurú kiñam ga wii mi wo''úu an «Abukat ga lëwíiraa Fërísiyeeŋcaa na waa Saduseyeeŋcaa»?
12 Fodaama, tëelíbéecaa ɓaa han ki'ínoh an Yéesu wo''iiɓa ki'abuk ga lëwíiraa tumsi ga mbúurúɗa, wayee ya wo'ɓa ki'abuk ga iñcaa Fërísiyeeŋcaa na Saduseyeeŋcaa jëgírohiɗa.

Pee' wo''a an Yéesu yërí en Kiristaanii (Marka 8: 27-30; Lúkkaa 9: 18-21)

13 Yéesu ka'ta bi ga ɓak teeraa Sesaree-Filiip*. Daama, ya meekissa tëelíbéecaagari an:
- Ɓuwii wo'u an mi, Kowukii ɓii, mi yërí en ɓa?
14 Ɓa taassari an:
- Laakin ɓuwaa wo' an fu yërí en Saŋ-Bëtís. Ɓíinoo an fu yërí en sëldíiga-Kooh Ili. Ɓíinooɓaa an fu yërí en sëldíiga-Kooh Yérémíi wala yíinoo ga sëldíiga-Koohcii.

---

* **16:13** 16: 13 Sesaree-Filiip Teeraa Filiip Eroot sakee ee wa enee ga gohaa húlúɓcaa ëníri húlúwaa Yúrdeŋɗa. Wati teeraama teeku Banijas.

15 Yéesu meekissaɓa an:
- Haa ɗú, ɗú wo' an mi yërí en ɓa?
16 Simoŋ-Pee' taassa an:
- Fu yërí en Kiristaanii, Kowukii Koohyii en na kipesɗa.
17 Waa ennda ɗa Yéesu wo''ari an:
- Fu yewinin múu' Simoŋ, kowu Saŋ, ndaga endii ɓo'-súusúus onndaa ki'ínoh iñuma, wayee Paammboo yii ga ɗookɗa yërí. 18 Ee mi, mi wo''aa man: fu yërí en Pee' -- waa' kiwo' atoh -- ee ga ɗook atohuma mi tawahan Jaangiigoo ga. Ee kikaan mínanndiiwa kitëhdoh. 19 Mi hayyaa ki'e' tucëwítaa Nguuraa yii ga ɗookɗa: iñaa fu kokoh ga ëldúna ɓéeɓ, hay kikokohu ga ɗook; ee iñaa fu took ga ëldúna ɓéeɓ, hay kitooku ga ɗook✡.
20 Lëehí'ta Yéesu ɗíŋngaɓa na wo'een ciyëgísí', an ɓa hanat kiwo' ken an yërí en Kiristaanii.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimílískaagari

(Marka 8: 31–9: 1; Lúkkaa 9: 22-27)

21 Kolkohha daama, Yéesu aawwa kiwo' tëelíbéecaagari faŋ an:
- Mi jomin kika' Yéerúsaleem. Daama, ha'-kaancaa na sarahohcaa ɓiyaakɓaa na jëgíroh-waascaa tíkussoo mesiklaat ciyewin. Mi hay ki'apu ee besaa wukaahaywaa tíkan gaɗa, mi hay kimílís.
22 Waa ennda ɗa, Pee' nookka Yéesu ga ya-haanaa, yaa ña'ti:

✡ **16:19** 16: 19 Mëdírohat na 18: 18; Saŋ 20: 23.

- Múk Ha'mudii, iñaama Kooh tumoori!
23 Wayee Yéesu mëeñsukka, gëtta Pee' an:
- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa enndii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga ɓo'. Fu, fu waa'too kikëfít!

Kitaabuk Yéesu

24 Lëehí'ta Yéesu wo''a tëelíbéecaagari an:
- Binaa ɓo' waa' kitaam ga fenooroonaa, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari†, ya taabukkoo. 25 En ki'enaa, ɓaa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee ɓaa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis. 26 Ee ɓo' enoh kilaak iñcii ga ëldúna tóohɗa ya, binaa ya na' kiñak kipesci bi taaraa? Ati laakin iñaa ɓo' mín nawa kilaasoh kipeskaagari? 27 Kowukii ɓii nak hay kihay ga ndamaa Paamci, ya taam na malaakacaagari. Bëríinaa, ɓaa en ɓéeɓ, ya hayyi kifay iñaa ya tumɗa. 28 Mi wo''úuka ee kayoh, ɓiɓo' ga ɓuwii ɓii kaansoo ee ɓa hottii Kowukii ɓii hay ga Nguuraagari.

17

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

1 Tíkka ga bes ciyitniinoo, Yéesu taammba na Pee' na Saak na Saŋ këmëeŋkí Saak, ya ɓayyaɓa, ɓa rek daa wéetin, ga ɗook jaŋjaŋ wiyaak. 2 Daama, jëmmaagari súpítukka ga fíkíiɓa. Fíkíifaagari faa melic en fan noh, kúltícaagari yaanaawwa ɗer fodii lee'laat. 3 Ga ɗekatcaama,

† **16:24** 16: 24 Kikooruk kuraa këríen kitaam ga kotcaa Yéesu, ee kipari' kikaan fodaa gari ndaga Hewhewii winéwí'wii.

tëelíbéecaa ɓaahayɓaa hotussa Móyíis na Ili meyussa ga fíkíiɓa, ɓa ɓaa saawal na Yéesu.
4 Pee' dalla kiwo' Yéesu an:
- Ha'mudii, dii newin garuu! Fu waa'kanaa, mi yíp taal kaahay dii: wíinoo wuufu, wíinoo wuu Móyíis ee wíinoo wuu Ili.
5 Lak Pee' yaa lís kiwo' fodaama, laakka yaayeel wimélící' waa hay, úullaɓa. Ee ga ɗuuy yaayeelaa, laakka koonaakaa wo' an:
- Ɓii yii yërí en Kowukiigoo mi keeñukɗa, keeñnjoo soosin gari, súkúrukatti!*
6 Daa tëelíbéecaa kelohsee koonaakaa kaama, ɓa ennda nërëm ga kakay, ɓa tíitta lool. 7 Wayee Yéesu deeyca, le''a gaɓa, wo''aɓa an:
- Kolkat, kaa tíitat!
8 Waa ennda ɗa, ɓa ɓëwí'ta haf, ɓa hotissii ken enndii Yéesu haŋcinaa. 9 Daa ɓa enee na kiyoosuk jaŋjagaaɗa, Yéesu: wo''a tëelíbéecaa kiɗíŋɓa an:
- Kaa ɓéestírat ken iñii ɗú hot feeñuk garúuɗa, bi ga daa Kowukii ɓii mílísan ga ɓuwaa kaaninɗa.
10 Lëehí'ta tëelíbéecaa meekissa Yéesu an:
- Iñii tah ya jëgíroh-waascii wo'u an Ili yërí ɗewan kihay paay✡?
11 Yéesu taassaɓa an:
- Ee kayoh! Ili ɗewan kihay, ya hëwíraat iñaa en tóoh bi jek. 12 Wayee mi wo''úu an Ili hayin kumëeñí' ee ɓuwii ínohsohussiiri, wayee ɓa tummbari iñaa neɓɓa. Fodaama Kowukii ɓii ɓan, ɓa yahka ɗa kitum.

---

* **17:5** 17: 5 Malkat 3: 17 na iñaa ɓéestíru gaɗa. ✡ **17:10** 17: 10 Malkat Malasíi 3: 23.

13 Waa ennda ɗa, tëelíbéecaa ɓaa han ki'ínoh
an Saŋ-Bëtís yërí ya wo'eeɓa.

Yéesu wëkí'ta oomaanaa ɓay cikeen-keen (Marka 9: 14-29; Lúkkaa 9: 37-43)

14 Ga waa Yéesu na tëelíbéecaagari yoosuku
jaŋjagaa ɓa hayya bi ga daa mbooloomaa enɗa,
laakka ɓaa hay, yí''a ga fíkíi Yéesu, 15 wo''ari an:

- Kiyaakii, yërëmaa kowukiigoo, ya ɓay cikeen-
keen ee mesikin gari lool. Leekleek ya keen ga
kiwii wala ya keen ga músú. 16 Mi haydohinndi
ga tëelíbéeciigaraa wayee ɓa mínndiiri kiwëkí'.

17 Yéesu wo''ari an:

- Cëey, ɗú ɓuwii wati, ɗú laakoo ngëm
ee ɗú tumi iñaa joffii. Mi enan narúu bi
kera? Mi múuñɗanndúu bi kera? Haydohɗattoo
oomaanaa gii.

18 Yéesu gëtta rawaa ya meyoh ga oomaanaa.
Rawaa meyca, oomaanaa dalla kiwak.
19 Lëehí'ta, ga waa ɓa tessa haŋɓaɗa,
tëelíbéecaa deeyussa ga Yéesu, meekisussari
an:

- Iñii tah ya ɗí, ɗí mínndii kikaal rawaama ga
oomaanaa? 20 Yéesu wo''aɓa an:

- Ga dii ɗú yewinndii ngëmɗa, kërí tah.
En ki'enaa, mi wo''úuka ee kayoh; binaa ɗú
laakee ngëmaa hín na kowu fúdan kijutuutaa,
eneenaa ɗú wo' janjagii wii an Kolkohaa dii fu
léeruk dúuneenaa, wa tumka. Ee eneenaa dara
wooñoorúu. [21 Wayee kikíim Kooh na ki'oo'
kërí doŋ mín kiméyí' raɓcaa man ɗa ga ɓo'.]

Yéesu yéegalohissa kikaankaa na kimílískaagari
(Marka 9: 30-32; Lúkkaa 9: 43b-45)

22 Wiima lak tëelíbéecaa Yéesu ɓéeɓɓa ɓaa ga gohaa Gëlílée, Yéesu wo''aɓa an:
- Kowukii ɓii hay kitíku ga yah ɓuwii. 23 Ɓa hayyi ki'ap wayee ga besaa wukaahaywaa tíkan gaɗa, ya hay kimílís.
Tëelíbéecaa nak, keeñcaagaɓa leehha tak ga iñaa ɓa keloh yaama.

Yéesu fayya lempaa meekisohsi ga Kaanfaa Koohɗa

24 Yéesu na tëelíbéecaagari hayussa Kafarnawom. Daa ɓa le'ee, ɓuwaa fayuki lempaa†Kaanfaa Koohɗa, hayussa ga Pee', meekisohussari an:
- Jëgírohiigarúu fayoo lempaa Kaanfii Koohe?
Pee' taassa an:
25 - Ahaŋ kay, hayaa fayin!
Lëehí'ta Pee' aassa kaanfaa, daa ya le'ee Yéesu ɗëwírukkari meekissari an:
- Ya Simoŋ, fu ínoh ya ga iñii yii? Ɓuwii ɓiida jom kifay buu'cii ga ëldúnaɗa lempu wala juuti? Ɓuwii dëku ga kúlkiiɗanoo ɓii en sagacɗa?
26 Pee' taassa an:
- Hanaa sagaccii.
Yéesu nak wo''a Pee' an:
- Kon ɓuwii dëku ga kúlkiiɗa jomoo dara kifay.
27 Wayee waa ɗu waa'tii kiyëngël keeñcaagaɓa, karaa giiyaa fu wees yoos. Jënaa fu ɗewan

† **17:24** 17: 24 Lempaa Kaanfaa Kooh ɓaa enin yaawúu' ɓéeɓ ee laakin tíkíis tidaaŋkaah-kanak aawwa ɗook jomin ki'eroh ga kíiskaa, kopa' cadam fay noh-noh wíinoo ga lëgëy.

ki'amɗa, ŋëegísaa kúuwkaa: fu hay ga kihot hanja'-hëelís wíinoo. Ɓewaawa, fu fayɓa lempiigoo ga na wiigaraa.

18

Ɓaa Yéesu wo' an yërí wëñ kiyak ga fíkíi Koohɗa
(Marka 9: 33-37; Lúkkaa 9: 46-48)

1 Ga wahtaama, tëelíbéecaa deeyussa ga Yéesu, ɓa meekissari an:
- Ɓii yiida wëñ kiyak ga Nguuraa yii ga ɗookɗa?
2 Yéesu ɓayya ku'oomaa, tuuki'taja ga leelooɓa, 3 ya wo''aɓa an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; ɗú súpíttii kipeskaagarúu bi ɗú man na tu'oomaanaa, ɗú aasoo ga Nguurii yii ga ɗookɗa taa'. 4 Ɓaa wëñ kiyak ga Nguurii yii ga ɗookɗa yërí en ɓaa yóoskírin hafci bi madin na ku'oomaakii jii. 5 Ɓaa fu te' ga keeñfu oomaanaa fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te''oo mi ga kihaffoo.

Iñcii tumlukohi ɓo' baakaa'ɗa
(Marka 9: 42-48; Lúkkaa 17: 1-2)

6 Yéesu tíkka ga an:
- Ɓéeɓ ɓaa fu baakaa'lukoh yíinoo ga tu'oomaatii tii ee gëmu garooɗanaa, iñaa gën garaaɗa wërí en fu pokɗu atoh wiyaak* ga koonaakaagaraa, fu jafu ga ɗuuy giiyaa. 7 Massa fu ëldúna, ndaga yewinin garaa iñcaa eki ɓo' ga kitum baakaa'. En ki'enaa, mosanndii ga kiñak, wayee massa ɓaa iñcaama koorohan gariɗa!

* **18:6** 18: 6 Atohaa wiyaakwaama wërí seesohsi towu reseŋ

8 Ɓaa en lak yahaagaraa, wala kotaagaraa
wërí tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa fu jaf
di'úsaayí'. Iñaa gën garaaɗa wërí en fu aas
ga kipeskaa leehoo taa'ɗa na yah wíinoo wala
kot wíinoo, loo kilaak yah kanak wala kot
kanak ee fu jafu ga kiwiikaa yímoo taa'ɗa.
9 Ɓaa kuhaskaagaraa tahhaa kitum baakaaraa,
nísaaja. Iñaa gën garaaɗa wërí en fu aas
ga kipeskaa leehoo taa'ɗa na kuhas kíinoo loo
kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga kiwiikaa safara.
10 Kaa eewat yíinoo ga tu'oomaatii tii. En
ki'enaa, mi wo''úuka, malaakacaagaɓa ga
ɗookɗa, besaa en ɓéeɓ ɓa hídoh na Paammboo
yii ga ɗookɗa. [11 En ki'enaa, Kowukii ɓii hayin
ëldúna kimúsal ɓuwii múuyɗa.]

Liiwukaa wo' ga loo baalaa múuyee ho-
tukkaɗa
(Lúkkaa 15: 3-7)

Yéesu tíkka ga an:

12 - Ɗú ínoh ya ga iñii yii? Binaa ɓo' laak
baal ɓitéemée' ee ya múuyluk ga yíinoonaa,
ya foñanndii ɓidaaŋkaah-yitnanikiis na
ɓiyitnanikiisɓaa ga ɗook janjagaa ɓa níirohuɗa,
ya yee kiraasnee yaa múuyɗane? 13 Mi wo''úuka
ee kayoh; binaa ya hottinaa, neɓlukaa ya
neɓlukan ga yíinoo yaamaɗa, hay kiwëñ kiyak
waa ya laakan ga ɓidaaŋkaah-yitnanikiis na
ɓiyitnanikiisɓaa múuyussiiɗa. 14 Ee Fodaama,
Paammbúu yii ga ɗookɗa waa'tii yíinoo múuy
ga tu'oomaatii tii.

Binaa mbokfu kerceen tooñaa

Yéesu tíkka ga an:

15 - Binaa mbokfu kerceen tooñnjaanaa, kara,
fu wéet nari ɗú ɓanak doŋ, fu ña'ti. Binaa ya
tookkaa kisúkúrukaa, lak fu laasinndi. 16 Wayee
binaa ya tookkiiraa kisúkúrukaa, taabaa na ɓo'
yíinoo wala ɓo' ɓanak, fu karis gari. Ndaga
fodaa daa Këyítfaa wo'ɗa, ga iñaa en ɓéeɓ
jomin kilaak ɓo' ɓanak wala ɓaahay ɓaa en seedi
ga. 17 Wayee binaa ya tookkii kikeloh iñaa ɓa
wo'ɗanaa, wo'aaka ɓu-jaangaa†. Binaa ya saŋ
ɓan kikeloh iñaa ɓu-jaangaa wo'ɗanaa, abohaari
fodii yiifa' wala fodii juuti‡.

Iñaa kokohu na iñaa tooku

18 Yéesu tíkka ga an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; ɓéeɓ iñaa ɗú kokoh
ga ëldúna, hay kikokohu ga ɗook; ee ɓéeɓ iñaa
ɗú took ga ëldúna, hay kitooku ga ɗook ɓan✡.
19 Tíkissa ga, mi wo''úu an binaa ɓo' ɓanak
garúu, dii ga ëldúna, júwohu ga kikíim Kooh ga
iñaa mín ki'en ɓéeɓ, Paammboo yii ga ɗookɗa
hayɓari ki'on. 20 En ki'enaa, daa ɓo' ɓanak wala
ɓaahay hídírukoh ga teekiigoo ɓéeɓ, mi yaa ga
leelooɓa.

Kibayaloh ga díkaanti ɓo' na mooroomci

21 Waa ennda ɗa, Pee' deeyca ga Yéesu,
meekissari an:
- Ha'mudii, mbokkoo yaa dëkkoo kitooñ, mi
jommbi kibayal waas cera? Karat bi en waas
ciyitnakanake?

---

† **18:17** 18: 17 Ɓu-jaangaa waa' kiwo', dii, mbooloomaa ɓuwaa gëmin ga Kiristaaniiɗa. ‡ **18:17** 18: 17 Yiifa' na juuti enuunun ɓuwaa setussii ndaga ɓa ínohoo Kooh ee ɓa tumi iñaa joffii ga ɓimooroomɓa. ✡ **18:18** 18: 18 Mëdírohat na Mëccëe 16: 19.

22 Yéesu taassa Pee' an:
- Mi wo''iiraa waas ciyitnakanak doŋ sah, wayee bayalaari waas cidaaŋkaah-yitnakanak bi en waas ciyitnakanak§.

Liiwukaa wo' ga loo súrgaa tookkii kibay-alohɗa

Yéesu tíkissa ga, liiwukkaɓa an:
23 - Këríi tah Nguurii ga ɗookɗa mëdírohu anee: Enee buu', ya waaree súrgacaagari kínɗussi alalaagari ya laakɗa. 24 Daa ya dalee kikín, ya haydohɗussa yíinoo yaa ɓayi'ti cadam fay ɓo' ɓijúnni-daaŋkaah ga noh-noh wíinoo. 25 Ɓaa yaama mínndii kifay iñaa ya laaki' buuraaɗa. Buuraa dalla kinakoh ya toonu ñaam ya na ɓetici na towutaagari na tóoh iñaa ya laakɗa. En ɗanaa kobotkaa ëlídu. 26 Súrgaa dalla kiyí' kúrúk ga fíkíi buuraa, kíimmbari an: «Múuñɗaaroo bi ga fíkíi, mi hayyaa kifay tóoh.»
27 Buuraa laakka yërmaandi gari, múuñi'tari kobotkaa, íissari, ya yaa yah.
28 Súrgaa meyca yaa yah. Ya hídohha na húnísci súrga, yaa laakɗeeri cadam fay ɓo' yíinoo ga noh-noh. Ya ŋooyya yaama ga koonaa, yaa booy, wo''ari an: «Fayaaroo iñii fu ɓayi'tooɗa.»
29 Húnísmunaa yí''a kúrúk ga kotcaagari, kíimmbari an: «Múuñɗaaroo bi ga fíkíi, mi hayyaa kifay»; 30 wayee ya saŋnga. Ya nammbari kiɓay hen, laŋlukkari ga kasu bi ga daa

§ **18:22** 18: 22 Kídii kídu diiɗa waa' kiteewoh an kibayaloh leehoo. Ken jomoo kikín daa kibayalohkaagari hín kiyewinɗa.

yaama fayanndi iñaa ya laaki'tiɗa. 31 Daa súrga mooroomuncaagari hotsee iñaa laakee yaama, keeñɓa leehha ga tak. Ɓa ka'ta, ɓa ɓéestí'ta buuraa tóoh iñaa hewee yaama. 32 Waa ennda ɗa, buuraa ɓaylukka súrgaama, wo''ari an: «Fu súrga yisóotí'! Fu yí''ii hen ga fíkíiroo, mi múuñi'taraa kobotkaagaraa ɓéeɓkane? 33 Fu ɓan, fu mínéeríi kilaak ërmaandi ga mooroomfu yaama fodaa daa mi laakee ërmaandi garaaɗane?».

34 Keeñaa buuraa tammba lool. Ya laŋnga súrgaa ga kasu, ya fítísohu bi ga daa ya fayan kobotkaagari ɓéeɓka.

35 Yéesu tíkka ga an:

- Paammboo yii ga ɗookɗa yah narúu kitum fodaama, binaa yaa en ɓéeɓ garúu bayallii mooroomci na keeñaagari ɓéeɓwanaa.

19

Yéesu wo''a ga loo kifasi'
(Marka 10: 1-12)

1 Ga waa Yéesu lëehí'ta kijëgíroh iñcaama, ya kolkohha gohaa Gëlílée, ya yaa yah dëkcaa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrdeŋ gaaɗa. 2 Mbooloo wiyaak taabukkari daama ee ya yaa wëkí' ɓuwaa ɗúukool gaɓaɗa.

3 Laakka Fërísiyeeŋcaa hayu bi gari kifí'ti, ɓa meekissari an:

- Waasiiruu onin yaal kifasi' ɓetici ga iñaa ɓa mín kilaakoh tóohe?

4 Yéesu meekissaɓa an:

- Hanaa ɗú jaŋngii iñaa bídu ga Këyítfaa Koohɗa: «Ga dalaaraa yii sak tóohɗa tummbaɓa

yaal na ɓeti», 5 ee Kooh wo''a an: «Këríí tah bi
yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na ɓetici
ee ɓa ɓanak, ɓa en ɓo' yíinoo.» 6 Fodaama ɓa
enissii ɓanak, wayee ɓa en yíinoo. Kon ɓo' hanat
kihëgísoh iñaa Kooh akitohin.
7 Fërísiyeeŋcaa meekisohussari an:
- Kon iñii tah ya Móyíis nakoh an binaa ɓo' yah
kifoñ ɓeticinaa, ya onuunun kibín këyít ya e'tija
kiteewoh an sëyaa tasin?
8 Yéesu taassaɓa an:
- Móyíis onndarúu kifasi' ɓeticiigarúu ndaga
dii ɗú súɓ ga keeñɗa, wayee enéeríiɗa kuɗewaa.
9 Mi wo''úu an: «Binaa ɓo' kaal ɓetici, pañ ɓeti
yiliis ee lakanaa enndii an ɓetifaagari ɗúkki hen
faanukka na yaal yiliisaa, iñaama kiɗúk ɓetici,
ya faanuk na ɓeti filiis.»
10 Tëelíbéecaa wo'ussari an:
- Binaa en an iñaama yërí laak ga díkaanti
yaal na ɓetinaa, caloo kipañ.
11 Yéesu taassaɓa an:
- Enndii an ɓuwii ɓéeɓɓa ɓërí mín ki'ínoh
iñii wo'u yii. Ɓuwaa Kooh onɓakaɗa doŋ ɓërí
mínka. 12 En ki'enaa, laakin enaama ciyewin
caa mín ɓo' kihoonoh kipañ, laakin ɓuwaa
mínsooka ga ki'oomaaɓa, ɓíinoo ɓo' tíkɓaka,
ɓíinoo ɓan waarussii ndaga ɓa tanuk Nguuraa
Kooh. Jëgíruma ɓaa fu mínwa kitookaa, tooka.

Yéesu barkeella tu'oomaataa (Marka 10: 13-16; Lúkkaa 18: 15-17)

13 Waa ennda ɗa, ɓiɓo' haydohɗussa Yéesu
tu'oomaa, ya tík yahcaagari ga ɗookɓa, ya
kíimi'ɓa Kooh. Wayee tëelíbéecaa ɓaa ña'
ɓuwaa. 14 Yéesu wo''aɓa an:

- Íisat tu'oomaatii ta hay garoo, kaa hoono-hatɓa ndaga Nguurii yii ga ɗookɗa wuu ɓuwii man naɓaɗa.
15 Waa ennda ɗa ya tíkkaɓa yahcaagari,
lëehí'ta ya kolkohha daama ya yaa yah.

Oomaa-fiilaa yilëekí'-alalyaa
(Marka 10: 17-31; Lúkkaa 18: 18-30)

16 Laakka ɓo' yaa deey ga Yéesu meekissari an:
- Jëgírohii, mi mín ya kitum yijófí' bi mi laas ga kipeskaa leehoo taa'ɗa?
17 Yéesu taassari an:
- Iñii tah yah fu meekissoo ga loo yijófí'yaa fu mín kitumɗa? Ɓo' yíinoo doŋ yërí jof. Fu waa' ki'aas ga kipeskaa leehoo taa'ɗanaa, tumaa iñcii Waasii Móyíis nakoh kitumɗa.
18 Ɓaa meekissa Yéesu an:
- Iñcii ciida nakohu kitum?
Yéesu taassa an:
- Kaa laŋ kumuun ɓo'; kaa ɗúk ɓetifu wala yaalfu, fu faanuk na ɓo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh. 19 Kelohɗaa paamfu na eefu; fu waa' mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuɗa.
20 Oomaa-fiilaa wo''a Yéesu an:
- Mi tumin iñcuma tóohca, iñii yiida tessoo kitum?
21 Yéesu wo''ari an:
- Fu waa' kimëtíraa, kara, fu toon iñaa fu laakɗa tóoh, fu waroh koparaama nduulcii, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga ɗook, lëehíraa fu hay, fu taabukkoo.
22 Daa oomaa-fiilaa kelohee wo'eenaama, keeñci leehha tak, ya yaa yah, ndaga ya enee ɓaa yewinin alal.
23 Yéesu dalla kiwo' tëelíbéecaa an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii yii ga ɗookɗa daal yooɓpii. 24 Mi wo'issúu ɓan an, geeleem paaf ga noŋ kúuc këríwëñ kiyooɓ daa ha'-alal aasan ga Nguurii Kooh.
25 Daa tëelíbéecaa kelohee wo'eenaama, ɓa waaru''a lool, ɓa wo''a an:
- Kon baanaa, ɓii mín kimúc ɓa?
26 Yéesu malakkaɓa, wo''aɓa an:
- Iñaama wooñ ɓo' wayee wooñnjii Kooh.
27 Waa ennda ɗa, Pee' dallari kiwo' an:
- Malkaa, ɗí, ɗí foñin tóoh, ɗí taabukinndaa, kon ɗí yah ya kilaak?
28 Yéesu taassa an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; bëríinaa Kooh tuukiran ëldúna wiliis wi'as bi Kowukii ɓii yuŋ kinguuruk ga ndamaagarinaa, ɗú ɓii ɗú ɓidaaŋkaah na kanakɓii taabukkooɗa, ɗú hay kiyuŋ ɓan ga baŋ-buu', ɗú atti' níilcaa Isarayeel cidaaŋkaah na kanakcaa. 29 Ee ɓéeɓ ɓuwaa foñ kaanɓa, na ɓiyaakɓa ɓiyaal na ɓiɓeti, paamɓa, eewɓa, towutaagaɓa wala yooncaagaɓa ndaga teekiigoonaa, ɓa hay kilaasis iñaa wëñɗa waas citéemée' ee ɓa hay kilaak kipeskaa leehoo taa'ɗa. 30 Ɓiyewin ga ɓuwii ɗeɓ watiɗa ɓërímëeñjohan ee ɓiyewin ga ɓuwii mëeñjohɗa ɓërí ɗewan.

20

Liiwukaa wo' ga loo lëgëyohcaa bokussii wahtu kiɓewuɗa

Yéesu liiwukissa an:
1 - Nguurii ga ɗookɗa nak mëdírohu anee: Enee ha'-kaan, ya koluka ga kímaa teel, ya

ɓeɓneera ɓiɓo', ɓaa lëgëyɗanndi ga yoon-biiñaagari. 2 Ya júwohha naɓa ga ki'e'ɓa iñaa faysi ga noh-noh wíinooɗa. Lëehí'ta ya ebillaɓa yoonaagari. 3 Ya meyissa ga ɓak wahtu yoo'-yoo', ya hotta ɓiɓo' ɓiliis, ɓaa yugu ga paanaa dëkaa, tumussii dara. 4 Ya wo''aɓa an: «ɗú ɓan, karat, ɗú lëgëynee ga yoon-biiñaagoo. Mi hayyúu kifay iñaa wa'.» 5 Ɓaama karussa. Ha'-yoonaa meysissa ga ɓak wahtu cuunoh na ɓan ga wahtu kigoonaluk, ya tumissa fodaama. 6 Ya meysissa lak nohaa waa soos, ya hotta ɓiɓo' ɓiliis daama, ga paanaa, ya meekissaɓa an: «Ɗú yugoh ya dii noh-noh, ɗú tummbii dara?» 7 Ɓa taassari an: «Ken ɓeɓpiiríi kilëgëy hen.» Ya wo''aɓa an: «Kon ɗú ɓan, karat, ɗú lëgëynee ga yoonaagoo.»

8 Ga wahtu kiyút, ha'-yoonaa wo''a ɓaa tuukuk lëgëyaaɗa an: «Ɓayaa lëgëyohcum, fu fayɓa. Dalohaa ga ɓuwum mi mëeñjoh kiɓeɓɗa, fu lëehíroh ga ɓuwum mi ɗeɓ kiɓeɓɗa.»

9 Waa ennda ɗa, lëgëyohcaa ɓeɓsee lak nohaa soosinɗa, hayussa. Ɓa fayussa yaa en ɓéeɓ noh-nohaagari wíinoowaa. 10 Lëgëyohcaa ɗeɓsee kiɓewuɗa nak, daa ɓa hayee kifayuk, ɓa fooŋnga an ɓa hay kilaas iñaa wëñ. Wayee ɓa ɓan, ɓa fayussa yaa en ɓéeɓ noh-nohaagari. 11 Daa ɓa laasee ga, ɓa aawwa kiña' iñaama ga fíkíi ha'-yoonaa, 12 ɓa wo''ari an: «Ɓuwii ɓii mëeñjoh kiɓewuɗa lëgëyu wahtu wíinoo doŋ ee fu hídí'ɓa naríi, ɗí ɓii ɗí kooruk coonufii lëgëyii na taangaayii noh-nohɗa!» 13 Wayee ha'-yoonaa taassa yíinoo gaɓa an: «Ɏaal, mi tooñnjiiraa kat. Man ɗu júwohee ga cadam noh-noh wíinoo?

14 Kon ɓewaa iñii fu laakɗa, fu yee. Mi waa' ki'e' ɓii yii mëeñjoh kiɓewuɗa ya hídí' naraa.
15 Mi laak alaliigoo, mi mínoo ga kitum iñaa neɓpoone? Wala ati keeñfu mesik ga dii mi jofɗa hen?»
16 Waa ennda ɗa, Yéesu tíkka ga an:
- Fodaama, ɓuwii mëeñjohɗa ɓërí ɗewan, ɓuwii ɗeɓɗa ɓërí mëeñjohan.

Waas wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimílískaagari
(Marka 10: 32-34; Lúkkaa 18: 31-34)

17 Waa ennda ɗa, Yéesu enee ga waas Yéerúsaleem, ya na tëelíbéecaagari ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa, ya ɓayyaɓa haŋ, wo''aɓa an:
18 - Súkúrukat, ɗu ɓii yah Yéerúsaleem ee Kowukii ɓii hay kitíku ga yah sarahohcaa ɓiyaakɓaa, na jëgíroh-waascaa, ee ɓa hayyi ki'atti' kikaan, 19 ɓa tíkki ga yah yiifa'caa*, ɓaama ñaawalsohhi, ɓa típpi laawoo, lëehíraa ɓa daayci ga kuraa. Ee ga besaa wukaahaywaa tíkan gaɗa, ya hay kimílís.

Iñaa eew towutaa Sebedee kíim Yéesuɗa
(Marka 10: 35-45; Lúkkaa 22: 24-30)

20 Waa ennda ɗa, towutaa Sebedee tanaktaa, eewɓa hayya ga Yéesu, ya taam na oomaacaagari, ya yí''a ga fíkíici kikíimmbi yen.
21 Yéesu meekissari an:
- Fu waa' ya?
Ya taassa an:

---

* **20:19** 20: 19 Yiifa'cii wo'u diiɗa, ɓu-Room ɓërí.

- Dígaaroo an binaa fu yuŋ ga Nguuraa-garaanaa, oomaciigoo ɓii, yii yugan ga yahfu ñaam, yíinoo ga yahfu seŋ.
22 Yéesu taassaɓa an:
- Ɗú ínohoo iñii ɗú kíimɗa. Ɗú mínin ki'an kaas-coonii mi yah ki'anɗane?
Ɓa taassari an:
- Ɗí mínin.
23 Ya wo''aɓa an:
- En ki'enaa, ɗú hay ki'an ga kaasii mi yah ki'anɗa, wayee en iñaa aaw ga kiyuŋ ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. Ɓuwaa Paammboo waayuki' ɓakcaamaɗa ɓërí yahca ki'eru.
24 Daa tëelíbéecaa ɓidaaŋkaahɓaa tesɗa kelohee iñaama, ɓa aylukka tëelíbéecaa ɓanakɓaa bokohɗa. 25 Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayyaɓa, wo''aɓa an:
- Ɗú ínohin an ɓuwii en ha'-kúl ga ëldúnaɗa, ɓa teewi ɓuwii an ɓa hanoh ɓéeɓ ɗook ee ha'-doolicii tumlukohi ɓuwii ga iñaa neɓɓa. 26 Iñaa manɗa yahhiiɗa kilaak ga ɗuuycúu. Wayee laak ɓaa waa' ki'en ɓo' yiyaak ga ɗuuycúunaa, ya joman ki'en súrgarúu, 27 ee ɓaa waa' garúu kikuliyukaa, ya joman ki'en ñaammbúu. 28 Fodaama, kiheel súrga tahhii Kowukii ɓii kihay, wayee ka hay ki'en súrga ɓuwii na ki'eroh kumuunci doo ya laas tumuun ɓo' ɓiyewin.

Yéesu wëkí'ta búumí' ɓanak ga teeraa Yéríkóo (Marka 10: 46-52; Lúkkaa 18: 35-43)

29 Daa Yéesu na tëelíbéecaa meysee teeraa Yéríkóo, mbooloo wiyaak taabukkari. 30 Lak laakin búumí' ɓanak ɓaa yuŋ ga yahaa waasaa,

ɓaa sarahtuk. Daa ɓa kelohee an Yéesu yërí en na kipaaf, ɓa aawwa kifiip an:

- Ha'mudii, kucaasamunkii Dëwít yërëmaaríi!

31 Ɓuwaa ɓaa ña'ɓa doo ɓa ɗekoh, wayee ɓa ɓaa wëñ kifiip an:

- Ha'mudii, kucaasamunkii Dëwít yërëmaaríi!

32 Yéesu tuukka, ɓayyaɓa, wo''aɓa an:

- Ɗú waa' ya mi tumi'túu?

33 Ɓa taassari an:

- Ha'mudii, tumɗaaríi bi ɗí mín kihotsis.

34 Yéesu laakka yërmaandi wiyaak gaɓa, le''a ga tuhastaagaɓa. Ga saasi ɓa malakka, ɓa ɓaa taabukki.

21

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak

1 Yéesu na tëelíbéecaagari hayussa bi ɓa deeyca teeraa Yéerúsaleem, ga yahaa dëkaa Betfasee en ga ɓak tëgëlaa Ólíwíyéecaaɗa. Daama Yéesu wossa ga tëelíbéecaagari ɓanak, 2 ya wo''aɓa an:

- Karat dëk-kawum en ga fíkíirúuɗa. Binaa ɗú le' danaa, ɗú hay kihot baam yileɓ yaa pokuunun, taam na cúmbú', pëkísatɓa, ɗú haydohi'tooɓa. 3 Ee binaa ɓo' wo' yen ganaa, taasatti an: «*Ha'mudii laak sooli ga». Ee ga saasi ya hayyúu ki'íis ɗú haydohɓa.

4 Iñaama laakka doonaa iñaa sëldíiga-Koohaa wo'eeɗa mat. Ya wo'ee an:

5 «Wo'at ɓu-teeraa Síyoŋ an:

- Malkat, buuriigarúu yeema hayi garúu.

Ya, ya tíitarukkii ee ya lap ga baam yileɓ,

na ga ɗook cúmbú', kowu baam.»

6 Tëelíbéecaa ɓanakɓaa karussa, ɓa tummba
fodaa daa Yéesu nakeeɓakaɗa. 7 Ɓa haydohha
baamaa yileɓyaa na cúmbúraa. Ɓa la'ta pal-
tucaagaɓa ga ɗook baamcaa, Yéesu lappa ga
ɗookgaa. 8 Ɓo' ɓiyewin ga mbooloomaa larussa
paltucaagaɓa ga waasaa. Ɓuwaa ɓíinoo ɓaa gú'
toytaa tediktaa, ɓaa ɓool tuu'taa, ɓaa la'ta ga
waasaa.

9 Ɓuwaa hanohee Yéesu fíkíi na ɓuwaa taam-
see ga fenoociɗa, ɓéeɓɓa ɓaa wo' didóolí' an:

- Óosaanaa!

Ndam aawat ga kucaasamunkii Dëwít!

Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiiɗa!

Óosaanaa aaw ga ɗookaa-ɗook.

10 Daa Yéesu aasee Yéerúsaleem, tóoh dëkaa
yëngëlukka, ɓuwaa ɓaa meekisoh an:

- Ɓii yii, ya ɓa?

11 Mbooloomaa taassa an:

- Sëldíiga-Kooh Yéesu yërí, yii meyoh Nasareet
ga gohaa Gëlíléeɗa.

Yéesu kaalla toonohcaa ga ɗuuy Kaanfaa Kooh

(Marka 11: 15-19; Lúkkaa 19: 45-48; Lúkkaa 20: 1-8)

12 Yéesu aassa Kaanfaa Kooh, ya kaalla
ɓéeɓ ɓuwaa enee na kitoon na ɓuwaa enee
na kilom daamaɗa. Ya yaa ɓúuk taabulcaa

weci'oh-kopa'caa na yugaahcaa toonoh-ho'caa*.
13 Lëehí'ta, ya wo''aɓa an:
- Bíduunun ga Këyítfaa an: «Kaanndoo yah
ki'en kaanfaa kíimohohsan Kooh», wayee ɗú,
ɗú tumfa ɗaakkaa' lok✡.
14 Laakka búumí', na ɓéedúkí'caa hay ga Yéesu
ga Kaanfaa Kooh, ya wëkí'taɓa. 15 Sarahohcaa
ɓiyaakɓaa na jëgíroh-waascaa aylukussa ga
waa ɓa hot enaamacaa cidóoyí'-waa'caa ya
tumɗa, ee ɓa hotta ɓan oomaacaa ɓaa fiip
ga Kaanfaa Kooh an: «Ndam aawat ga ku-
caasamunkii Dëwít!»
16 Ba dalla Yéesu kiwo' an:
- Fu kelohin iñii oomaacii wo'ɗane?
Yéesu taassaɓa an:
- Ee mi keloh ga. Hanaa ɗú mosoo kijaŋ iñii
bídu yii an: «Ga túuwtii oomaacii na tii lii'cii, fu
meydohɗin haffu ga yeek-kañ»?
17 Lëehí'ta Yéesu foñnjaɓa daama, ya meyca
teeraa, yaa yah Bétaníi, ya neehneera daama bi
Kooh wíissa.

Yéesu coñnja kedikkaa
(Marka 11: 12-14,20-24)

18 Ga kooh-wíisfaa, Yéesu enee na kiɓoyuk
teeraa ee lak ya yaawin. 19 Ya hotta bos een ga
yahaa waasaa, ya ka'ta bi ga bosaa, ee ya hottii
dara ga, enndii tuu'taanaa. Waa ennda ɗa, ya
wo''a kedikkaa an:
- Fu límsisoo kowu bi taa'!

---

* **21:12** 21: 12 Weci'oh-kopa'caa waama, yaawúu'caa meyoh ín haysee Yéerúsaleemɗa weci'see kopa'caagaɓa ga ɓuwaama, doonaa ɓa mín kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh. ✡ **21:13** 21: 13 Malkat Ísayíi 56: 7; Yérémii 7: 11.

Ga saasi, eenaa súɓpa kaw.
20 Daa tëelíbéecaa hotee iñaama, ɓa jaahli''a
lool, ɓa meekissa Yéesu an:
- Tum na kedikkii súɓ ga saasi?
21 Yéesu taassaɓa an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; binaa ɗú laak ngëm
ee ɗú laakkii hel kanak ganaa, ɗú eemoo ga
kitum iñii dal kedikkii kiiɗa doŋ, wayee ɗú wo'
sah jaŋjagii wii an: «Kolkaa dii fu jafsunee ga
giiyaa!» Iñaama laak. 22 Binaa ɗú kíim Kooh ee
taam na ngëmaa, ɓéeɓ iñaa ɗú meekisohaa, ɗú
laakki.

Yéesu meekisohussa ɓaa onndi doolaa ya ɓayɗa

(Marka 11: 27-33; Lúkkaa 20: 1-8)

23 Yéesu aassa Kaanfaa Kooh, ya yaa jëgíroh.
Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na yaakcaa dëkaa
hayussa, ɓa meekissari an:
- Iñcii fu tumɗa, fu ayka gada? Ɓii onndaaca
kitumɓa?
24 Yéesu taassaɓa an:
- Mi ɓan, mi yahhúu kimeekis enaama yíinoo
doŋ, binaa ɗú taassoo ganaa, mi wo''úu ɓan iñcii
mi tumɗa ati mi ayka gada? 25 Saŋ-Bëtís, ɓii
yiida woseeri kibëtísi' ɓuwaa? Kooh wala ɓo'-
súusúus?
Ɓa ɓaa wo' ga díkaantiɓa an: «Binaa ɗu wo'
an Kooh yërí woseerinaa, ya hayyuu kilof an: iñii
tah ya ɗú gëmmbii ga Saŋ? 26 Ee ɗu wo' an ɓuwii
ɓërí woseerinaa, ɗu jomin kiniik mbooloomii ga
iñaama ndaga ɓa tookin an Saŋ sëldíiga-Kooh.»
27 Ɓa dalla kitaas Yéesu an:
- Ɗí ínohoo!

Yéesu loffaɓa an:
- Kon baanaa mi ɓan, mi wo'anndiirúu iñcii mi tumiɗa ati mi ayka gada.

Liiwukaa wo' ga loo towutaa tanaktaaɗa

Yéesu tíkka ga an:
28 - Ɗú ínoh ya ga iñii yii? Enee ɓo', ya laakee
towu tanak. Ya hayya ga yíinooyaa wo''ari an:
«Kowuroo, wati, leenaa kara, fu lëgëynee ga
yoon-biiñaagaruu.» 29 Kowukaa taassari an:
«Mi yahhii». Wayee ennda kiis, ya récukka, ya
ka'ta yoon. 30 Paamudaa hayya ga yukanakyaa
ɓan, wo''ari iñaa ya nakee yuɗewaayaaɗa.
Kowukaa kukanakkaa wo''a paamudaa an: «Ee,
mi yii yah buba!» Wayee ya ka'tii.
31 Yéesu meekissaɓa an:
- Yiida ga towutaa tanaktaa tum iñaa paamci
waa'ɗa?
Ɓa taassa an:
- Yaa ya ɗewohɗa yërí.
Yéesu dallaɓa kiwo' an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; juuticii na faankoh-
pakaycii ɓërí ɗewanndúu ki'aas ga Nguuraa
Kooh. 32 En ki'enaa, Saŋ hayin garúu. Ya
teeɓparúu waasii wijúwí' wii ee ɗú gëmmbii
iñaa ya wo'ɗa. Wayee juuticii na faankoh-
pakaycii gëmussari. Ee ga iñaa ɗú hot yaama
tóoh, tahhii bi ɗú récukka, ɗú gëmmba iñaa ya
wo'ɗa.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa ɓisóotí'ɓaa (Marka 12: 1-12; Lúkkaa 20: 9-18)

Yéesu wo''a ɓuwaa an:
33 - Súkúrukat, mi wo''úu liiwuk wiliis: Enee
ha'-yoon, ya yíppa tedik-reseŋ ga yoonci. Ya

ɗíŋnga yoonaa, ya acca noŋ ga yoonaa daa towu-reseŋtaa seesohsan. Ya tawahha daa ɓo' mínan kituukoh, tíim yoonaa malaki ga. Lëehí'ta ya sassa ɓilëgëyoh ga yoonaa, ya yaa yah kiɓaaɓ.
34 Ga waa wahtu kiɓeen yoonaa le'ɗa, ya wossa súrgacaagari ga lëgëyohcaa ga yoonaaɗa, ɓa e'ti iñaa ya laak ga iñaa yoonaa meydohɗa.
35 Wayee lëgëyohcaa abussa súrgacaa, ɓa feekka yii, ɓa appa yíinooyaa. Yaa tesɗa, ɓa tapisohhari na atoh bi kaannda.
36 Ha'-yoonaa wosissa súrga ɓiliis, ɓaa wëñ kiyewin ɓaa ya ɗewee kiwosɗa. Wayee lëgëyohcaa tumussa ɓuwaama fodaa ɓu-ɗewaaɓaa.
37 Ha'-yoonaa mëeñjohha kiwos kowukaagari ga lëgëyohcaa. Ya abee ga helci an: «Hanaa ɓa hay ki'on kowukiigoo cée'.»
38 Wayee lëgëyohcaa, daa ɓa hotee kowukaa ha'-kaadaa, ɓa wo''a ga díkaantiɓa an: «Yii yah kilamɗa yeema, ɗu apatti, ɗu ɓeɓ iñii ya jomee kilamɗa.»
39 Ɓa dallari ki'am, ɓa fassari bi meyca yoonaa, ɓa appari daama.

40 Yéesu meekissa ɓuwaa an:

- Binaa ha'-yoonaa hayaa, ya yah lëgëyohcaama na kitum?

41 Ɓa taassari an:

- Ha'-yoonaa hayaa, hay ki'ap lëgëyohcaa ɓisóotí'ɓaa ɓaama, ap wibóní'. Lëehíraa ya ɓeɓ yoonaa, ya e'wa ɓilëgëyoh ɓiliis, ɓaa, binaa kiɓeen le'aa, ɓa e'ti iñaa yoonaa meydohanɗa.

42 Yéesu wo''aɓa an:

- Hanaa ɗú mosoo kijaŋ iñaa bídu ga Këyítfaa an:

«Atohaa tawahohcaa jafeeɗa,

atohaama enin atoh-koñ.
Iñaama yërí Ha'mudii tum,
ee enin kíntaan ga hasciiruu.»
43 Yéesu tíkka ga an:
- Këri tah mi wo''úu man: Nguurii Kooh hay kite'u ga yahhúu, wa tíku ga yah heet wiliis, waa yahwa kilëgëy, meydoh jeriñ ga. 44 [Ɓaa keen ga ɗook atohaamanaa hay kiweelsukoh ee ɓaa wa keen ga ɗookcinaa, wa hayyi kinapañsoh].
45 Daa Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na Fërísiyeeŋcaa kelohsee liiwukcaa Yéesu caama, ɓa ínohha an Yéesu wo' naɓa. 46 Ɓa ɓaa heel ki'amluk Yéesu, wayee ɓa niikka mbooloomaa ndaga ɓéeɓ ɓuwaa tookin an Yéesu sëldíiga-Kooh.

22

Liiwukaa wo' ga loo ɓuwaa ɓaysee kiñamɗa (Lúkkaa 14: 15-24)

1 Waa ennda ɗa, Yéesu liiwukissa ɓuwaa an:
2 - Nguurii ga ɗookɗa mëdírohu anee: Enee buu', ya tíklukka cuunoh ga sëycaa kowukaa-gari. 3 Ya wossa súrgacaagari kiɓaynee ɓuwaa ya nakee sëgílookfaaɗa. Wayee ɓaama waarus-sii kihay. 4 Buuraa wosissa súrga ɓiliis ga ɓuwaa ya nakee sëgílookfaaɗa an: «Wo'at ɓuwaa an: ñamahii tíkuunun, mi apin naalci-igoo na júu' ɓidúufí'. Tóoh sekɓa, ɓa hayat, ɓa ñam!» 5 Wayee ɓuwaa naksee ɓaama abus-sii faali ga ɓëytohaa. Yaa en ɓéeɓ yaa yah soolici: yii ga yoonci, yii ga toonaagari. 6 Ɓaa tesɗa abussa súrgacaa buuraa, tóróhírussaɓa, apussaɓa. 7 Buuraa kelohhaka, dalla ki'ayluk. Ya

ebilla soldaa'caagari ɓa apnee lagoh-kumuuncaa ɓaama, ɓa tëkí' teeraa ɓa dëkohɗa. 8 Lëehí'ta ya wo''a súrgacaagari an: «ñamahii sëgílookfii pari'in, wayee fa joobeera ɓuwaa nakseefaɗa. 9 Kon nak karat ga mbedicii ga dëkiiɗa, ee ɓaa ɗú hot ɓéeɓ, nakatti ya hay ga sëgílookfii.» 10 Súrgacaa karussa ga mbedicaa. Ɓaa ɓa hotin ɓéeɓ, ennda yijófí' ennda yibóní', ɓa wo''ari. Ɓa nëgírohhaɓa, bi túuyaa ñamahaa tofohuɗa líiffa muut na ɓiɓo'.

11 Buuraa aassa túuyaa kihëeɓɗúk ɓuwaa en na kiñamɗa. Ya hotta daama ɓo', yaa ɓayyii kúltí feet. 12 Ya meekissari an: «Ƴaal, tum na fu aassa dii ee fu ɓayyii kúltí hew»? Wayee ɓaa laakkii iñaa ya wo'an. 13 Waa ennda ɗa, buuraa wo''a súrgacaagari an: «Ɓaa yay, ɓagat yahcaagari na kotcaa, ɗú jaffi ga ñúusaa ga foohɗa: daama kikodukoh na ki'úñoh sís yah da kilaak✡.»

14 Yéesu tíkka ga an:

- En ki'enaa, ɓuwii ɓayuɗa yewinin, wayee ɓuwii tanuɗa caakkii.

Kifay lempu
(Marka 12: 13-17; Lúkkaa 20: 20-26)

15 Waa ennda ɗa, Fërísiyeeŋcaa karussa ki-hotoh ga ɗuuyɓa, kimalak daa ɓa tuman bi ɓa fí' Yéesu ga ɗuuy wo'een. 16 Lëehí'ta, ɓa wossa ɓiɓo' ga tëelíbéecaagaɓa, ɓa taammba na ɓiɓo' ɓan ga ɓuwaa fa' na buu' Erootɗa, kimeekis Yéesu an:

- Jëgírohii, ɗí ínohin an fu wo'i kayoh: fu jëgíroh iñaa Kooh nakoh kayoh-kayohɗa. Fu

✡ **22:13** 22: 13 Malkat Mëccëe 8: 12; 25: 30; Lúkkaa 13: 28.

niikkii ken, ee fu malkirii ɓo' ga daa ya man ga hascii ɓuwiiɗa. 17 Këríí tah, wo'aaríi halaatfu ga iñii yii: Waasii onohin kifay lempaa Sesaa', buuraa yiyaakyaa ga Roomɗanoo, onohhii ka?

18 Wayee Yéesu ínohha nof-moroonaa ɓa na'ɗa, ya wo''aɓa an:

- Ɗú ɓii ɗú jófjófɗuki ga fíkíi ɓuwiiɗa! Iñii tah ya ɗú heelloo kifí'? 19 Teewattoo hanja' wíinoo ga koparum fayohsi lempuɗa.

Ɓa haydohi'tari hanja' wíinoo.

20 Yéesu nak meekissaɓa an:

- Nataalii wii wuu ɓa na teekii en gaɗa?

21 Ɓa taassa an:

- Cuu Sesaa', buuraa yiyaakyaa.

Daama Yéesu wo''aɓa an:

- Kon erat Sesaa' iñaa en yuu Sesaa' ee erat Kooh iñaa en yuu Kooh.

22 Daa ɓa kelohee iñaa Yéesu lofɓa yaama, ɓa waaru''a lool, ɓa foñnjari da, ɓa ɓaa yah.

Yéesu meekisohussa ga loo kimílískaa ɓuwaa kaaninɗa

(Marka 12: 18-27; Lúkkaa 20: 27-40)

23 Ga besaa bëríi, laakka Saduseyeeŋcaa hayu ga Yéesu. Ɓa nak, ɓa gëm an kimílís laakoo. 24 Ɓa meekissa Yéesu an:

- Jëgírohii, Móyíis wo' an: «Binaa ɓo' kaan ee laakkii kowu na ɓeticinaa, këmëeŋkíci jomin kilam ɓetifaama, ya laaki' yaakci kowu ga»✡. 25 Waama, laakee dii garíi yaal ɓiyitnaɓanak ɓaa bok paamun na eemun. Yaakkaa pañnja ɓeti, ya kaannda ee laakkii kowu. Ee fodaama

✡ **22:24** 22: 24 Malkat Dëteronom 25: 5-6.

këmëeŋkímunaa lammba ɓetifaa. 26 Ennda ɗa
ga yukanakyaa, na yukaahayyaa bi ga yuyit-
nakanakyaa. 27 Ga waa ɓa kaannda ɓéeɓɓa,
ɓetifaa ɓan tíkka ga. 28 Diimaɗa wo'aaríi
bëríinaa ɓuwii mílísan ga kikaanɗa, ɓetifaama
yah ki'en yuuɓa ga ɓiyitnaɓanakɓaa? Ndaga yaa
en ɓéeɓ ga ɓiyitnaɓanakɓaa ɓeweerari ɓeti!
29 Yéesu taassaɓa an:
- Ɗú wo'in kimúuycúu, ndaga ɗú ínohoo iñaa
bídu ga Këyítfaaɗa ee ɗú ínohoo daa doolaa
Kooh hín kiyakɗa. 30 Binaa ɓuwaa kaanɗa
mílísunaa, yaal pajoo ee ɓeti pajukoo, wayee ɓa
pesan madu na malaakacii Kooh enu ga ɗookɗa.
31 En iñaa aaw ga kimílískaa ɓuwaa kaanɗanaa,
hanaa ɗú mosoo kijaŋ ga Këyítfaa iñaa Kooh
wo'eerúu an: 32 «Mi yërí en Koohyii Abaraham,
Koohyii Ísaak, Koohyii Yakoop»✡.
Yéesu tíkka ga an:
- Kooh yuu ɓuwaa en na kipesɗa, enndii yuu
ɓuwaa kaanɗa.
33 Ɓéeɓ ɓuwaa kelohsee iñcaa ya wo' caama,
waaru'ussa ga jëgírohaagari.

Iñii wëñ kiyak ga iñcii Kooh nakohɗa
(Marka 12: 24-34; Lúkkaa 10: 25-28)

34 Daa Fërísiyeeŋcaa yéegee an Yéesu ɓúlin
Saduseyeeŋcaa, ɓa dalla kihídoh ga ɗekataama.
35 Laakka jëgíroh-waasaa bok gaɓa, ya waaree
kimalaksukoh Yéesu, ya meekissari an:
36 - Jëgírohii, iñii yiida kuliyuk ga iñcii Waasii
Móyíis nakohɗa?
37 Yéesu taassari an:

✡ **22:32** 22: 32 Malkat Eksoot 3: 6,15.

- «Fu waaran Ha'mudii, Koohyiigaraa na keeñaagaraa tóoh, na kipeskaagaraa tóoh, na helaagaraa tóohwa.» 38 Wuma wërí wëñ kiyak
ee wërí kuliyuk ga iñcii Kooh nakohɗa. 39 Ee wii
wërí en wukanakwii man nawaɗa: «Fu waaran
mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuɗa.» 40 Ɓéeɓ
Waasaa Móyíis na ɓéeɓ iñcaa sëldíiga-Koohcaa
jëgírohɗa kú'uk ga iñcii kanakcii cii nakohuɗa.

Iñaa Kiristaanii jom ga buu' Dëwítɗa (Marka 12: 35-37; Lúkkaa 20: 41-44)

41 Wiima lak Fërísiyeeŋcaa hídírukohuunun
daama, Yéesu meekissaɓa an:

- Ɗú ínoh ya ga Kiristaanii? Ya kucaasamun
ɓa?

42 Ɓa taassa an:

- Ya kucaasamun buu' Dëwít!

43 Yéesu wo''aɓa an:

- Kon tum na Dëwít, ga waa ya líif na
Helaa yisela'í'yaaɗa, ɓayyari “Ha'mudii”? En
ki'enaa, Dëwít ga kihafci wo'in an: 44 «Kooh,
Ha'mudii wo''a Ha'mudiigoo an: “Yugohaaroo
yah-ñaam bi ga daa mi tuman ɓuwii saŋngaaɗa
ditogaa' kotfu✡”.» 45 Waa Dëwít ɓay Kiristaanii
“Ha'mudii”, kon tum na bi Kiristaanii mín ki'en
kucaasamun Dëwít?

46 Laakkii gaɓa yíinoo yaa mínndi kitaas
wo'een wíinoo sah. Ee aboh ga besaa bëríi, ken
kaañissiiri kimeekisohis yen.

✡ **22:44** 22: 44 Kañcaa 110: 1.

23

Yéesu nakoh kiwatuk jëgíroh-waascaa na Fërísiyeeŋcaa

(Marka 12: 38-39; Lúkkaa 11: 43,46; 20: 45-46)

1 Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a mbooloomaa na
tëelíbéecaagari an:
2 - Jëgíroh-waascii na Fërísiyeeŋcii ɓërí tuuk
ga kotcaa Móyíis, kijëgíroh na kiteewoh iñii
nakohu kitumɗa. 3 Kon nak, ɓéeɓ iñaa ɓa
wo''úunaa, tumatti, ɗú taabukki. Wayee kaa
ëldúkohatɓa ga iñcii ɓa tumiɗa. En ki'enaa,
ɓa wo'i hen ee ɓa tumoo. 4 Ɓa poki ɗof ciɓítí'
[caa ken hatinoo]*, ɓa sëfca ga yúukcii ɓuwii ee
ɓa ga kihafɓa, ɓa tookoo jokonɓa yëngëluk ga
ki'amɗohɓaca. 5 Iñaa ɓa tum tóoh ɓa heeli ɓuwii
hotɓa. Fodaama, ɗaakaa'-këyítcaa† pokkusi,
kiteewoh an ɓa abin Koohɗa, ɓa tumica ca en
ciyaak. Ee símba'caa ga kúltícaagaɓaɗa, ɓa
tumica ca en cihoo'ta. 6 En ga hewaa, ɓa waari
kihanoh fíkíi, ee ga ɗuuy jaanguciiruu, ɓa heeli
kiyuŋ ga fíkíi. 7 Ɓa en ga paancaanaa, ɓa
waari kikëñɗu yah kanak ee ɓa waari ɓuwii
ɓayiɓa «Jëgírohii». 8 Wayee ɗú, kaa heelat
kiɓayu «Jëgírohii.» Ɗú laak jëgíroh yíinoo
doŋ ee ɓéeɓpúu, ɗú ɓimbok. 9 Dii ga ëldúna,
kaa ɓayat ken «Paamudii». Paamudiigarúu ya
yíinoo doŋ ee yërí en yii ga ɗookɗa. 10 Ee ɓan

---

* **23:4** 23: 4 Bíncii ga hëlí-júɓciiɗa hotukkii ga Këyítcaa cíinoo ɗeɓ kibíduɗa. † **23:5** 23: 5 Ɗaakaa'-këyítcaama eni tijutuut. Ɓa bínnda wo'eencaa meyoh ga Këyítfaa Waasaa Móyíisaa, ɓa ekca ga yen, ɓa pokukca ga púk na ga yah-seŋ.

kaa heelat kiɓayu «Ha'-kaadii». Ɗú laak ha'-kaan yíinoo doŋ ee yërí en Kiristaanii. 11 Yaa wëñ garúu kiyakɗa, enat súrgarúu. 12 Ɓéeɓ ɓaa ɓëwí' hafcinaa, hay kiyóoskíɗu, ee ɓaa yóoskí' hafcinaa, hay kiɓëwíru.

Yéesu hassa jëgíroh-waascaa na Fërísiyeeŋcaa

(Marka 12: 40; Lúkkaa 11: 39-42,44,52; 20: 47)

13 Yéesu wo''a an:

- Massa, ɗú jëgíroh-waascii na ɗú Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa! Ɗú ɓii laŋ halii Nguurii yii ga ɗookɗa, ɗú hoonoh ɓuwii ki'as. Ɗú ga kihaffúu, ɗú aasanndii ee ɗú íisanndii ɓuwii waa' ki'aasɗa ɓa aas. [
14 Massa, ɗú jëgíroh-waascii na ɗú Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa! Ɗú te'in iñaa laak ga kaan ɓeticaa yaalcaagaɓa lísussiiɗa ee ɗú taabi ga na kikíim-Koohkaa ínohoo kileeh, an doonaa ɗú tíku ɓiɓo' ɓijófí'. Këri tah atti'aa Kooh yahhúu ki'atti'ɗa wërí wëñan kimesik].

15 Massa, ɗú jëgíroh-waascii na ɗú Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa. Ɗú ɓii wíil daa en tóoh ga ɗook kakay na ɗuuy giiy, kiheel kilaak luu enee tëelíbée yíinoo, yaa gëm fodii garúu. Ee ɗú laassi kilaakaa, ɗú tummbi ɓo' safara yaa wëñnjúu kibon waas kanak.

16 Massa ɗú ɓii ɗú waa' kikuliyuk ee ɗú búuminɗa! Ɗú wo' an «Binaa ɓo' waat ga Kaan-faa Koohaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga wúrúusaa en ga Kaanfaa Koohɗanaa, wa taabukki.» 17 Ɗú dofin, ɗú búumin. Iñii wëñ kilaak solu ya? Wúrúusaa

en ga Kaanfaa Koohɗanoo Kaanfaa Kooh tah wúrúusaa kisela'ɗa? 18 Ee ɓan, ɗú wo' an: «Binaa ɓo' waat ga loteelaa ga ɗuuy Kaanfaa Koohɗanaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga sarahcaa ga loteelaa ga Kaanfaa Koohɗanaa, wa taabukki.» 19 Búumí'cii! Iñii wëñ kilaak solu ya: Sarahcaanoo loteelaa tah sarahaa kisela'ɗa? 20 Ɓaa waat ga teekaa loteelaanaa, ya waatin ga loteelaa ee ya waatin ɓan ga tóoh sarahcaa en ga ɗookgaaɗa. 21 Ɓaa waat ga teekaa Kaanfaa Koohaa, ya waatin ga Kaanfaa Kooh ee ya waatin ɓan ga Kooh yaa dëk daɗa. 22 Ɓaa waat ga teekii asamaaniinaa, ya waatin ga baŋ-buuraa Kooh ee ya waatin ɓan ga Kooh yaa yuŋ gaɗa.

23 Massa ɗú, Jëgíroh-waascii na ɗú, Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa. Ɗú meydohɗi Kooh sarah bi ga sah ɓakaa wudaaŋkaahwaa ga iñcii línsi fodii naanaa, basaaɓ na saaɓsaaɓ✡, wayee ɗú saganohin iñcii jëgírohu ee cërí wëñ kilaak solu ga Waasii Móyíisɗa: ennda kijúɓ, kiyewin yërmaandi na kitaabuk Kooh. Iñcaama cërí ɗú jomee kitum ee iñcaa cíinoo hanat kisaganohu. 24 Ɗú ɓii ɗú waa' kikuliyuk ee ɗú búuminɗa, ɗú síri capalay ee ɗú oni geeleem.

25 Massa ɗú, Jëgíroh-waascii na ɗú, Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa! Ɗú tísi bi ga bíiŋcii kaascii na cii tanutii wayee ga ɗuuygii ɗú líifí'ca na halaat kilok na halaatciigarúu cibóní'cii. 26 Ɗú Fërísiyeeŋcii ɓibúumí'ɓii! Ɗewat kitís

✡ **23:23** 23: 23 Malkat Léwítík 27: 30; Dëteronom 14: 22.

ɗuuygii kaascii ee fodaama bíiŋcaa hay kiset ɓan.
27 Massa ɗú, Jëgíroh-waascii na ɗú,
Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa. Ɗú man na loycaa
yaanaawɗu hen. Ca morin ga fooh ee lakanaa
ɗuuygaanaa líif na yoh ɓo' ɓikëení' na nopilaat.
28 Fodaama ɓuwii hoti garúu ɓiɓo' ɓijúwí'
ee lakanaa ga ɗuuy keeñciigarúu, ɗú líif na
kijófjófɗuk na kibon.
29 Massa ɗú, Jëgíroh-waascii na ɗú,
Fërísiyeeŋcii jófjófɗukiɗa. Ɗú hayyanaa,
ɗú tawahi loycii sëldíiga-Koohcii, ɗú mórí'
loycii ɓuwii ɓijúwí'ɓii, 30 ee ɗú wo'i an: «Ɗí
maasohee jamaanaa ɓicaasammbíinaa, ɗí
taaboo naɓa ga daa ɓa ap sëldíiga-Koohcaaɗa.»
31 Ɗú wo' iñaamanaa, kon ɗú tookin an ɗú
ɓërí en tucaasamuntii ɓuwaa apsee sëldíiga-
Koohcaaɗa. 32 Kon nak iñcaa ɓicaasammbúu
daleeɗa, ɗíidohatca bi mat. 33 Goŋcii! Heet
goŋ-saamaancii! Tum na ɗú halaat kirëc ga
safara? 34 Këri tah, súkúrukat, mi hay garúu
kiwosoh ɓisëldíiga-Kooh, ɓiha'-hamham na
ɓuwaa ínohuunun Këyítfii. Ɗú hay ki'ap ɓii, ɗú
daay ɓíinoo ga kuraa, ɗú típ ɓíinooɓaa laawoo
ga jaangu-yaawúu'caagarúu, ɗú sodaliɓa teeru
bi ga teeru. 35 Fodaama ñífaa ɓuwaa ɓijúwí'ɓaa
apseeɗa hay kikípuk ga ɗookkúu, aboh ga ñífaa
Abeel yijúwí'yaa bi ga ñífaa Sakarí kowukaa
Barakíi, kaa ɗú apee ga díkaanti ɗekataa
wisela'í'waa na daa sarahcaa tëkí'siɗa✡. 36 Mi
wo''úuka ee kayoh; iñaa laakee yaama hay
kikípuk ga hafcii ɓuwii jamaanii wati.

✡ **23:35** 23: 35 Malkat Sënees 4: 8; 2 Koroník 24: 20-22.

Yéesu hassa Yéerúsaleem
(Marka 13: 34-35)

37 - Éey, ɗú ɓu-Yéerúsaleem, ɗú ɓii ɗú lagi
tumuuntii sëldíiga-Koohcii, ee ɗú tapisohi na
atoh bi ɗú ap ɓuwii Kooh wos garúuɗa! Waas
cera cërí mi heellúu kinëgíroh fodaa daa pabu
nëgírohi towutaagari ga fíldoo paɓcaagariɗa, ee
ɗú tookkiika? 38 Kon nak, kaanfiigarúu hay
ɗa kifoñu ɗúŋ. 39 En ki'enaa, mi wo''úu man
aboh ga diima ɗú hotsisanndiiroo bi ga daa ɗú
wo'an an: «Kooh barkeelat yii hay ga teekii
Ha'mudiiɗa!»

24

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kiɓúru
(Marka 13: 1-12; Lúkkaa 21: 5-6)

1 Yéesu meyca Kaanfaa Kooh, ee ga daa ya
enee na kiyahɗa, tëelíbéecaagari deeyussa gari
kiteeɓpi tawahcaa Kaanfaa Kooh ga daa ca hín
kimo'ɗa. 2 Yéesu wo''aɓa an:

- Man ɗú hotin ga iñciima tóohca! Mi
wo''úuka ee kayoh; tesanndii dii sah atoh wíinoo
waa tíkískohan na mooroomwa, tóoh hay kiɓú'.

Iñcii yah kilaak balaa ëldúna túki'aa
(Marka 13: 3-13; Lúkkaa 21: 7-19)

3 Wiima lak Yéesu yugin ga ɗook tëgëlaa
Ólíwíyéecaa, tëelíbéecaagari hayussa gari ɓa
haŋɓa, meekisohussari an:

- Wo'aaríi, iñcuma yah kilaak kera, ee man-
dargii wiida yah kiteewoh kihayiskaagaraa na
kitúkí'kaa ëldúna?

4 Yéesu taassaɓa an:

- Watukat, ken hanattúu kiɗúk. 5 En ki'enaa,
ɓo' ɓiyewin hay kihayohu teekiigoo, ɓa wo'i an:
«Mi yërí en Kiristaanii», ee ɓa hay kiɗúk ɓo'
ɓiyewin. 6 Ɗú hay kikeloh yëngël heñ, wala an
heñ laakin ga ɗekat. Leenaa kaa tíitat ndaga
iñcaama jomin kilaak, wayee enndii an ëldúna
le'in kitúkí'. 7 En ki'enaa, kúl hay kiɓewuk,
keen ga ɗook kúl mooroomci, ee nguu' hay
kiɓewuk, keen ga ɗook nguu' mooroomci; a'
hay kilaak ee kakayfii hay kiyëngëluk ga ɗekat
ciyewin. 8 Iñcaama tóoh yah kiman na dalaaraa
mesiklaatcaa ga kimatuk ɓetiɗa.

9 Fodaama ɓiɓo' hayyúu kitík ga yah buu',
doonaa ɗú sodalu ga kipessúu, ee ɗú hay
ki'apu. Heetcii ga ëldúnaɗa tóohca hayyúu
kisagu ndaga teekiigoo. 10 Ga jamaanaama, ɓo'
ɓiyewin hay kifoñu ngëmaagaɓa, ɓa toonohi
ga díkaantiɓa ee ɓa sagohi. 11 Hay kilaak ɓo'
ɓiyewin ɓaa tíkan hafɓa ɓisëldíiga-Kooh ee lak
saboh. Ɓa hay, ɓa ɗúk ɓo' ɓiyewin. 12 Yibóní'
hay kiwëñ kisíw tah bi kiwaaroh nëewísuk ga
keeñ ɓo' ɓiyewin. 13 Wayee ɓaa fu guu'guuluk
bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay
kimúc. 14 Hewhewii winéwí'wii wii wo' ga
Nguurii Koohɗa hay kiyéegalohu ga ëldúna tóoh
doonaa heetcii ɓéeɓ laasu ga. Lëehíraa ëldúna
han kitúkí'.

Coonucaa ciyaakcaa yah kilaakɗa
(Marka 13: 14-23; Lúkkaa 21: 20-24)

Yéesu tíkka ga an:

15 - Binaa ɗú hot ɓaa Dañeel, sëldíiga-
Koohaa yéegalohee ee wo'u «yi'araamí'yaa

pooki kúlɗa»*, ya tuuk ga ɗekataa wisela'í'waa ga Kaanfaa Koohɗa -- ee ɓaa fu jaŋ iñii yi-inaa, ínohaaka ga!-- 16 ɓuwaa iñaama laakan gohaa Yúudéeɗa, ɓa núpat, ɓa yee ɗook jaŋjaŋcaa. 17 Ɓaa iñaama laakanndi yugin ki'íikaruk ga ɗook taahaagariɗa, hanat kisek kiyoosuk kiɓeɓ yen ga ɗuuy túuyci. 18 Ee ɓaa iñaama laakanndi yooncaaɗa, hanat kiɓoyuk kaan kiɓeɓnee kúltífaagari. 19 Massa ɓeticaa, bescaama laakanɓa na look, na ɓaa ensan na kiɓëpí'ɗa. 20 Kíimat Kooh, ati iñcaama hídohoo ga wahtu ñiin wiméeskí'† wala ga bes Sabat; 21 ndaga meskilaatcaa dalan ɓuwaaɗa hay kiyak yakaa wëe'taa ga wii, mossii kilaak iñaa manɗa aboh ga waa Kooh sak ëldúnaɗa bi wati. Ee iñaa madan ɗa laaksisanndii bi taa'. 22 Ee binaa newéeríi Kooh ya nëewís bescaa caamanaa, enaa ken múcoo. Wayee ɓuwii ya tanukɗa tah bi ya hayca kinëewís.

23 Kon binaa ɓo' wo''úu an: «Malkat, Kiris-taanii yii dii!» wala «Malkat ya yaa daa!» Kaa gëmat. 24 En ki'enaa, ɓiɓo' hay kikoluk, ɓa tík hafɓa Kiristaa na ɓisëldíiga-Kooh ee lak saboh. Ɓa tumi kíntaan na enaama cidóoyí'-waa' kiɗúk sah, enee an mínukinaa, ɓuwaa Kooh tanukɗa. 25 Mi yéegallúu diimaɗa balaa dara hewanaa.

26 Kon binaa ɓo' wo''úu an: «Malaknat, Kiristaanaa yaa ga ëgí'-dúndagaa!» Kaa karat

---

* **24:15** 24: 15 Malkat Dañeel 9: 27; 11: 31; 12: 11. Kaanfaa Kooh te'see hen (Kíis 70), lëehí'ta ɓu-Room na heetcaa aamuksi ga tuu'caagaɓaɗa tumussa ga ɗekataama iñaa neɓɓa. † **24:20** 24: 20 Ñiin wiméeskí' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo'wa “ñiin soosoos”.

da. Wala «Malkat yeema ɗaakukka!» Kaa gëmat. 27 En ki'enaa, fodaa melic eni mareet
aboh meyaa'-noh bi ga aasaa'-nohɗa, fodaama
kihaykii Kowukii ɓii yahɗa kiman. 28 Daa mídi
enoh, suulcaa hídohsan da.

Kowukii ɓii hay kihayis
(Marka 13: 24-27; Lúkkaa 21: 25-28)

29 - Coonucaa ga bescaamaɗa paafaa, nohii dal
kiñúusí', ñiidii íis kilee', ee olcii hay kiɗëegískoh
ɗook-Kooh ca keen ee iñcaa en ga asamaanɗa
tóoh hícukoh. 30 Fodaama, mandargaa Kowukii
ɓii hay kihotuk ga asamaan, ee ɓéeɓ heetcii
ga ëldúnaɗa kodukohi; ɓa hay kihot Kowukii
ɓii ga ɗuuy yaayeelcii, ka yoosuki, taam na
dooli na ndam wiyaak. 31 Mbiiwaa wiyaakwaa
hay kitípu, Kowukii ɓii wos malaakacaagari ɓa
hídíroh ɓuwaagari ya tanuk ee enu ga topaa'cii
ëldúna cinikiisciiɗa.

Jagaa tediktaa teewohɗa
(Marka 13: 28-31; Lúkkaa 21: 29-33)

32 - Malkat iñii een jëgí'túu ga iñaamaɗa.
Binaa toytaa kedikkaa ne' kine' bi, ee tuu'taa dal
kitapisaa, ɗú ínoh an lah deeyin. 33 Fodaama
ɓan, binaa ɗú hot iñcaama tóohaa, ínohat an
Kowukii ɓii deeyin, ya le'in halii. 34 Mi wo''úuka
ee kayoh; bi ɓuwii wati kaanu ɓéeɓɓanaa,
iñcaama tóoh hay kilaak. 35 Asamaanii na
kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo
múk.

Paamudii doŋ ínoh besaa ëldúna leehanɗa

36 - En loo iñaa aaw ga besaa wala wah-
taa iñaama laakohanɗa, ken ínohoowa. En-
ndii malaakacaa ga asamaanɗa, ee enndii sah
Kowukii. Paamudii doŋ ínohwa. 37 Iñaa laakee
ga jamaanaa Noweeɗa hay kilaakis fodaama ga
hayii Kowukii ɓii. 38 Ndaga balaa músúmaa
miyewinmaa Kooh towee, ma úulla ɓuwaa ga
jamaanaa Noweeɗa, ɓuwaa enee ga kiñam na
ki'an, ɓa pajohi, ɓa onohi towutaagaɓa kipañ
bi ga besaa Nowee aas gaalaa wiyaakwaaɗa.
39 Ɓuwaa, helɓa mossii ga kika' bi ga daa Kooh
towoh músúmaa miyewinmaa úulee ɓuwaaɗa,
ma ɓayyaɓa ɓéeɓɓa. Fodaama ɓan hayii
Kowukii ɓii yahɗa kiman. 40 Le' bëríinaa, yaal
ɓanak ɓaa enu ga yooncaa, yíinoo hay kiɓewu,
yíinooyaa foñu.

41 Ɓeti ɓanak ɓaa en na ki'o' ga oraaraa, yíinoo
hay kiɓewu, yíinooyaa foñu.

42 Kon kaa neehat, ndaga ɗú ínohoo besaa
Ha'mudiigarúu yah kihayɗa. 43 Ínohat iñii yii
bi jof: binaa Ha'-kaan ínohee wahtaa lok yah
kihay kaanci ga wekɗanaa, eneenaa ya neehoo,
ya íis kaanci fa pooku. 44 Këríi tah, ɗú ɓan,
waayukat, ndaga Kowukii ɓii hayan ga wahtaa
ɗú fooganndii.

Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa ɓanakɓaaɗa (Lúkkaa 12: 41-48)

Yéesu tíkka ga an:

45 - Kon ɓii yiida en súrgaa tookɗin ha'-
kaanci ee ya ñaañin? Yërí en yaa ha'-kaanci
tíkan ga fíkíi súrgacaagari, doo ya e'ɓa yaa
en ɓéeɓ iñaa ya jom kiñamɗa binaa wahtaa

le'aa. 46 Ya yewinin múu', súrgaama, binaa
ha'-kaadaagari ɓoyuk, laakki ga lëgëyaamanaa.
47 Mi wo''úuka ee kayoh; ha'-kaanci hayyi kitík
ga ɗook iñcaa ya laakɗa tóoh. 48 Wayee binaa
súrgaa yibóní'yaama wo' ga helaagari an: «Ha'-
kaanndoo kolukkii kihay», 49 bi tah, ya en ga
kifeek ɓimooroomci súrga, ya en ga kiñam na
kilaal rek na anoh-anohcaanaa, 50 ha'-kaadaa
súrgaama hay kihay ga besaa ya fooganndii
na wahtaa ya ínohanndii. 51 Ha'-kaadaa hayyi
kifeek doo' ciméeskí', ya wa'ti iñaa sek ɓuwaa
jófjófɗukiɗa, daa kikodukoh na ki'úñoh sís yah
kilaakɗa.

25

Liiwukaa wo' ga loo oomaa-jowucaa ɓidaaŋkaahɓaaɗa

Yéesu liiwukissa ɓuwaa an:

1 - Kon Nguurii Kooh ga ɗookɗa yah
kimëdírohu anee: enee oomaa-jowu
ɓidaaŋkaah, ɓa ɓeɓpa lampucaagaɓa, ɓa
ka'ta kitëebíluknee ha'-kílookkaa. 2 Ga oomaa-
jowucaama, ɓiyëtúusɓaa enussa ɓiɓo' ɓilóhóyí'-
hel, ɓiyëtúusɓaa tesɗa enussa ɓilëekí'-hel.
3 Ɓaa lohoyin helɗa ɓewussa lampucaagaɓa
ee ɓa halaattii kiɓaydoh dúuleen*. 4 Wayee
ɓaa laakin helɗa sorussa dúuleen ga bíteel, ɓa
ɓaydohha na lampucaagaɓa. 5 Ha'-kílookkaa
hëewí'ta kihay, faf ɓéeɓɓa ɓa pëní'ukka, ɓa
aawwa kineeh.

---

* **25:3** 25: 3 Waama, ɓuwaa soree dúuleen ga lampucaagaɓa, kitaaluk.

6 Ga leeloo wek, laakka koonaakaa kelo-
huk didóolí' an: «Ha'-kílookkii hayin, meyat
ɗú tëebílukki!» 7 Ɓéeɓ oomaa-jowucaama
dalla kiyúuduku, ɓa ɓaa waayuk lampu-
caagaɓa. 8 Oomaa-jowucaa ɓilóhóyí'-helɓaa
wo'ussa ɓilëekí'-helɓaa an: «Lampuciigaríi cii
yím, onattíi ga dúuleeniigarúu.» 9 Ɓilëekí'-
helɓaa taasussaɓa an: «Ó'óo, mínukoo; iñii ɗí
ɓayɗa dooyooríi narúu. Namat kika' ga toono-
haa, ɗú lomi'nee haffúu.» 10 Ɓaama nak karussa
kilomnee dúuleen, ha'-kílookkaa hayohhaɓa
fenoo. Oomaa-jowucaa pari'eeɗa taabussa
na ha'-kílookkaa, ɓa aassa túuyaa cuuníin
sëgílookfaa tofohuɗa, halaa lagussa. 11 Ennda
kiis, oomaa-jowucaa ɓíinooɓaa le'ussa, ɓa ɓaa
ɓëytoh an: «Kiyaakii, kiyaakii, lëgísɗaaríi!»
12 Wayee ha'-kílookkaa taassaɓa an: «Mi
wo''úuka ee kayoh; mi ínohoorúu!»

13 Yéesu tíkka ga an:

- Kon kaa neehat, ndaga ɗú ínohoo besaa ee
ɗú ínohoo wahtaa Kowukii ɓii hayanɗa.

Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa ɓaahayɓaa foñɗusee kopa'ɗa

Yéesu liiwukissa an:

14 - Ee ɓan Nguurii Kooh yah kimëdírohu
na ɓo', yaa enee na kiyah kiɓaaɓ. Ya
ɓayya súrgacaagari, ya díŋkaanndaɓa alalaa-
gari, 15 yaa en ɓéeɓ iñaa ya hatinɗa: yíinoo
ya e'tari hanja'-wúrúus ciyëtúus; yaa tík gaɗa,
kanak; yukaahayyaa, wíinoo. Ya yaa yah kiɓaaɓ.

16 Yaa e'see hanja'-wúrúuscaa ciyëtúuscaaɗa
dalla kika', lëgëyya ga koparaa bi ya laakka

hanja'-wúrúus ciyëtúus ciliis. 17 Yaa e'see
kanakcaaɗa, ka'ta, tummba fodaama ya
laakka kanak ciliis. 18 Wayee yaa e'see hanja'
wíinoo doŋɗa, ka'ta acca noŋ ga kakay ɗaakka
koparaa ha'-kaanci ga. 19 Tíkka ga iñaa maañ,
ha'-kaadaa súrgacaa meyohha kiɓaaɓ. Ya
ɓaylukkaɓa ki'ínoh yaa en ɓéeɓ iñaa ya
tum ga koparaaɗa. 20 Súrgaa e'see hanja'-
wúrúuscaa ciyëtúuscaaɗa hayya, deeyca,
meydohha hanja'-wúrúus ciyëtúus ciliis, wo''a
an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja'-wúrúus
ciyëtúus. Mi lëgëyya ga. Uuna, ciyëtúus
ciliis cee.» 21 Ha'-kaadaagari wo''ari an: «Waw
guureway, fu súrga yijófí' ee fu go'. Fu enin
go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu
kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kineɓluk na
ha'-kaanfu.» 22 Súrgaa e'see hanja'-wúrúus
kanakɗa hayya, deeyca meydohha kanak ciliis,
wo''a an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja'-wúrúus
kanak. Mi lëgëyya ga. Uuna, kanak ciliis
cee.» 23 Ha'-kaadaagari wo''ari an: «Waw
guureway fu súrga yijófí' ee fu go'. Fu enin
go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk
ga yiyewin. Hay fu bok kineɓluk na ha'-kaanfu.»
24 Lëehí'ta súrgaa e'see hanja'-wúrúus wíinoo
doŋɗa hayya, deeyca wo''a an: «Kiyaakii, mi
ínoheera an fu ɓo' yisúwí' ga keeñ: fu píiki
daa fu sokkii ee fu nëgírohi daa fu faa'tii.
25 Mi niikee hen, kërí tah mi acca ga kakay
mi ɗaakka kopariigaraa ga. Uuna, fu laasin
yenfu.» 26 Ha'-kaanci taassari an: «Fu súrga
yibóní' ee fu sagoh-coonu. Fu ínoheera an

mi píiki daa mi sokkii ee mi nëgírohi daa mi
faa'tii. 27 Fu jomee kiwútíroh hëelísiigoo hen.
Eneenaa mi hayaa, mi laaswa na iñaa wa límɗa.»
28 Ha'-kaadaa wo''a súrgacaagari an: «Diima,
te'at hanja'-wúrúusumgari ɗú e'wa yum ɓay
cidaaŋkaahɗa. 29 En ki'enaa, ɓaa laakin hay
kiɓaatɗu bi ya dóoyí' sëk, wayee ɓaa laakoo,
ki'iñkaa ya ɓayɗa sah hay kite'u. 30 Súrguma
laakoo jeriñɗa jafatti ga fooh, ga ñúusaa, daa
kikodukoh na ki'úñoh sís yah kilaakɗa.»

Atti'aa mëeñjohɗa

Yéesu tíkka ga an:

31 - Bëríinaa Kowukii ɓii taaban na malaaka-
caagari ɓéeɓɓa, ya hay ga ɗuuy ndamaagarinaa,
ya hay kiyuŋ ga baŋ-buuraagari. 32 Ɓéeɓ
heetcii hay kihídírukohu ga fíkíici. Lëehíraa,
ya hëgísoh ɓuwii kom kanak fodaa daa níiroh
hëgísohi baal na pe'ɗa. 33 Ɓuwii júwinɗa, ya
hanohi'ɓa yah-ñaabaagari ee ɓii júwussiiɗa ya
hanohi'ɓa yah-segaagari. 34 Fodaama, Buuraa
hay kiwo' ɓuwaa hanohhi yah-ñaamɗa an: «Ɗú
ɓii Paammboo barkeelinɗa, hayat ɗú ɓeɓ iñii
ɗú jom kilam ga nguurii waayukɗuseerúu ga
iñaa ëldúna saksee bi watiɗa. 35 Mi yaaweera,
ɗú onndaroo mi ñammba. Mi píleera, ɗú
onndaroo mi annda. Mi eneera sagac, ɗú
ɗapparoo. 36 Mi teseeɗa dúŋ, ɗú ekkaroo
kúltí. Mi ɗúukooleera, ɗú hayyaroo kihaltuk.
Mi laŋseera ga kasu, ɗú hayyaroo kiwaak.»
37 Fodaama ɓuwaa ɓijúwí'ɓaa hayyi kitaas an:
«*Ha'mudii, ɗí hoteeraa kera lak fu yaawin, ɗí
onndaraa fu ñam? Ɗí hoteeraa kera lak fu pílin,

ɗí onndaraa fu an? 38 Ɗí hoteeraa kera lak fu
sagac, ɗí ɗapparaa? Ɗí hoteeraa kera lak fu
tesin dúŋ, ɗí ekkaraa kúltí? 39 Ɗí hoteeraa kera
lak fu ɗúukoolin wala fu laguunun ga kasu, ɗí
hayyaraa kiwaak?» 40 Buuraa hayɓa kitaas an:
«Mi wo''úuka ee kayoh; kotaa en ɓéeɓ, waa
ɗú moseera kidímal yíinoo ga ɓuwiigoo ɓii wëñ
kijutuutɗa, mi yërí ɗú tumɗeeka.»
41 Lëehíraa Buuraa hay kiwo' ɓuwaa hanohhi
yah-seŋɗa an: «Úsaayattoo, ɗú ɓii Kooh cojinɗa.
Aawat kiwiikaa yímoo taa' fetɗusee Seytaani
ya na malaakacaagariɗa! 42 Mi yaaweera ee
ɗú onndiiroo mi ñam. Mi píleera ee ɗú
onndiiroo mi an. 43 Mi eneera sagac ee ɗú
ɗappiiroo. Mi teseeɗa dúŋ ee ɗú ekkiiroo kúltí.
Mi ɗúukooleera, mi laŋseera ga kasu ee ɗú
haltukkiiroo.» 44 Ɓaama ɓan, hayyi kitaas an:
«Ha'mudii, ɗí hoteera kera lak fu yaawin wala
lak fu pílin, wala lak fu sagac, wala lak fu
tesɗa dúŋ, wala lak fu ɗúukoolin, wala lak fu
laguunun ga kasu ee ɗí dímalliiraa?» 45 Buuraa
hayɓa kitaas an: «Mi wo''úuka ee kayoh; kotaa
en ɓéeɓ, waa ɗú sageera kidímal yíinoo ga ɓuwii
ɓii wëñ kijutuutɗa, mi yërí ɗú saŋɗeeka kitumi'
ɓan.» 46 Fodaama, ɓuwaa ɓaama hay kiɓayu ga
ngee'caa leehoo taa'ɗa, ee ɓuwaa júwinɗa ɓayu
ga kipeskaa leehoo taa'ɗa.

26

Sarahohcaa na jëgíroh-waascaa pokohussa Yéesu nof

(Marka 14: 1-2; Lúkkaa 22: 1-2; Saŋ 11: 45-53)

1 Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' iñcaa ya waaree ɓuwaa kelohɗa, ya wo''a tëelíbéecaagari an:
2 - Ɗú ínohin an tes ga bes kanak feetii Paakii le', ee Kowukii ɓii hay kitíku ga yah ɓuwii sagoh nariɗa, ka daayu ga kuraa.
3 Wiima lak Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na yaakcaa yaawúu'caa hídírukohuunun ga kaan Kayíf, ha'-kaadaa sarahohcaa ɓiyaakɓaa, 4 ɓa júwohha ga ki'am Yéesu ndaŋ, ee ken yéegoo, ɓa aplukki.
5 Ɓa wo''a nak an:
- Ɗu hanatka kitum ga besaa feetaa, enndi-ikanaa iñaama hay kihaydoh coow wiyaak ga ɗuuy ɓuwii.

Laakka ɓetifaa íif la'koleñ ga hafaa Yéesu (Marka 14: 3-9; Saŋ 12: 1-8)

6 Daa Yéesu enee ga dëkaa Bétaníi ga kaan Simoŋ yaa gaana'eeɗa, 7 laakka ɓetifaa hay gari, ɓay kujúlúŋkaa hëwrohu atohaa wo'u Albataa'* ee ja líifin na la'koleñ wiséerí'. Ɓetifaa íiffa la'koleñaa ga hafaa Yéesu, lak yaama yaa ñam.
8 Daa tëelíbéecaa hotee iñaama, ɓa aylukka, ɓa ɓaa wo' an:
- Kiyasohkuma jeriñ ya? 9 Ɓo' míneerawa moos kitoon kopa' wiyewin, wa dímalohu nduulcii!
10 Yéesu ínohha iñaa ɓa wo'ɗa, ya wo''aɓa an:
- Ɗú sodaloh ɓetifii ya? Iñii ya tumi'tooɗa jekin. 11 Nduulcii, ɗú ɓii naɓa besaa en ɓéeɓ✡, wayee mi, mi yahhii narúu ki'en dii besaa en

---

* **26:7** 26: 7 Albataa' atoh wiséerí' waa ɓuwaa ɓewee kihëwíroh kaas, tataa na ciliis. Wa newin kilëgëyoh. ✡ **26:11** 26: 11 Malkat Dëteronom 15: 11.

ɓéeɓ. 12 Ɓetifii leef la'koleñ ga faanfiigoonaa,
ya tumka kiwaayuk loyaagoo†. 13 Mi wo''úuka
ee kayoh; ga daa Hewhewii winéwí'wii wii
mín kiyéegalohu ga ëldúna tóoh, iñii ɓetifii
fii tumɗa hay kiɓéestíru, ee ɓuwaa hayyika
kiníindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

14 Waa ennda ɗa, yíinoo ga ɓidaaŋkaah na
ɓanakɓaa, ee ya teeku Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga
sarahohcaa ɓiyaakɓaa, 15 ya wo''aɓa an:

- Mi tík Yéesu ga yahhúunaa ɗú fayanndoo
hín na? Sarahohcaa ɓiyaakɓaa kídussa hanja'-
hëelís cidaaŋkaah-kaahay‡, ɓa e'tari. 16 Iñaa
aboh ga wahtaama, Yúdaa yaa heel besaa ya
jekelukan bi ya mín kitík Yéesu ga yahɓa.

Yéesu ñammba cuuníinfaa Paakaa na tëelíbéecaagari

(Marka 14: 12-21; Lúkkaa 22: 7-14,21-23; Saŋ 13: 21-30)

17 Ga besaa ɗeɓ ga feetaa ñamsi mbúurúcaa
laakoo lëwíi'ɗa, tëelíbéecaa Yéesu hayussa, ɓa
meekissari an:

- Fu waa' gada ɗí waayukɗineeraa ñamahii
Paakii?

18 Yéesu taassaɓa an:

---

† **26:12** 26: 12 Waama yaawúu'caa baahkohseera kileef faraaf-
caa ɓuwaa kaaninɗa na enaama ci'eeñlaat doo ca mín kimaañ
ga daa ca acuɗa ee ca yasukohoo. ‡ **26:15** 26: 15 Hanja'-hëelís
cidaaŋkaah-kaahay fërí en cadamfaa Yúdaa toonee Yéesuɗa ee
enin koparaa yewinndii dara. Ñaamcaa waama faysee iñaa
hínɗa ga ñiin.

- Karat teeraa ga díw, ɗú wo''i an: «Jëgírohii wo' an: “Wahtiigoo le'in ee mi yah kipaakoh§ kaanfu, mi na tëelíbéeciigoo”.» 19 Tëelíbéecaa tumussa iñaa Yéesu nakeeɓaɗa, ɓa waayukka Paakaa. 20 Ga noh-soosaa, Yéesu yuŋnga kiñam na tëelíbéecaagari ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa. 21 Lak ɓa ɓaa ñam, ya wo''aɓa an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; yíinoo garúu hayyoo kitoon✡.

22 Tëelíbéecaa, keeñɓa leehha ga tak, ɓa ɓaa meekissi yíinoo yíinoo an:

- Ha'mudii, mi yëríne?

23 Yéesu taassa an:

- Yii bok naroo ki'ek yah ga kankiiɗa, yërí yahhoo kitoon. 24 Kowukii ɓii kii ga waas kikaan fodaa daa Këyítfaa wo'ka gariɗa, wayee massa ɓaa yaama yah kitoon Kowukii ɓiiɗa. Ɓaama límséeríinaa, iñaama gënee gari.

25 Yúdaa, yii toon Yéesuɗa meekissari an:

- Jëgírohii, mi yëríne?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka!

Cuuníinfaa fisela'í'faa Yéesu ñam na apotaa'caagariɗa

(Marka 14: 22-26; Lúkkaa 22: 15-20; 1 Korenti 11: 23-25)

26 Yéesu ɓeɓpa mbúurú lak ɓa ɓaa ñam, ya gërëmmba Kooh, lëehí'ta ya weellawa, e'tawa tëelíbéecaa, wo''aɓa an:

- Ɓewat ɗú ñam, iñii yii faanfiigoo fërí!

---

§ **26:18** 26: 18 Paakaama wërí en feetaa yaawúu'caa tumee ga waama mandarga meyaagaɓa ga kúlkaa Esíptiɗa. ✡ **26:21** 26: 21 Malkat Kañcaa 41: 10.

27 Lëehí'ta ya ɓeɓpa kaas-biiñ, ya gërëmmba
Kooh, lëehí'ta ya e'tawa tëelíbéecaa, wo''aɓa an:
- Anat ga ɗú ɓéeɓpúu, 28 ndaga iñii yii ñífiigoo
wërí, ñífii pok kifiiliimunkiigarúu na Koohɗa✡,
ee wa aamɗu ɓo' ɓiyewin doonaa ɓa bayalu
baakaa'caagaɓa.
29 Mi wo''úuka, aboh ga wati, mi ansisoo
anahii wii meyoh ga kedik-biiñɗa bi ga besaa
mi anan narúu biiñaa wi'aswaa ga Nguuraa
Paammbooɗa.
30 Waa ennda ɗa, ɓa yeekka yeek-Kañcaa*,
lëehí'ta ɓa ka'ta tëgëlaa Ólíwíyéecaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk (Marka 14: 27-31; Lúkkaa 22: 31-34; Saŋ 13: 36-38)

31 Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a tëelíbéecaagari
an:
- Ga wekii wati, ɓéeɓpúu ɗú hay kinúp ɗú
foñnjoo. En ki'enaa, bíduunun ga Këyítfaa an:
«Mi hay ki'ap níirohaa, ee baalcaa yopaa hay
kitasaarukohu.»
32 Yéesu tíkka ga an:
- Wayee binaa mi mílísaa, mi hayyúu
kiɗëwíruk Gëlílée.
33 Pee' dallari kiwo' an:
- Luu enee an ɓuwii tesɗa tóoh hay kinúpu
foñussa, mi, mi núpoo mi foñnjaa.
34 Yéesu taassari an:

✡ **26:28** 26: 28 Malkat Eksoot 24: 8; Yérémíi 31: 31-34. * **26:30** 26: 30 Kañcaa 115-118 cërí daanee kiyeeku binaa cuuníinfaa tumsi ga Paakɗa leeh kiñamunaa.

- Mi wo''aaka ee kayoh, ga wekii wati doŋ sah, bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

35 Wayee Pee' wo''ari an:

- Mi taasukooraa múk, luu enee an mi joman kikaan naraa.

Tëelíbéecaa ɓéeɓɓa dalla kiwo' fodaama.

Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee (Marka 14: 32-42; Lúkkaa 22: 39-46)

36 Wa ennda ɗa, Yéesu na tëelíbéecaagari karussa ɗekataa wo'u Getsemanee†, ya wo''a tëelíbéecaagari an:

- Yugat dii, mi paaf fíkíi kikíim Kooh.

37 Ya ɓayya Pee' na towutaa Sebedee tanaktaa, ɓa taam nari. Keeñci dalla kileeh, ya yëecírukka fíw. 38 Ya dallaɓa kiwo' an:

- Keeñnjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii naroo ee kaa neehat.

39 Ya ka'ta bi ga fíkíi, ya yí''a, yíppa púk kakay, yaa kíim Kooh an: «Buba, en lak mínukinaa, úsaayɗaa kaas-coonii wii garoo. Wayee hanat ki'en fodaa daa mi waa'ɗa wayee enat fodaa daa fu waa'ɗa.»

40 Ya sooffa ga tëelíbéecaa ɓaahayɓaa, ya laakkaɓa ɓaa neeh, ya wo''a Pee' an:

- Kon ɗú mínndii kiwíisoh luu enee sah wahtu wíinoo, waa ɗú yugan naroone? 41 Kaa neehat ee kíimat Kooh doonaa ɗú keenoo ga fíraa Seytaani. Ɓo' daal, keeñaa waarin wayee faanfaa tookkii.

---

† **26:36** 26: 36 Getsemanee waa' kiwo' ga ki'Arameyee «dipooy-aa' dúuleen».

42 Ya úsaaysissaɓa kotaa kukanakkaa, ya yaa
kíim Kooh anee: «Buba, en lak kaas-coonii wii
mínoo kipaaf, ee an mi jomwa ki'an henaa, kon
iñaa fu waa'ɗa laakat.»
43 Ya soofissa gaɓa, ya laakkaɓa ɓaa neeh
ndaga lak hascaagaɓa abin pëní. 44 Ya foñissaɓa
daama, ya úsaayissa daa karam, ee kotaa kukaa-
haykaama, ya yaa kíim na wo'eencaa caca.
45 Waa ennda ɗa, ya soofissa ga tëelíbéecaa, ya
wo''aɓa an:
- Ɗú ɓii lís kineeh na ki'íikaruke? Wahtii le'in
kimma, Kowukii ɓii kii yah kitíku ga yah tumoh-
baakaa'cii. 46 Kolkat, ɗu yee! Malkat yii yahhoo
kitoonɗa yii deey.

Yéesu abussa
(Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53; Saŋ 18: 3-12)

47 Lak Yéesu yaa lís kiwo', Yúdaa Iskariyot yaa
bok ga tëelíbéecaa ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaaɗa
dalla kile'. Laakka ɓo' ɓiyewin ɓaa taam nari,
ɓayuunun kalaɓ, na doo'. Sarahohcaa ɓiyaakɓaa
na yaakcaa yaawúu'caa ɓërí woseeɓa.
48 Yii on Yéesu bíiŋɗa eree ɓuwaa lëdí' an:
«Ɓaa mi yah kifuunɗa yërí ya, abatti.» 49 Daa
Yúdaa le'ee, ya dalla kideey ga Yéesu wo''ari an:
- Hóowíra Ha'mudii! Ya dalla kifuun Yéesu.
50 Yéesu loffari an:
- Fiilii! Iñii haydohhaaɗa tumaari.
Waa ennda ɗa, ɓuwaa taam na Yúdaaɗa
deeyussa, tíkussa yah ga Yéesu, abussari. 51 Ga
ɗekataama, ga ɓuwaa taabee na Yéesuɗa, yíinoo

dalla kiɗol kalaɓfaagari, típpafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa ɓiyaakɓaa, ɓaydohha nofaa.
52 Wayee Yéesu wo''ari an:

- Íkaa kalaɓfiigaraa ga huuwii, ndaga ɓaa fu dëk ga kiɓewi' ɓo' kalaɓ ɓéeɓ kalaɓ apanndaa.
53 Hanaa fu ínohoo an mi mínin kikíim Paammboo dímal ee ga saasi ya wosohhoo malaakacaa wëñ ɓijúnni-daaŋkaah-kanak (20.000)‡, ɓa heñohi'toone? 54 Wayee baanaa iñaa bídu ga Këyítfaaɗa tuman na bi wa mat? En ki'enaa, fa wo'in an tóoh jomɗa kilaakoh.

55 Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a mbooloomaa an:

- Mateera ga ɗú hayyoo ki'am, ɗú taam na kalaɓcii na doo'cii, man na ɓuwaa dawuk tumoh-kofeele? Mi enee ga Kaanfaa Kooh besaa en ɓéeɓ, mi jëgírohi ee ɗú mossiiroo ki'am. 56 Wayee iñii yii ɓéeɓ laakin doonaa iñaa sëldíiga-Koohcaa wo'ee, bídussa ga Këyítfaaɗa, mat.

Waa ennda ɗa, tëelíbéecaa ɓéeɓɓa foñussari ɓaa núp.

Yéesu ɓayussa ga fíkíi atti'ohaa

(Marka 14: 53-65; Lúkkaa 22: 66-71; Saŋ 12: 13-14,19-24)

57 Buwaa abee Yéesuɗa ɓayussari kaan Kayíf, ha'-kaadaa sarahohcaa ɓiyaakɓaa, ga daa jëgíroh-waascaa na yaakcaa hídírukohseeɗa.
58 Pee' yaa taabukki di'úsaayí' bi ga hëtaa kaanfaa sarahohaa yiyaakyaa kuliyukɗa. Ya aassa bi

‡ **26:53** 26: 53 Malaakacaa enee mbooloo malaaka cidaaŋkaah na kanak (12): mbooloomaa en ɓéeɓ le'in ɓo' ɓijúnni-wíinoo bi ga júnni-yitniinoo.

ga ɗuuy, ya yuŋnga na súrgacaa ki'ínoh daa iñaama mëeñjohanɗa.
59 Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na ɓéeɓ ɓuwaa
bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaaɗa, ɓaa
heel wo'eenaa ɓa pokɗan Yéesu bi ɓa mínndi
ki'apluk. 60 Wayee ɓa hottii, hídaa daa ɓo'
ɓiyewin hayseera daama kipoki'ti kiwo'ɗa. Ɓo'
ɓanak mëeñjohha kihay, 61 wo'ussa an:
- Ɓii yii wo' an: «Mi mínin kipook Kaanfaa
Kooh, mi tuukirisfa ga bes kaahay.»
62 Ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka wo''a Yéesu
an:
- Fu taasoo dara ga iñii ɓuwii ɓii yamm-
baaɗane?
63 Wayee Yéesu taassii. Ha'-kaadaa sarahohcaa
meekissari an:
- Ga Kooh yii laak kipesɗa, wo''aaríi ati fu yërí
en Kiristaanii, Kowukii Kooh.
64 Yéesu taassari an:
- Fu wo'inka. Ee sah mi wo''úu an, iñaa aboh
diima, ɗú hay kihot Kowukii ɓii yuŋ, hanoh yah-
ñaabaa Kooh yii wëñ ɓéeɓ dooliɗa, ee ɗú hayyi
kihot ga ɗuuy yaayeelcii asamaan, ya yoosuki✡.
65 Daama, Ha'-kaadaa sarahohcaa ɗa'ta
kúltícaagari ndaga ki'ayluk, ya wo''a an:
- Ɓasin Kooh! Ɗu enohis seedi ya? Ɓéeɓpúu
ɗú keloh ga, ɓasin Kooh. 66 Ɗú ínoh ya ga?
Ɓa taassa an:
- Yii kay, jom ki'apu hen!
67 Waa ennda ɗa, ɓa aawwari kitoos ga fíkíi, ɓa
ɓaa dúukisohhi, ɓíinoo ɓaa mútti pa'caa, 68 ɓa
ɓaa wo''i an:

✡ **26:64** 26: 64 Malkat Kañcaa 110: 1; Dañeel 7: 13.

- Fu Kiristaanii, líiruka, wo'aaríi ɓii feekkaaɗa?

Pee' taasukka Yéesu
(Marka 14: 66-72; Lúkkaa 22: 56-62; Saŋ 18: 15-18,25-27)

69 Pee' nak, lak ya yuŋnga ga fooh, ga hëtaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa, laakka súrga yiɓeti yaa deey gari, wo''ari an:

- Fu ɓan fu enee na Yéesu, ɓaama dëk Gëlíléeɗa!

70 Wayee Pee' taasukka ga fíkíi ɓéeɓ, wo''a an:

- Mi ínohoo iñii fu waa' kiwo'ɗa!

71 Lëehí'ta, ya kolukka yaa yah ɓak hal-kaadaa. Laakka súrga yiliis yiɓeti yaa hotti, wo''a ɓuwaa enee daamaɗa an:

- Bii yii enee na Yéesu Nasareet!

72 Pee' waatukka, taasukissa an:

- Mi ínohoo ɓaa yaama!

73 Ennda kiis, ɓuwaa enee daamaɗa deeyussa gari, wo'ussari an:

- Fu ɓan, fu joman kibok gaɓa, ndaga dii fu wo'iɗa teewohin ga dii fu meyohɗa.

74 Daama, Pee' ennda ga kicojuk na kiwaatuk, ya taasuuka an:

- Mi ínohoo ɓaa yaama!

Ga saasi siik-pabaa konnda. 75 Pee' níindísukka iñaa Yéesu wo'eeri an: «Bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' dalla kimey yaa koduk mooncaa leehoo.

27

Yéesu ɓayussa ga fíkíi Pílaat
(Marka 15: 1; Lúkkaa 23: 1-2; Saŋ 18: 28-32)

1 Ga kímaa cuut, sarahohcaa ɓiyaakɓaa na
yaakcaa yaawúu'caa, ɓéeɓɓa hídohussa ki-
malak daa ɓa tuman bi ɓa apluk Yéesu. 2 Ɓa
ɓaŋlukkari, ɓa ɓayyari, ɓa tíkkari ga yah Pílaat
gúwernëeraa.

Kikaankaa Yúdaa
(Tumeen 1: 18-19)

3 Ga waa Yúdaa, yaa toonee Yéesuɗa, ínohha
an Yéesu tíkuunun kikaan, ya récukka iñaa
ya tumeeɗa, ya ka'ta ga sarahohcaa ɓiyaakɓaa
na yaakcaa dëkaa ki'íkɓa hanja' hëelíscaa
cidaaŋkaah-kaahaycaa ɓa fayeeriɗa. 4 Ya
wo''aɓa an:

- Mi tumin baakaa' ndaga mi erohin ɓaa
tummbii dara, ya apunee.

Ɓa taassari an:

- Waassíi wíinoo gaa ga! Fu yërí ínoh!

5 Yúdaa jaffa koparaa ga ɗuuy Kaanfaa Kooh,
ya meyca, ya ka'ta kipokuk ní' ga koonaakaa
ya harukka. 6 Sarahohcaa ɓiyaakɓaa balawussa
koparaa, ɓa wo''a an:

- Koparii wii jomoo ki'atukohu na wii Kaanfii
Kooh ndaga wa lomohsee ñíf ɓo'.

7 Ɓa hídohha, ɓa júwohha ga kiɓeɓ koparaa,
ɓa lomohwa yoonaa «hëwíroh-kataanaa.» Ga
yoonaama, ɓa enohwa kimín ki'ac ɓuwaa en
sagac ga dëkaaɗa, binaa ɓo' kaan gaɓanaa.
8 Këríí tah bi ga wati yoonaama ɓaysi “yoonaa
ñífaa”. 9 Fodaama iñaa Yérémíi, sëldíiga-
Koohaa wo'eeɗa matta. Ya wo'ee an: «Ɓa
ɓeɓpa hanja'-hëelíscaa cidaaŋkaah-kaahaycaa,
ee wërí en cadamfaa ɓu-Isarayeel tookee kifay

gariɗa, 10 ɓa ekkaca ga kilom yoonaa “hëwíroh-kataanaa” fodaa daa Ha'mudii nakeerookaɗa.»

Yéesu ɓayussa ga Pílaat, gúwernëeraa (Marka 15: 2-5; Lúkkaa 23: 3-5; Saŋ 18: 33-38)

11 Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayussa ga fíkíi gúwernëeraa, yaama meekissari an:

- Fu yërí en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka.

12 Wayee ya taassii dara ga iñcaa sarahohcaa ɓiyaakɓaa na yaakcaa yaawúu'caa yabeeriɗa. 13 Pílaat wo''ari an:

- Iñcii fu yabu ɓéeɓcaɗa, fu kelohincane?

14 Wayee Yéesu taassiiri ga wíinoo gaca. Iñaama jaahalla gúwernëeraa lool.

Yéesu tíkussa kikaan (Marka 15: 6-15; Lúkkaa 23: 13-25; Saŋ 18: 39–19: 16)

15 Ga feet Paakaa en ɓéeɓ gúwernëeraa méyí'ɓa ɓo' yíinoo ga ɓuwaa abu ga kasuɗa, yaa mbooloomaa waa'ɗa. 16 Waama lak laakin ɓaa abu ga kasu, ya teeku Barabaas ee ɓéeɓ ínohinndi. 17 Pílaat meekissa mbooloomaa hídírukohee daamaɗa an:

- Ɗú waa' mi méyí'túu Barabaasoo Yéesu yii teeku Kiristaaniiɗa?

18 En ki'enaa, Pílaat ínoheera an ki'iñaan tah ɓa haydohha Yéesu gari.

19 Ɓetici wosohha gari, wiima lak ya yii yuŋnga ga daa atti'ohsiɗa, kiwo''i an: «Watukaa ki'ek haffu ga loo ɓuyum yijófí'yuma, ndaga wekama mi heeyin gari ee mi sodeera lool ga heeyaa.»

20 Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na yaakcaa yaawúu'caa sorussa ɓuwaa nof, ɓa meekis Pílaat ya meydohi'ɓa Barabaas ee ya apluk Yéesu. 21 Wayee Pílaat meekissa mbooloomaa an:
- Yiida ga ɓuwii ɓanakɓii ɓii yërí ɗú waa' mi méyí'túu?
Ɓa taassa an:
- Barabaas!
22 Pílaat meekissaɓa an:
- Kon Yéesu yii teeku Kiristaaniiɗa mi tumandi na?
Ɓéeɓɓa taassa an:
- Daayaari ga kuraa!
23 Wayee Pílaat meekisissaɓa an:
- Ya tum ya yibóní'?
Wayee ɓa ɓaa wëñ kifiip didóolí' an:
- Daayaari ga kuraa!
24 Ga waa Pílaat ínoh an ya mínoo dara ga, ndaga coowaa waa wëñ kiɓaatuk, ya heella músú, ɓuuñukka ga fíkíi mbooloomaa, ya wo''a an:
- Duuroo wíinoo gaa ga ñífii ɓii yii; ɗú ɓërí ínoh.
25 Ɓéeɓ mbooloomaa taassa an:
- Ee laa wa kípukat ga haffíi na ɗook towutigaríi.
26 Waa ennda ɗa, Pílaat méyí'taɓa Barabaas, lëehí'ta ya ríplukka Yéesu, ya erohhari kidaayunee ga kuraa.

Soldaa'caa ɓaa ñaawal Yéesu (Marka 15: 16-20; Saŋ 19: 2-3)

27 Waa ennda ɗa soldaa'caa gúwernëeraa paafdohha Yéesu ɗuuy kaanfaa gúwernëeraa,

ɓa nëgírohha soldaa'caa fodaa gaɓaɗa ɓéeɓɓa,
ɓa wíillari. 28 Ɓa ɗolla kúltícaagari, ɓa ekkari
kúltí filiis fiyo'oh cor*. 29 Ɓa te'ta iñaa man
na baanu-buu' ee teru na lúp, ɓa ekkariwa
ga hafaa. Ɓa e'tari doo'-barah ya ammba ga
yahaa ñaabaa, lëehí'ta ɓa yí''a ga fíkíici, ɓaa
ñaawalsohhi:
- Pesa buurii yaawúu'cii!
30 Ɓa ɓaa toossi, ɓa te''a doo'-barahaa, ɓa
ɓaa feekkiwa ga haf. 31 Ga waa ɓa lëehí'tari
kiñaawalsoh, ɓa ɗolla kúltífaa fiyo'ohfaa, ɓa
ekissari kúltícaagari, lëehí'ta ɓa ɓayyari ki-
daaynee ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa
(Marka 15: 21-32; Lúkkaa 22: 26-43; Saŋ 19: 17-27)

32 Ga waa ɓa en na kiyahɗa, ɓa hídukohha
na ɓo' yiyaal yaa dëk teeraa Síreen ee teeku
Simoŋ. Ɓa gítínndari kiníkuk kuraanaa Yéesu
yah kidaayohuɗa. 33 Ɓa ka'ta bi ga ɗekataa wo'u
Golgotaa, wërí en «loon-haf». 34 Ɓa e'ta Yéesu
biiñaa atukohu na enaama yi'ëeyí' en fan gít.
Daa ya yoohee biiñaa, ya saŋngawa ki'an. 35 Ɓa
daaycari ga kuraa, ɓa yípohha tidoo' kiwaroh
kúltícaagari. 36 Lëehí'ta ɓa yuŋnga daama, ɓa
ɓaa watukki. 37 Ɓa daayca kuhaanga tíimmba
hafaa Yéesu kiteewoh iñaa tah ya apuɗa. Ɓa
bínnda ga an: «Ɓii yii ërí en Yéesu buurii
yaawúu'cii.» 38 Ɓa daayca ɓan ga yahaaci

* **27:28** 27: 28 Kúltí fiyo'oh cor Iñaa man ɗa kiyo'oh teewoh mandarga buu' na ndamaagari.

tumoh-kofeel ɓanak: yii hanohhari yah-ñaam, yíinoo ga yah-seŋ.
39 Ɓuwaa kooree daama ɓaa paafɗa, ɓaa këkít haf, 40 ɓa ɓaa ɓassi an:
- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahayɗa, somaa haffu. En lak fu en Kowukii Koohaa, yoosukaa ga kuraanii!
41 Sarahohcaa ɓiyaakɓaa na jëgíroh-waascaa na yaakcaa yaawúu'caa ɓan, ɓaa ñaawalsohhi, ɓaa wo' an:
42 - Ya somin ɓuwaa ɓíinoo ee ya mínoo hafci kisom. An yërí en buurii ɓu-Isarayeele? Kon ya yoosukat diima-diima ga kuraanii ɗí hot, ɗí gëm gari. 43 Ya tíkee yaakaa'ci ga Kooh. En lak Kooh keeñukinndinaa, ya músalatti diima ndaga yërí wo' an ya Kowu Kooh.
44 Bi ga tumoh-kofeelcaa ɓanakɓaa daaysee ga kuraanaa fodaa gariɗa ɓaa ɓassi fodaama ɓan.

Kaanaa Yéesu
(Marka 15: 33-41; Lúkkaa 23: 44-49; Saŋ 19: 28-30)

45 Ga wahtaa nohaa tuuk ga ɗookɗa, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñúussa kërúus ga kúlkaa tóoh. 46 Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa kiyaak an:
- Élí, Élí, lema sabaktani? (Wërí en an: «Koohyiigoo, Koohyiigoo, iñii tah ya fu foñnjoo?»)
47 Ga ɓuwaa enee daamaɗa, laakka ɓuwaa daa ɓa keloheeri, ɓa dalla kiwo' an:
- Ya yii ɓay Ili!

48 Yíinoo gaɓa dalla kifool, ɓeɓpa epoos,
pokkawa ga siñdaa doo', ñoonndawa ga biniiga',
e'ta Yéesu ya ɗuuywa. 49 Ɓuwaa ɓíinoo nak ɓaa
wo' an:
- Íisat rek ɗu malak ati Ili hayyi kihay kisom
ati na!
50 Wayee Yéesu lesissa koonaa kiyaak, ya
lëehɗukka.
51 Ga wahtaama, rídóonaa wiyaakwaa poksee
ga Kaanfaa Kooh, kún ɗekataa wëñ kisela'ɗa
dalla kiɗa' kom kanak, aboh ɗook bi ga
kakay. Kakayfaa faa yëngëluk, atohcaa caa
ɓëlgískoh. 52 Loy ciyewin lëgísukka, faraaf ɓo'-
Kooh ciyewin mílíssa ga ɓuwaa kaaninɗa. 53 Ɓa
tessa da bi ga daa Yéesu mílísohɗa, ɓa ɓaa
han ki'aas Yéerúsaleem, teeraa wisela'í'waa, ɓa
feeñukka ga ɓo' ɓiyewin. 54 Soldaaraa kuliyuk
ga ɓo' ɓitéemée' ga heñɗa, na ɓuwaa taabee
nari kiwatuk Yéesuɗa hotussa daa kakayfaa
yëngëluɗa na iñcaa laak caama, ɓa tíitta lool,
ɓa ɓaa wo' an: «Kayoh-kayohɗa, ɓii yii enee
Kowu Kooh!» 55-56 Ɓeti ɓiyewin enee daama,
ceelussa palah ɓaa malak. Mërí-Malleen, Mërí
eew Saak na Yoseef na eew towutaa Sebedee.
Ɓeticaama ɓërí meyohee na Yéesu gohaa Gëlílée
ee ɓa toputu'iri.

Yéesu ɓayussa loycaa
(Marka 15: 42-47; Lúkkaa 23: 50-56; Saŋ 19: 38-42)

57 Ga noh-soosaa ɓo' yilëekí'-alal, yaa dëk
Arímatee ee teeku Yoseef, hayya. Ya bokee ga
tëelíbéecaa Yéesu ɓan. 58 Ya ka'ta ga Pílaat, ya
meekissari faraaffaa Yéesu. Pílaat nakohha ya

erufa. 59 Yoseef ɓeɓpa faraaffaa, múullafa ga píis
perkaal wi'as mac. 60 Ya faanneerafa ga loy wi'as
waa ya yotɗee hafci ga atoh, ya pírgínnda atoh
wiyaak ga kúuwkaa loyaa, ya yaa yah. 61 Mërí-
Malleen na Mërí yaa yíinooyaa lak ɓa yugin,
jaanohuunun na loyaa.

Ɓaa watukee loyaa Yéesuɗa

62 Ga kooh-wíisfaa tík ga besaa waayukaa
Sabatɗa, sarahohcaa ɓiyaakɓaa na
Fërísiyeeŋcaa hayussa ga Pílaat. 63 Ɓa wo''ari
an:

- Kiyaakii, ɗí níindísukin an ɓaa yaama wo'oo
kayohɗa, wo'eera lak ya yaa lís kipes an: «Tík
ga bes kaahayaa mi hay kimílís», 64 kon ebilaa
ɓiɓo' ɓa watuk loyaa dii bi ga bes kaahay.
Enndiikanaa tëelíbéecaagari mínin kikaru ɓa
lok faraaffaa, ɓa wo' ɓuwii an: «Ya mílísin ga
ɓuwaa kaaninɗa.» Ee baanaa sabohfii tíkan
gaɗa wëñan fiɗewaafaa kiyak.

65 Pílaat taassaɓa an:

- Soldaa'cum ɓooma, ɓayatɓa, ɗú watuki'
haffúu loyaa daa ɗú waa'.

66 Ɓa ka'ta kimalak ga daa loyaa manɗa, ɓa
tummba lëdí' ga atohaa laŋwaɗa doonaa ɓaa le'
ga tóoh ɓo' ínoh. Ɓa foññja soldaa'caa daama,
ɓaa watukwa.

28

Yéesu mílíssa ga kikaankaa
(Marka 16: 1-10; Lúkkaa 24: 1-12; Saŋ 20: 1-10)

1 Teel ga kímaa dímaasaa, lak besaa Sabat
paafin, Mërí yaa dëk Makdalaaɗa na Mërí

yaa yíinooyaa, karussa kimalaknee loyaa Yéesu. 2 Kakayfaa dalla kiyëngëluk didóolí', laakka malaakaa Kooh yoosukoh asamaan, ya pírgínnda atohaa wiyaakwaa lagohsee loyaaɗa, ya yuŋnga ga ɗook gaa. 3 Ya mannda na melic kilee', kúltífaagari yaanaawwa ɗer fan perkaal. 4 Ɓuwaa watukee loyaaɗa, tíitussa bi ɓaa kaanan. 5 Wayee malaakaa wo''a ɓeticaa an:

- Kaa tíitat, mi ínohin an ɗú raas Yéesu yaa daaysee ga kuraanaaɗa. 6 Ya enissii dii. Ya mílísin fodaa ya wo'eekaɗa. Hayat gii, ɗú malak dii ya faanseeɗa. 7 Gaawat kika', ɗú wo'nee tëelíbéecaagari an: Yéesu mílísin ga ɓuwaa kaaninɗa. Ya ɗëwírukinndúu Gëlílée, ɗú hotohnanndi daama. Kon iñuma yërí mi yaheerúu kiwo'.

8 Ɓeticaa gaawussa kimey loyaa. Ɓa tíiteera wayee keeñɓa sooseera lool ɓan. Ɓa ɓaa fool kiyéegal tëelíbéecaa Yéesu iñaa hewɗa. 9 Balaa ɓa le'anaa, Yéesu hídohha naɓa, wo''aɓa an:

- Mi yii këñí'túu.

Ɓeticaa deeyussa gari, ŋuluucukussa ga kotcaa, ɓaa jaamukki. 10 Waa ennda ɗa Yéesu wo''aɓa an:

- Kaa tíitat! Karat, ɗú wo'nee tëelíbéecaagoo an ɓa karat Gëlílée: ɓa hotohnanndoo daama.

Ɓéestíraa soldaa'caa

11 Ga wii ɓeticaa en na kiyahuɗa, ga soldaa'caa naksee kiwatuk loyaa Yéesu acohseeɗa, laakka gaɓa ɓaa ɓoyuk teeraa, ɓa ɓéestí'ta sarahohcaa ɓiyaakɓaa tóoh iñcaa laakeeɗa. 12 Sarahohcaa ɓiyaakɓaa dalla kihídírukohu na

yaakcaa yaawúu'caa, ɓa júwohha ga ki'e' soldaa'caama hëelís wiyewin, 13 ɓa wo''aɓa an:

- Ɗú karaa, wo'at an tëelíbéecaa ɓaa yaama ɓërí hay ga wek, ɓa lokka faraaffaagari lak ɗí ɓaa neeh. 14 En ɗanaa gúwernëerii yéeŋkanaa ɗí hay nari kimín kiwo' bi dara hokoorúu ga.

15 Soldaa'caa ɓewussa koparaa, ɓa tummba fodaa daa ɓa wo'seeɗa. Fodaama, ɓéestíraama síwwa ga ɗuuy yaawúu'caa ee bi wati ka kii lís kiwo'u.

Yéesu wossa tëelíbéecaagari ga heetcii ga ëldúnaɗa tóoh

(Marka 16: 14-18; Lúkkaa 24: 36-49; Saŋ 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

16 Waa ennda ɗa, tëelíbéecaa Yéesu ɓidaaŋkaahɓaa na yíinooyaa karussa Gëlílée, ga jaŋjagaa Yéesu ebileeɓaɗa. 17 Daa ɓa hotee Yéesu, ɓa yí''a, ɓa ɓaa jaamukki. Wayee laakka gaɓa ɓuwaa laak hel kanak ga iñaa ɓa hotɗa. 18 Yéesu deeyca gaɓa, wo''aɓa an:

- Ga ɗook na dii ga kakay, Paammboo erinndoo dooli ga tóoh. 19 Kon karat ga ɓéeɓ heetcii ga ëldúnaɗa, ɗú tumɓa ɓitëelíbéeroo. Bëtísi'atɓa ga teekii Paamudii, wii Kowukii na wii Helii yisela'í'yii. 20 Yëedíratɓa kitaabuk ɓéeɓ iñcii mi nakkúu kitumɗa. Ee mi, mi yii narúu besaa en ɓéeɓ, bi ga daa ëldúna túki'an.

Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiiliimunkii ki'askii

Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiiliimunkii ki'askii New Testament

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Noon)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870